

Oktober 1995, 14e jaargang Nummer 135

Samenlevingsopbouw

Leefbaarheid 1

Een stad om in te
wonen

Kansarmen in de kou

Opbouwwerk voor
ouders

Katern

Thema

- 3 Leefbaarheid
- 4 FC Knudde, Albert Heyn en Callmero, Barbera van Rossum, Rotterdam
- 7 Samenwerking Woonbond en opbouwwerk, Corine Volleberg, Woonbond Regio Noord, Groningen
- 8 Een stad om in te wonen, Chris Veldhuysen
- 11 Veiligheidszorg en criminaliteitspreventie, NWR
- 14 Je Maintiendrai, column door drs. D. Hamersma, directeur NWR
- 15 Wijkbeheer Vrieheide, Math Wierts, opbouwwerker te Heerlen
- 20 Rotterdam ongedeelde stad

MO-Katern:

**Verslag van de Olympiade Conferentie
Het Ontwerpen van bestaande wijken**

- 21 De toekomst van de arbeid, aankondiging
- 22 De Raambuurt in rep en roer, Joris Hendriks, opbouwwerker te Deventer
- 24 Een leefbare toekomst voor steden, VROM/Ontwikkelingssamenwerking/Habitat Forum
- 25 Buurtgericht werken aan gezondheidsachterstanden, aankondiging
- 26 29 wijken geadopteerd door kamerleden, LSA
- 27 Landelijk Bewonerscomité van start, LSA
- 28 Europese Vrijwilligersdag, aankondiging
- 28 Herziening Financiële Verhoudingswet en het 'bijklussen' van gemeenten, Fenny Gerrits
- 31 Werken en leren in Nederland 1995, CBS
- 32 Kiosk, Norbert Broenink
- 34 Grote Stedenbeleid, Henk Cornelissen, LSA
- 35 VROM-handleiding voor woongebieden, VROM
- 35 Baltimore, staatssecretaris Kohnstamm
- 36 Opbouwwerk voor ouders, Helma Peters en Erna 't Hart, Rotterdam
- 37 Bericht van de uitgever
- 38 Terugtrekende overheid zet kansarmen in de kou, Henk Rozema, LCO
- 39 Huisvesting in relatie tot armoede,
- 40 Buurt-samenleven door sociale zelfredzaamheid, aankondiging
- Cursus Sociale zelfredzaamheid, De Boskamp/SMP

Memo

In deze editie van MO staan **Leefbaarheid en de actoren in de leefbaarheidsbevordering** centraal. Dat levert een lappendeken aan informatie op. Op diverse bestuurlijke niveau's is men er actief mee bezig. De rijksoverheid, de gemeente, de woningcorporaties, de opbouwwerkers en de bewoners. Alle thema's die in het opbouwwerk een rol spelen of hebben gespeeld komen er in samen. De redactie verwacht **nog dit jaar een vervolg op Leefbaarheid 1** te kunnen publiceren.

Colofon

MO/Samenlevings opbouw is een vakblad van, voor en over de samenlevings- en opbouwwerkpraktijk. Het verschijnt tenminste tien maal per jaar; zes gewone en vier themanummers.

Samenstelling en redactie: Fenny Gerrits (eindredactie), Greet Hettinga, Wil van de Leur, Chris Veldhuysen, en Kees Stuuroop.

Administratieve ondersteuning: Sonja Swarts, Patty Schellekens en John Struiken.

Foto/illustratie omslag: Wijkbeheer Vrieheide.
DTP: John Struiken.

Omslag en druk: Stimio, Meteren.
De jaarabonnementsprijs bedraagt f 70,50 voor het eerste en f 67,50 voor het tweede en verdere abonnementen. Losse nummers kosten f 12,50. (Prijzen exclusief portokosten.)

Opzegging van abonnementen dient schriftelijk vóór 1 december te geschieden. ISSN:0929-2187.

Redactie en administratie:
Prinsegracht 51, 2512 EX, Den Haag,
Telefoon: 070-3804431, faxnummer: 3809973.

Een uitgave van het Landelijk Centrum
Opbouwwerk.

Leefbaarheid

Leefbaarheid is een primair thema binnen het opbouwwerk. Het 'verbeteren van de kwaliteit van de dagelijkse leefomgeving' komt voor de burger het duidelijkst tot uiting op buurt-, wijk of dorpsniveau. Binnen het opbouwwerk, maar inmiddels ook binnen menige gemeente valt dit onder de noemer 'Buurtbeheer'. Broekman (1) onderscheidt vier domeinen van buurtbeheer, te weten: het fysiek-technische domein, het functionele domein, het sociale domein en het financiële domein. Voor buurtbeheer is het noodzakelijk dat op alle vier domeinen sprake is van een zeker minimumniveau, een basiskwaliteit.

Bij bovengenoemde indeling in vier domeinen komen als vanzelf ook de interacterende partijen in beeld. In het fysiek-technische domein kunnen we daarbij denken aan de overheid (gemeente, provincie en rijk), de woningcorporaties en particuliere verhuurders. In het functionele domein kunnen we vooral veel invloed verwachten van gemeente en woningcorporaties, eventueel samen met bewoners. In het sociale domein kunnen we denken aan alle sociaal actieve vertegenwoordigers van voorzieningen binnen de wijk: de school, het buurthuis, de wijkagent, de opbouwwerker of buurtwerker, de crèche of peuterspeelzaal, de neringdoenden en de bewoners. In het financiële domein is vooral de gemeente bepalend, die kent immers de budgetten voor de aanwezige voorzieningen toe.

In de voorliggende editie van MO/Samenlevingsopbouw beoogt de redactie de rol en rolomvatting van een aantal op lokaal niveau samenwerkende partijen, nader te belichten. Er is sinds de introductie van het Sociale Vernieuwingsbeleid (1990) in Nederland veel in beweging gekomen. Op lokaal niveau ging vooral één van de componenten van Sociale Vernieuwing, de Bestuurlijke Vernieuwing gaandeweg meer betekenen, zoals men kan opmaken uit de inhoud van menig collegeprogramma uit 1994.

(2) Om uiteindelijk uit te monden in

het Grote Stedenbeleid en G15 dat als een waarachtige voortzetting van Sociale Vernieuwing wordt geïficheerd. Binnen de convenanten, alsmede de ambtelijke uitwerkingen (van Amsterdam, Rotterdam en Den Haag heb ik ze onder ogen gehad) valt de integraliteit van de maatregelen op. Men beseft terdege dat er vele 'levensgebieden' tegelijk moeten worden aangepakt alvorens complexe problemen duurzaam kunnen worden opgelost. Met name binnen onze grote steden is veel sprake van cumulatie van problemen, waardoor een 'een-dimensionale' benadering vrijwel zeker niets opleveren kan. Pogingen om het bestuur dichterbij de burger te brengen moeten voor dat beleid gunstige randvoorwaarden scheppen. In de grote steden wordt veel verwacht van de deelgemeentelijke regiefunctie, die als het goed is, tot meer effect zal leiden dan de vroegere centrale bestuurspraktijk. Dit weerspiegelt de tendens binnen het beleid om meer gewicht te geven aan de inbreng van burgers of bewoners. Oprichting van het Landelijk Bewonerscomité Achterstandsgebieden door het LSA, maar ook de adoptie van wijken door Tweede Kameralieden illustreren deze ontwikkeling (zie elders in deze MO). Binnen de grote steden ontstaat nu bij uitstek ruimte voor een verdere invulling van het sociale domein van buurtbeheer. Laten we hopen dat overal die ruimte ook naar behoren zal worden ingevuld. Ten aanzien van een hoop andere gemeenten, kunnen we niet stellen dat er dergelijke 'gouden' kansen bestaan. De herziening van de Financiële Verhoudingswet (zie elders in deze MO) levert een groep van minstens 283 gemeenten op die ontevreden zijn over het rijksbeleid. Ook beoogt deze groep zich ontevreden over het optreden van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten in deze. Verder bestaat er nog een groep gemeenten die vechten tegen de gemeentelijke herindelingen (Loenens Beraad). In de publiciteit rond deze commoties valt op dat de VNG in toenemende mate wordt bekritiseerd. Los van enig oordeel over de opstelling van de VNG kan in ieder geval worden gesteld dat het niet evenwichtig oogt dat deze belangen-

behartiger zulke grote (echte of vermeende) belangentegenstellingen laat ontstaan tussen groepen van gemeenten en het ministere. Werkloosheid is nog steeds het belangrijkste sociale probleem in ons land. Het is ook een fundamenteel probleem. Binnen het GSB wordt groot gewicht toegekend aan de ontwikkeling van de stedelijke economie, als werkverschaffer. Staatssecretaris Kohnstamm heeft inspiratie opgedaan in Baltimore (zie elders in deze MO). Publiek-private samenwerking, veel faciliteiten voor het bedrijfsleven binnen de 'stadsmuren', maar niet aan de rand, moet met de benodigde banen weer die zelfbewuste burger uit de prut naar boven toveren. In de 'nadeel-gemeenten' levert het aantrekken van bedrijvigheid voor de gemeente, en dus ook indirect voor de burger heel wat minder op. Bovendien zal het sociale domein van het buurtbeheer in een aantal gemeenten ongetwijfeld in een lastig parket terecht komen, vanwege de noodzakelijke bezuinigingen. Met de inzet van vrijwilligers, hoe belangrijk ook, alleen kom je er niet.

In het kader van de nieuwe Algemene Bijstandswet wordt iedere uiting van economisch initiatief van uitkeringsgerechtigden (vanaf 1 januari) gehonoreerd. Zou de FVW deze systematiek, volgens welke iedere gemeente zou worden aangespoord om bedrijvigheid en banen aan te trekken, ook niet beter kunnen volgen? De grote steden zijn ooit eens zo groot, als ze inmiddels zijn, geworden vanwege het gebrek aan werkgelegenheid elders (met name op het platteland). Maar dat geschiedde in een tijd waarin de overheid zich nog niet erg, en zeker niet systematisch, bemoeide met stimuleren van werkgelegenheid. Het lijkt zeker niet verstandig om dit keer actief, als overheid zelf vele mensen richting grote stad te dirigeren.

Noten:1.

Dr. Harry Broekman, Opbouwwerk, Methoden, technieken en terreinen. Uitgave van de Gradus Hendriksstichting, Den Haag, 1991., pagina 202.2. Fenny Gerrits, Trends in lokaal beleid 1, in: MO/Samenlevingsopbouw, nr. 125, juli/augustus 1994

FC Knudde, Albert Heyn en Calimero

Over de veranderende VH-praktijken

door Barbara van Roonwijk, aanbouwwerker Steunpunt Wonen, Rotterdam

Wat hebben FC Knudde, Albert Heyn en Calimero met elkaar te schaffen? Als synoniemen van de drie partijen in de volkshuisvesting: alles. Het is geen nieuws dat de verhoudingen in de wereld van de volkshuisvesting aan het veranderen zijn. Voor twee van de drie partijen is het helder hoe hun positie verandert. Sterk vereenvoudigd komt het erop neer dat de overheid zich terugtrekt en de corporaties zelfstandiger worden. De derde partij, de huurders, zijn nog druk doende hun positie in de nieuwe verhoudingen te bepalen. Niet zelden menen zij dat de veranderende verhoudingen in hun nadeel werken: ze voelen zich machteloos tegenover de grote sterke corporatie en in de steek gelaten door de gemeente.

Als ondersteuningsbureau voor bewoners- en huurdersgroepen op het gebied van de volkshuisvesting in de regio Rotterdam, wordt het Steunpunt Wonen Rotterdam steeds vaker geconfronteerd met deze kwestie. Soms wordt zij door bewonersorganisaties gevraagd hierover mee te denken, maar het komt ook steeds vaker voor dat corporaties het Steunpunt op projectbasis inhuren om vorm te geven aan de nieuwe verhoudingen. Een uniek project in dit opzicht, waar het Steunpunt Wonen bij betrokken is, is het project 'Externe democratisering' van woningbouwvereniging 'Onze Woongemeenschap' (verder te noemen OWG) op Rotterdam-Zuid. Daar wordt ruim tijd uitgetrokken om de praktijk bij te stellen binnen de nieuwe verhoudingen. De betrokkenheid van het Steunpunt bij het project geschiedt op grond van een aantal verwachtingen. Verwachtingen over de rol die de drie partijen - verhuurder, huurder en gemeente - in de volkshuisvesting hebben. Alvorens op de OWG-praktijk in te gaan, eerst een verheldering van die verwachtingen.

Overheid

Van de overheid wordt verwacht dat zij zich niet - à la FC Knudde - te snel terugtrekt. De overheid blijft een rol behouden, niet alleen in toetsing achteraf, maar juist ook in voorwaardenscheppende zin. Er zijn een aantal redenen aan te dragen waarom de overheid blijvend moet zijn betrokken. Ten eerste is bemoeienis van de gemeentelijke overheid nodig om het landelijk geschelste kader te vertalen naar de plaatselijke situatie. Blauwdrukken vanuit Den Haag zijn gedoemd te mislukken wanneer de vertaalslag naar het lokale niveau niet wordt gemaakt. Gemeenten hebben een functie in het stimuleren van maatwerk, zodat praktijken ontstaan die in de plaatselijke situatie het meest werkbaar zijn.

Ten tweede is betrokkenheid van de overheid gewenst om een integrale benadering te kunnen realiseren: niet alle problemen waar huurders en verhuurders in hun onderlinge relatie mee te maken krijgen kunnen zij ook in die relatie oplossen. Het gaat immers niet alleen om de woning maar om leefbaarheid in brede zin, waaronder ook de woonomgeving valt. Dit impliceert overigens ook dat de betrokkenheid van de overheid verder gaat dan alleen die van (in de Rotterdamse situatie) een afdeling 'wonen' van een dienst 'Stedebouw en Volkshuisvesting'. Ook andere afdelingen en diensten en zelfs deelgemeenten (wijkbeheer!) hebben een taak.

Ten derde dient de overheid in te grijpen wanneer blijkt dat het overleg zich beperkt tot de zittende huurders en voor woningzoekenden geen ruimte is ingebouwd. De roep om meer overheid moet overigens niet verkeerd worden begrepen. Het is geen nostalgisch verlangen naar 'vadertje' overheid die overal het voortouw in nam. Er wordt een nieuwe invulling verwacht van de rol van de overheid. In principe een voorwaardenscheppende rol, maar aangevuld met de bereidheid om te interveniëren wanneer blijkt dat huurder en verhuurder er in hun onderlinge overleg niet uitkomen.

Verhuurder

Bij het definiëren van verwachtingen jegens verhuurders worden primair de sociale verhuurders bedoeld, omdat men jegens particuliere verhuurders wel verwachtingen kan formuleren, maar er geen enkele sanctie rust op het niet nakomen van deze verwachtingen. Van corporaties verwachten we in algemene zin dat ze zich als sociaal ondernemer opstellen. Dat is dus meer dan bij voorbeeld Albert Heyn, die 'alleen maar' ondernemer is. Weliswaar een ondernemer die veel waarde hecht aan de mening van de klant, maar toch een ondernemer die alleen de klant als consument ziet. In de levensmiddelenbranche is dat voldoende, in de volkshuisvesting is dat echter te beperkt. De huurder zien als klant en klantvriendelijk opereren is zeer essentieel, maar daar moet het niet bij blijven. De huurder moet daarnaast ook gezien worden als een productieve factor, als partij met een inbreng als het gaat om het operationaliseren van beleid. Bovendien is deze bredere kijk nodig om te zorgen dat ook klanten die niet binnen kunnen komen of die niet binnen blijven aandacht krijgen.

Huurder

Tot slot zijn er verwachtingen jegens de huurders te formuleren. Van hen wordt verwacht dat zij met een zelfstandige inbreng komen. Met andere woorden dat zij zich niet opstellen als Calimero met als leuze "Maar zij zijn groot, en ik ben klein, en dat is niet eerlijk, o nee!" Een implicatie van deze zelfstandige inbreng is dat huurders niet alleen moeten mikken op de versterking van hun formele positie. Het programma moet voorop staan. De eerste vraag is: "wat willen we in het overleg inbrengen en welke activiteiten en werkwijze is daarvoor nodig?". Invloed wordt immers niet alleen ontleend aan een formele positie, maar ook aan daadkracht en inhoud van argumenten.

Participatietoets

Bovenstaand referentiekader presenteerde één van de medewerkers van het Steunpunt Wonen, die projectleider is van het project 'Externe Democratisering' bij het OWG-project, begin oktober tijdens een workshop 'verhouding huurders-verhuurders' op de Rotterdamse Dag van de Volkshuisvesting. De ervaring die het Steunpunt Wonen inmiddels heeft opgedaan met huurdersparticipatie en in het bijzonder met het OWG-project, heeft ertoe geleid dat er uitgangspunten zijn gegenereerd die belangrijk zijn als het gaat om de beoordeling van de relatie huurder-verhuurder. Tijdens de Dag van de Volkshuisvesting werd dan ook aangekondigd dat het Steunpunt Wonen verder gaat werken aan het systematiseren van deze beoordeling. Het doel is om daaruit een 'participatie-toets' te kunnen ontwikkelen die huurders kunnen hanteren als instrument om het participatiebeleid van hun corporatie te beoordelen. Het invullen van de toets zou moeten uitmonden in een waardering à la de Michelinsterren voor restaurants. Zo is aan het einde van een periode de balans op te maken en kan de participatie-trofee worden uitgereikt aan de corporatie met het beste participatiebeleid.

Vier-sporenbekend

Met dit voornemen om een participatietoets te ontwikkelen, wordt door het Steunpunt Wonen ingespeeld op de lokale Rotterdamse situatie, waarbij de vormgeving van de relatie huurder-verhuurder een zaak is van de overlegpartners zelf. Of dit zo moet blijven is echter maar de vraag. Uit de inleiding van een ambtenaar van het bureau Toezicht Corporaties kon worden opgehaald dat de gemeente vooralsnog wil vasthouden aan haar toetsende rol. Uitgangspunt is daarbij dat de gemeente achteraf toetst op de volgende vier sporen:

- * een jaarlijkse inhoudelijke beoordeling van de volkshuisvestingsverslagen van corporaties,
- * een regelmatige schriftelijke rondvraag bij bewonersorganisaties

naar hun standpunt over het participatiebeleid van de corporaties,

- * een gericht onderzoek bij alle corporaties naar onderdelen van bewonersparticipatie en toezicht uitoefenen aan de hand van incidenten.

Het Steunpunt Wonen is van mening dat dit vier-sporenbekend een goede start is, maar in de toekomst dient te worden uitgebreid waardoor de overheid een minder afwachtende houding inneemt. Bij voorbeeld door een communicatieve werkwijze te ontwikkelen om met de huurders- en verhuurderspartij te bekijken welke conclusies te trekken zijn uit de resultaten van de gemeentelijke toetsing. En op basis hiervan uitgangspunten te formuleren waaraan de relatie huurder-verhuurder op lokaal niveau zou moeten voldoen.

OWG-project

Tijdens dezelfde workshop sprak ook de stafmedewerkster van OWG. Ook zij had kritiek op de beperkte rol die de gemeente zichzelf toedichtte. Zij beweerde bovendien dat het overleg met bewoners een volwaardig, maar tot nu toe misskend prestatievlak is. Hieruit blijkt al dat OWG en het Steunpunt Wonen, in samenwerking met de betrokken huurdersorganisaties werken aan een creatieve manier om huurders een heldere positie te laten innemen in de nieuwe verhoudingen. Maar wat maakt het OWG-project nu zo bijzonder in vergelijking met andere projecten die gericht zijn op het invullen geven aan de nieuwe verhoudingen? In één zin samengevat, is de kracht van het OWG-project dat er is gezocht naar een productieve relatie, die aansluit op een aantal verwachtingen zoals die hierboven zijn gelئمuleerd. Wat betekent dat in de praktijk?

Het werken aan een productieve relatie betekent bij voorbeeld dat de projectleiding van het Steunpunt Wonen ingevuld wordt vanuit een intermediaire positie. Nieuw daarin is dat de projectleider niet automatisch het verlengstuk is van (de belangen van) de huurdersgroepen.

Zijn referentie is weliswaar de versterking van de positie van huurders, maar van daaruit wordt gekozen voor een coördinerende rol in het proces. Dit betekent dat de voorstellen die de projectleider ontwikkelt zowel van toepassing zijn op de corporatie als op de huurdersgroepen. Dit is een andere invulling dan de meer traditionele rol die wordt ingenomen wanneer het Steunpunt Wonen huurders adviseert die worden uitgenodigd te reageren op een voorstel van de corporatie voor de inrichting van huurdersparticipatie. Om te komen tot een productieve relatie, is voorts de keuze gemaakt voor een stap-voor-stap-benadering. Dit betekent dat er ruim de tijd wordt genomen om een overlegstructuur te ontwikkelen, zodat ook alle betrokkenen kunnen wennen aan de nieuwe situatie. Hiertoe is het project in drie fasen opgeknippt. In de eerste fase is de uitgangssituatie in kaart gebracht door het afnemen van gestandaardiseerde interviews bij alle betrokken (huurders)organisaties. Hieruit bleek een enorme diversiteit aan manieren waarop huurders zijn georganiseerd: zowel 'intern' als 'extern', per complex, per wijk én categoriaal.

Dit gegeven was uitgangspunt voor de tweede fase; het ontwerpen van een model. Gezien de uitgangssituatie is een model ontwikkeld waar zowel plaats is voor de privaatrechtelijke relatie tussen huurders en verhuurders als voor de meerwaarde van wijkgebonden netwerkorganisaties van bewoners. Op deze wijze wordt de huurder niet alleen als consument gezien, maar ook als productieve factor in de leefbaarheid.

Het project bevindt zich momenteel in de fase van implementatie. Kernpunt in deze derde fase is de nadruk op het programma, op activiteiten en op het afstemmen van wederzijdse verwachtingen tussen huurders en verhuurder. Juist die derde fase vormt ook de meerwaarde van het project. Het is verloren energie wanneer enige maanden besteed worden aan het maken van spelregels die vervolgens in de la verdwijnen doordat er geen aandacht wordt gegeven aan de imple-

mentatie hiervan.

Onderdeel van de implementatie is de betrokkenheid van het middenkader van de corporatie. Deze betrokkenheid wordt ingevuld door het middenkader werkplannen te laten opstellen waarin concreet is opgenomen waarover en wanneer het overleg met welke huurder- en bewonersorganisaties in het komende jaar zou moeten plaatsvinden. Niet zelden is de directie of het bestuur van een corporatie belast met het ontwikkelen van het participatiebeleid. Wanneer zij niet zorgen dat ook het middenkader van de corporatie achter dit beleid staat, is de kans aanwezig dat het alsnog mislukt. Ook aan huurders en bewonersorganisaties is gevraagd om hun verwachtingen in een activiteitenplan op te nemen. Daarmee worden theorie en praktijk in hun onderlinge samenhang ontwikkeld.

Het Steunpunt Wonen Rotterdam bestaat sinds 1 januari 1994. In deze nieuwe organisatie van circa 30 medewerkers vonden drie voormalige 'beroepsgroepen' hun onderkomen:

- de extern-deskundigen die tot dan toe waren gedetacheerd bij bewonersorganisaties in de stadsvernieuwings-wijken;
- de medewerkers van Bureau 3-plus, een ondersteuningpool van VH- en organisatie-deskundigen voor de niet-stadsvernieuwingswijken;
- de medewerkers van het Rotterdams Overleg Bewonersorganisaties, de stedelijke samenwerking van bewonersorganisaties.

In de nieuwe opzet wordt op projectmatige basis gewerkt langs twee sporen: dienstverlening en belangenbehartiging. De dienstverlening kan geschieden in opdracht van bewoners(organisaties), (deel)gemeenten en corporaties. Voorbeelden zijn projecten op het gebied van de relatie huurder/verhuurder en cursussen over diverse onderwerpen uit de volkshuisvesting. Belangenbehartiging varieert van zaakwaarneming namens de huurders tot het ondersteunen van bewoners om hun belangen te behartigen. Dit gebeurt bij voorbeeld in planprocessen rond groot onderhoud/renovatie, bij ondersteuning van categorale stedelijke organisaties (jongeren, ouderen) en het opzetten van brede platforms voor volkshuisvesting in deelgemeenten.

Het Steunpunt Wonen verricht haar werk vanuit de missie dat de invloed op de VH-situatie en het VH-beleid van bewoners- en huurdersgroepen uit met name het onderste segment van de woningmarkt moet worden versterkt. Vanwege deze missie zal het Steunpunt - ondanks dat tegenwoordig steeds meer betaalde opdrachten worden verworven - nooit zonder overheidssubsidie kunnen draaien.

Onze Woongemeenschap

Onze Woongemeenschap is een grote woningcorporatie met een woningbezit van ruim 11.000 woningen in Rotterdam-Zuid. Het woningbezit is verdeeld over vijf wijken, te weten:

- de Beverwaard,
- Oud-Charlois,
- Katendrecht,
- Pendrecht en
- Tarwewijk,

en omvat zowel na-oorlogse bouw als nieuwbouw en stadsvernieuwingswoningen. Vrijwel alle woningen (ruim 90%) vallen in de bereikbare huurprijsklassen (f 670,- p. mnd). De eerstkomende jaren staan vooral in Pendrecht en de Tarwewijk nog een reeks grote kwaliteitsinvesteringen in nieuwbouw- en verbeteringsprojecten op stapel.

Voor twee wijken heeft Onze Woongemeenschap inmiddels een wijkbeleidsplan ontwikkeld, voor de andere drie wijken is dit in voorbereiding. De corporatie participeert in alle wijken in het wijkoverleg beheer (WOB).

Samenwerking Woonbond en opbouwwerk

door Corinne Vollebregt, Projectmedewerker Woonbond Regio Noord, Groningen

De Nederlandse Woonbond is een landelijke organisatie, die zich bezig houdt met het huren en wonen in Nederland. Het hoofdkantoor is gevestigd in Amsterdam en verder zijn er zes regiokantoren. Zie voor adressen en telefoonnummers achter in dit artikel. De Woonbond staat voor goede en betaalbare huurwoningen, leefbare buurten en een sterke positie van huurders- en bewonersorganisaties.

Het huren

De verhoudingen tussen huurders, verhuurders en overheid veranderen door voortdurende wijzigingen in de volkshuisvesting. De wijzigingen zijn ingrijpend en gaan snel. Corporaties ontwikkelen zich tot sociale en effectieve ondernemers die marktgericht en bedrijfsmatig werken. De nieuwe wetgeving geeft aan dat huurders betrokken dienen te worden bij beheer en beleid. Veel huurders en huurdersorganisaties kunnen het tempo van veranderingen niet of nauwelijks bijhouden. Vele organisaties zijn niet in staat om alert en adequaat te reageren. Vaak dient er een nieuwe organisatie opzet ontwikkeld te worden of dient de organisatie versterkt te worden. Om het overleg tussen huurders en verhuurders daadwerkelijk van kwaliteit te laten zijn, biedt de Woonbond een pakket van diensten aan met een groot aantal thema's, zoals:

- opzet en ontwikkeling van huurdersinspraak;
- opzet en ontwikkeling c.q. versterken van een huurdersorganisatie op het niveau van wijk, corporatie, gemeente of regio;
- verzelfstandiging van de huurdersorganisatie;
- huurbeleidsplan en huuroverleg;
- het meten en verbeteren van klantvriendelijkheid en kwaliteit van de dienstverlening; het betrekken van huurdersorganisaties daarbij;
- opzet van een klachtencommissie en deskundigheidsbevordering van huurdersleden daarin;

- de vertegenwoordiging van huurders in een raad van toezicht of bestuur;
- prestatie-afspraken tussen plaatselijke partijen.

Bij al deze onderwerpen gaat het in hoofdzaak over de positie van de huurders in relatie met de verhuurder. Hiernaast speelt de woonomgeving een belangrijke rol bij het beoordelen van het leefklimaat. Hierbij heeft de overheid een hoofdtaak te vervullen.

Het wonen

Er zijn buurten waar het heerlijk wonen is. Er zijn ook buurten waar het nog goed wonen is, maar de irritaties langzaam maar zeker toenemen en er zijn buurten waar de bewoners klagen over bijvoorbeeld de woonomgeving, die in slechte staat verkeert, of over de woningen die slecht onderhouden zijn. Het is niet gemakkelijk om als bewonersorganisatie de klachten van bewoners op te pakken en laat staan te verhelpen. De Nederlandse Woonbond kan bewonersorganisaties helpen bij het verbeteren van hun buurt. Daar het bij het buurtbeheer niet alleen gaat om technisch beheer maar ook het sociaal beheer de nodige aandacht verdient, biedt de Woonbond haar diensten aan in de vorm van "buurt-beheerprojecten". De hoofdtaak is dan om met de bewoners een beheerplan op te stellen. Hierin komen de volgende zaken aan bod:

- Inventarisatie van de wijk of buurt. Hierbij gaat het om alle elementen die voor het leefklimaat van belang zijn.
- Een analyse van de geïnventariseerde informatie, door middel van een sterke/zwakke analyse.
- Het opstellen van beheerplannen. Naar aanleiding van de inventarisatie en de analyse wordt een visie ontwikkeld, die vertaald wordt in concrete actiepunten. Per onderdeel worden maatregelen voor de korte en lange termijn en de betrokken partijen aangegeven.
- Het uitvoeringsplan dat tevens een tijdsplanning en een taakverdeling bevat.

Het lokale welzijnswerk

De Woonbond heeft ruime ervaring op o.a. bovenstaande twee gebieden. Adviezen worden zowel eenmalig verstrekt als op projectbasis. Projecten worden uitgevoerd in opdracht van huurdersorganisaties, corporaties en/of gemeenten. De Nederlandse Woonbond levert service op maat. Alle diensten worden zoveel mogelijk op maat geleverd, waarbij het uitgangspunt is de lokale situatie en de wensen van de deelnemers. Door het naleven van deze doelstelling komt de Woonbond regelmatig in contact met het plaatselijke welzijnswerk. Gelet op de doelgroep is dat in de meeste gevallen het opbouwwerk. In de jaren tachtig was (de voorloper van) de Woonbond zeer actief betrokken bij diverse stadsvernieuwingprojecten. Zelf ben ik als opbouwwerkster in die periode ook zeker tien jaar betrokken geweest bij de stadsvernieuwing. Hoewel de contacten door mij als opbouwwerker waren gelegd en de vertaalslag naar de plaatselijke situatie mijn taak was heb ik veel know-how gehaald bij de Woonbond. Het ondersteunen van huurdersorganisaties was ook een belangrijke taak binnen het opbouwwerk. (Een andere voorganger van de) Woonbond reikte het opbouwwerk veel tips en informatie aan; denk maar eens aan de jurisprudentie op dit terrein in het land. In de jaren tachtig zijn er in Nederland veel opbouwwerk-formatieplaatsen verdwenen. In vele gemeenten waar het opbouwwerk wel is gehandhaafd is de beroepskracht volop bezig met het woon- en leefklimaat van de bewoners. In een aantal andere plaatsen is het opbouwwerk meer gericht op het afstemmen van voorzieningen, bijvoorbeeld het migrantenwerk, de jeugdhulpverlening enz. Na 16 jaar als opbouwwerkster (later coördinator bewonerszaken) werkzaam te zijn geweest ben ik sinds mei dit jaar als projectmedewerker bij de Nederlandse Woonbond aangesteld. De Woonbond heeft veel ervaring in het gehele land waar ze samenwerkt met het opbouwwerk. Het is zeer zinvol en

nuttig als zowel het opbouwwerk als de Woonbond van elkaars deskundigheden gebruik kunnen maken. Zelf heb ik dat onlangs ook als medewerker van de Woonbond ervaren. Bij het verzoek om een huurdersraad op te zetten in een gemeente waar het opbouwwerk aanwezig is hebben we gezamenlijk bekeken welke deskundigheden voorhanden zijn. Over het algemeen komt dit neer op het feit dat het opbouwwerk deskundig is op het plaatselijke vlak. Het opbouwwerk heeft de contacten en het vertrouwen opgebouwd met de bewoners en lokale instanties. Het opbouwwerk kan makkelijk een netwerk op lokaal niveau opbouwen en kan het proces verder het beste begeleiden.

De Woonbond heeft de meerwaarde liggen in het feit dat ze deskundig is op het terrein van de regelgeving en kennis van de meest actuele ontwikkelingen binnen de volkshuisvesting. Daar de Woonbond een landelijke vereniging is beschikt ze over vele praktijkvoorbeelden en kan deze ook inbrengen in het overleg. Verder onderhoudt de Woonbond contacten op regionaal en landelijk niveau. Een

landelijk netwerk levert veel informatie op. Zo is er regelmatig overleg met huurcommissies, de IVH's (inspectie volkshuisvesting) en de koepels van de corporaties. Het gebruik maken van elkaars kennis en deskundigheden komt de huurders en bewoners ten goede.

Door het gezamenlijk bespreken van de mogelijkheden en het opzetten van een plan van aanpak en een taakverdeling is afstemming tussen het opbouwwerk en de Woonbond zowel op korte als op langere termijn gegarandeerd.

Scholing

De Woonbond verzorgt cursussen om kennisoverdracht te bewerkstelligen en om organisaties te verstevigen. Een aantal te noemen cursussen zijn:

- De basiscursussen zoals 'Basis-cursus Volkshuisvesting' en 'Naar een zelfstandige bewonersorganisatie'.
- Cursussen over diverse thema's zoals: huurbeleid, rechten en plichten bij onderhoud en woningverbetering, buurtbeheer.
- Ook zijn er trainingen in onderhan-

- delen en vergaderen.
- Cursusprogramma's kunnen aan de wensen van de opdrachtgever en deelnemers worden aangepast.

Voor meer informatie over scholing of voor algemene informatie kunt u contact opnemen met het landelijk kantoor in Amsterdam, telefoonnummer 020-551 77 00.

De regiokantoren zijn bereikbaar onder de volgende nummers:

- Regio Noord (Groningen, Friesland, Drenthe): 050-3141349 (Groningen)
- Regio Oost (Overijssel, Gelderland): 026-3515547 (Arnhem)
- Regio Noord-West (N-Holland, Flevoland, Utrecht): 020-5517799 (Amsterdam)
- Regio Zuidoost (N-Brabant, Zeeland): 013-5357754 (Tilburg)
- Regio Zuid-Holland: 0182-526409 (Gouda)
- Regio Limburg: 0476-335610 (Roermond).

Een stad om in te wonen

'Met leefbaarheid kun je nog vele kanten uit'

door Chris Veldhuisen

Komen er naast Melkert-banen, Kohnstamm-(=grote)steden, ook Tommel-corporaties, die dit predikaat verdienen voor hun inzet voor de leefbaarheid? Als het aan de staatssecretaris ligt wordt leefbaarheid als vijfde verantwoordingsveld toegevoegd aan de taakopdracht van corporaties, vastgelegd in het besluit beheer sociale huursector (BBSH). Leefbaarheid liep als een rode draad door het tweedaagse congres 'Een stad om in te wonen' op 11 en 12 oktober georganiseerd door de Nationale Woningraad (NWR) en

het ministerie van VROM. Maar eenduidigheid over het begrip kon het congres niet geven. Laat staan dat duidelijk werd wie dit allemaal moet financieren.

Op het congres traden een aantal gerenomeerde sprekers op als staatssecretaris Tommel en Kohnstamm, directeur Hamersma van de NWR, burgemeester Peper van Rotterdam, wetenschappers en diverse corporatie-directeuren. Een projectenmarkt in de wandelgangen bood de mogelijkheid aan een twintigtal corporaties, gemeenten en instellingen om hun projecten te presente-

ren. In een volgend nummer van MO-Samenlevingsopbouw komen we op een aantal van deze projecten terug.

Leefbaarheid

Het toevoegen van leefbaarheid als vijfde verantwoordingsveld van de taakopdracht ten aanzien van de corporaties, is volgens staatssecretaris Kohnstamm vooral een erkenning voor op dit terrein actieve corporaties en een stimulans voor anderen die nog niet zover zijn. Diverse sprekers benadrukten dat de volkshuisvesting veel aanknopingspunten heeft als het gaat om leef-

baarheid. Zij is niet primair verantwoordelijk, maar ze heeft hierin wel een eigen taak. Het beleid van het ministerie van VROM, zo gaf drs. M.J. van Rijn, directeur financiën, strategie en control van het directoraat-generaal voor de Volkshuisvesting, aan, wordt hierop verder toegepast en wel langs twee wegen: versterkte aandacht voor lage inkomensgroepen en specifieke aandachtsgroepen (zorggroepen) en aandacht voor de kwaliteit van zowel de sociale als de fysieke omgeving van de woning. In het kader van het grote stedenbeleid wordt een zogenaamde 'leefbaarheidsthermometer' ontwikkeld. Het kabinet stelt 230 miljoen gulden beschikbaar voor leefbaarheidsplannen, op voorwaarde dat ook gemeenten en woningcorporaties er middelen voor vrijmaken. De samenwerking tussen gemeenten en corporaties verloopt in veel gemeenten echter nog behoorlijk stroef, aldus enkele sprekers.

Leidraad

Tijdens het slotdebat van het congres werd Tommel nadrukkelijk gevraagd over het begrip 'leefbaarheid' meer politieke duidelijkheid te verschaffen. Voor Tommel geldt als zijn politieke leidraad voor het volkshuisvestingsbeleid in relatie tot leefbaarheid:

- Stimuleren van gedifferentieerd woning- en wijk aanbod, waarin alle categorieën huishoudens aan hun trekken komen. Op VINEX-lokaties zullen voldoende goedkope huurwoningen gebouwd moeten worden, in bestaande wijken moet de eenzijdigheid worden doorbroken door duurdere koop- of huurwoningen te bouwen. Verkoop van duurdere huurwoningen aan zittende bewoners is een ander instrument, dat een positieve invloed kan hebben op de leefbaarheid.
- Voor het beschikbaar houden van voldoende woningen voor de laag-

ste inkomens zal ook een beroep gedaan moeten worden op de financiële vermogens van de corporaties. Deze vermogens zullen, als het aan Tommel ligt, zeker bij de discussies over het huurbeleid worden betrokken.

- Het stadsvernieuingsbeleid zal in het kader van BELSTATO (Beleid van de stadsvernieuwing voor de toekomst) in 1997 worden herijkt. Het einde van de stadsvernieuwing is volgens Tommel nog niet perse in zicht en middelen uit het stadsvernieuingsfonds zullen mogelijk ook ingezet kunnen worden voor na-oorlogse wijken. Daarmee biedt Tommel meer ruimte dan zijn voorganger Heerma als het gaat om inzet van middelen voor na-oorlogse wijken.
- Het integrale buurtbeheer moet verder worden ontwikkeld, waarbij corporaties nadrukkelijk betrokken moeten worden. In met name de vier grote steden gaat dit volgens Tommel nog niet snel genoeg.
- Aan de andere kant moet de volkshuisvesting ook zijn grenzen

kennen. Met name de groei van de 'stille armoede' kan niet met volkshuisvestingsinstrumenten alleen worden tegengegaan. Daarvoor is ook een goed inkomens-, onderwijs- en werkgelegenheidsbeleid nodig en is samenwerking gewenst.

Niet concreet genoeg

De politieke leidraad van Tommel was de deelnemers aan het congres te vaag. Hoewel aangenaam verrast door de opening die de herijking van BELSTATO biedt om ook te investeren in de leefbaarheid van na-oorlogse wijken, kunnen velen beleidsmatig nog niet goed overweg met het begrip 'leefbaarheid'. Ook hoogleraar Priemus van de Technische Universiteit in Delft, sprak Tommel hierop aan. Hij betoogde verder dat corporaties al veel 'profiteren' van uitgaven van het rijk in het kader van het

zorgvernieuingsfonds, drugsverlastbeleid, de verbreding van het bereik van sociale pensions, de speciale aandacht voor jongeren en ouderen en de inzet van Melkert-banen voor wijkbeheer en toezicht. Het is dan ook niet meer dan logisch dat corporaties bijdragen aan de verbetering van de leefbaarheid. Maar ook andere woningeigenaren (eigenaar-bewoners) moeten aangesproken en gemobiliseerd worden voor een bijdrage. Er zijn concrete afspraken nodig tussen gemeentelijke diensten, politie, maatschappelijk werk, opbouwwerk en de corporaties over de taken- en kostenverdeling en de strategie die kan worden gevolgd om synergie te bereiken.

Nadere invulling

Verskillende sprekers droegen elk vanuit een eigen invalshoek een aantal elementen voor een strategie gericht op versterking van de leefbaarheid aan. Bij stadsvernieuwing nieuwe stijl gaat het om ver-

nieuwen én leefbaar houden. Dat kan niet zonder meer samenwerking en ontkokering van beleid. Het gaat ook om een actief beleid voor herpositionering van de bestaande woningvoorraad en strategisch voorraadbeheer. In de bestaande voorraad moet de slag om leefbare wijken gewonnen worden. Door schaalvergroting en het bundelen van professionaliteit zijn betere voorwaarden aanwezig om gedifferentieerde stedelijke woonmilieus te ontwikkelen. Als kerntaken voor corporaties in het werken aan leefbaarheid noemde VROM-medewerker van Rijn de bereidheid tot overleg met partijen over investeringen, gebiedsgericht investeren, intensivering van onderhoud en beheer, het realiseren van betaalbare woningen in de voorraad en in uitleggebieden en bijdragen in de sfeer van veiligheid in en om het huis. Het vraagt om een blijvende investering in woningen, in veiligheid, intensief en breed technisch beheer, aanbod van zorgvoorzieningen, sociale netwerken, goedkope bedrijfshuisvesting en oog hebben voor de culturele waarde van zowel stad als het corporatie-erfgoed.

Toewijzing

Bij de woningdistributie is een strikte handhaving van het non-discriminatiebeleid noodzakelijk. Dhr. C.A. Tazelaar van Landelijk Bureau Racismebestrijding (LBR) is dan ook enthousiast over het Delftse aanbodmodel vanwege zijn inzichtelijkheid, controlebaarheid en openheid. Tegelijkertijd moeten allochtone bewoners, aldus dhr. V. Smit van de gemeente Rotterdam, meer concrete instrumenten hebben om beter keuzes te kunnen maken op de woningmarkt. In buurten in verval mag de doorstroming niet te groot worden door het overheidsbeleid. Het werkt segregatie in de hand. Rotterdam heeft dan ook twaalf kwetsbare gebieden aangewezen waar afwijkende huur- en inkomensgrenzen worden gehanteerd. Het ministerie ging pas na een stevige discussie akkoord.

Veiligheid

Van wie is de buurt? Deze vraag stelde algemeen directeur van Velen van de NWR aan het eind van het congres. Omdat de buurt op dit moment van niemand is, ontstaan er grote problemen in delen van steden. Bewoners nemen of het recht in eigen hand of gaan 's avonds de straat niet meer op, de gebieden tussen openbaar en privé verloederen en sociale verbanden vallen uiteen. Vandaar ook dat de NWR veel aandacht besteedt aan instrumenten om de veiligheid in en om de woning te verbeteren, met name door de inzet van bewoner-toezichthouders. Ook dit onderdeel kreeg op het congres een prominente plaats. Elders in MO wordt aandacht besteed aan het onderzoek onder 149 woningcorporaties dat de NWR heeft gedaan ten behoeve van de uitgave van een Handboek Veiligheidszorg, in samenwerking met het ministerie van Justitie.

Struikelblokken?

Tijdens het congres kwamen enkele belangrijke zaken boven water waar de corporatiewereld en de overheid het niet met elkaar eens zijn. Maar ook de corporatiewereld zelf is verdeeld. Het gaat om de financiering van de investeringen in de volkshuisvesting, projectontwikkeling en wie de centrale regie moet voeren.

Financiering

Nu de bouwsubsidies wegvallen zal het geld voor betaalbare nieuwbouw-woningen en investeringen in leefbaarheid uit de huren van het bestaande woningbezit van corporaties moeten komen. De huren zijn de motor van veel investeringen. Naast vormen van collegiale financiering, het huurbeleid, is een verbetering van de individuele huursubsidie noodzakelijk, aldus directeur Hammersma van de NWR. Met name de grote steden vragen om grootschalige investeringen. Met als gevolg dat hier hogere huurstijgingen te zien zijn dan in de rest van het land. De opwaartse druk op het huurniveau is nodig om de investeringen in de volkshuisvesting te kun-

nen betalen. Tegelijkertijd betekent dit dat prijs en kwaliteit nog verder uit elkaar groeien. Dat levert een groot spanningsveld op.

Om er voor te zorgen dat de woonlasten voor bewoners redelijk blijven is een vergaande verbetering nodig van de individuele huursubsidie voor de laagste inkomens. De NWR pleit voor het optrekken van de huurgrens waarbij de kwaliteitskorting begint, van 385 gulden naar 500 à 600 gulden. De NWR wijst inzet van het maatschappelijk vermogen van de corporatiesector voor huurmatiging echter van de hand. Daarmee snijdt de sector zich op termijn in de eigen vinger. Het tast de vermogenspositie van corporaties op termijn aan. Tommel denkt daar anders over.

Regie

De meeste sprekers pleiten voor een duidelijke regie door de gemeentelijke overheid. De gemeente Groningen heeft goede ervaringen met een stedelijke volkshuisvestingsnota. Het levert 'commitment' op voor een integrale aanpak van het sociaal beheer. De gemeente Utrecht had echter goede ervaringen met het uit handen geven van de regie aan corporaties en marktpartijen. Het is volgens de wethouder van de gemeente Utrecht, dhr. J.H. Zwart niet de vraag of de gemeente de regie heeft maar met name hoe ze die invult.

Projectontwikkeling

Een tweede heikel punt is de vraag of corporaties zich als projectontwikkelaars kunnen opstellen en aan projectontwikkeling kunnen doen. Zowel Tommel als een der corporatiedirecteuren stellen dat dit te veel risico's met zich mee brengt en dat het niet in het belang van de doelgroep is. De NWR wil echter deze mogelijkheid wel open houden. En met dit onderwerp werd de conferentie 'Een stad om in te wonen' gesloten.

Veiligheidszorg en criminaliteitspreventie

Hieronder worden de 'samenvatting, conclusies en aandachtspunten' weergegeven van het onderzoek van de Nationale Woningraad naar 'veiligheidsproblemen en maatregelen in het bezit van woningcorporaties'. Dit onderzoek geeft zonneklaar aan hoezeer de woningcorporaties behoefte hebben aan samenwerking op lokaal, buurt- en wijkniveau met andere 'werkers'. Met name uit de, aan het verslag toegevoegde, tabel blijkt dat de (onderzochte) corporaties heel goed de beperkingen van hun eigen 'reikwijdte' inzien. Hopelijk zal deze informatie in menige lokale context leiden tot een (her-)inventarisatie van mogelijkheden voor opbouwwerkers om aan te haken bij het werk van de woningcorporaties.

Corporaties kunnen als beheerders van ruim eenderde van de totale waarde van de totale woningvoorraad een belangrijke bijdrage leveren aan het terugdringen van veelvoorkomende criminaliteit in en om de woning en het verminderen van onveiligheidsgevoelens van bewoners. Er zijn echter signalen dat veel woningcorporaties nog onvoldoende bekend zijn met mogelijkheden voor veiligheidsanalyse en voor de inzet van strategieën en maatregelen ter bestrijding van veiligheidsproblemen.

De Nationale Woningraad heeft daarom in samenwerking met het ministerie van Justitie besloten een Handboek Veiligheidszorg woningcorporaties te ontwikkelen. Om het Handboek zo goed mogelijk bij de dagelijkse corporatiepraktijk te laten aansluiten is meer inzicht nodig in de huidige situatie bij de woningcorporaties.

Onder 149 woningcorporaties is via een schriftelijke enquête informatie verzameld over de bestaande kennis en over ervaringen en knelpunten bij het voeren van veiligheidsbeleid. In het onderzoek zijn vooral grotere corporaties en corporaties in grotere gemeenten betrokken. Het onderzoek geeft een helder

beeld van het voorkomen, het voorkomen en het aanpakken van zowel objectieve veiligheid (feitelijke delicten) als subjectieve onveiligheidsbeleving (gevoelens van onveiligheid).

Veiligheidsproblemen en maatregelen

Aan de respondenten zijn vierentwintig onveiligheidsitems voorgelegd, die in drie thema's zijn geordend:

- criminaliteit (met name inbraak en berooving)
- vandalisme (met name vernielingen)
- geweldsmisdrijven en sociale onveiligheid (waaronder onder andere seksueel geweld, rondhangende jongeren en drugsproblematiek).

Als meest voorkomende problemen worden inbraak in woningen en bergingen en vernielingen van centrale entreeruimten, galerijen, portieken, trappenhuisen en liften genoemd. De respondenten noemden deze problemen niet alleen omvangrijk, maar ook ernstig. Bij het inzetten van maatregelen verdienen zij prioriteit. Dit is niet verwonderlijk daar het bij al deze delicten steeds om schade aan het eigen bezit gaat. Het zicht daarop is vaak beter dan op andere problemen. Zij brengen bovendien kosten voor schadeherstel met zich.

Dat neemt niet weg dat veel van de betrokken corporaties ook de zeer veelvoorkomende gevoelens van onveiligheid bij de bewoners en de ervaring van concrete 'enge plekken' in de woonomgeving ernstig nemen. Ook deze negatieve beleevingsaspecten moeten volgens velen voorrang krijgen bij het treffen van maatregelen. De aanpak hiervan is echter niet eenvoudig.

Voor de aanpak van de diverse problemen zijn de respondenten drieëndertig mogelijke maatregelen voorgelegd. Ook deze zijn onderverdeeld in enkele thema's:

- technische maatregelen;
- architectonische maatregelen;
- her-inrichting van de woonomgeving;
- sociale maatregelen;
- organisatorische maatregelen

Uit het onderzoek blijkt dat het accent van de aanpak van de corporaties ligt bij probleemoplossende activiteiten. Daarvoor zet men vooral technische en architectonisch bouwkundige maatregelen in. Het verbeteren van hang-en-sluitwerk, het toepassen van vandalismebestendiger materialen, het verminderen van de toegankelijkheid van gebouwen en complexen, het afsluiten en privatiseren van semi-openbare ruimten en het opknappen van woningen en wooncomplexen worden het meest toegepast. Men acht dergelijke maatregelen over het algemeen effectiever dan maatregelen op het niveau van de woonomgeving en op sociaal en organisatorisch gebied. Hierbij moet worden opgemerkt dat dit het perspectief van de corporaties weergeeft. Dit is van oudsher natuurlijk vooral op technisch-bouwkundige aspecten gericht geweest.

De in het onderzoek betrokken corporaties zijn van mening dat in de komende jaren extra aandacht nodig is voor de toename van criminaliteit. Zij zijn echter van mening dat hiervoor speciaal de inzet van derden of ten minste de samenwerking met derden noodzakelijk is.

Wat betreft de eigen taakstelling zullen de corporaties zich in de komende jaren in het bijzonder richten op het terugdringen van vandalisme.

Hier ligt naar de mening van de respondenten de prioriteit van de eigen verantwoordelijkheid. Uit het onderzoek blijkt dat men daarvoor in de komende vijf jaar met name architectonische en bouwkundige maatregelen wil treffen. (Het verbeteren van hang-en-sluitwerk is in belangrijke delen van het bezit inmiddels wel uitgevoerd).

Veel corporaties steken energie in het stimuleren van de bewoners om mee te werken aan het veiliger maken van de woon- en leefomgeving. Uit het onderzoek blijkt dat men van mening is dat het effect daarvan echter zeer beperkt is. Ondanks deze lage verwachtingen van de bewonersbetrokkenheid zullen veel corporaties deze lijn toch ook in de komende jaren blijven volgen. Velen melden plannen te hebben voor meer voorlichting, meer overleg en

het sterker bevorderen van het zelfstandig optreden van bewoners bij signalen van overlast en onveiligheid.

De inspanningen van de corporaties op het vlak van de slachtofferopvang en begeleiding zijn zeer beperkt. Men heeft weinig plannen daaraan in de komende jaren meer aandacht te besteden. Het zelfde geldt voor het inzetten van buurtbeheer (bedrijven) of het installeren van meldings- en alarmsystemen. Systematische registratie van feiten en signalen vormt een noodzakelijke basis voor een goede probleem-analyse en vervolgens voor het bepalen van de meest passende strategieën en maatregelen om de onveiligheid terug te dringen. Op dit moment houden de meeste corporaties de veiligheidsproblemen slechts selectief (vooral schade aan het eigen bezit) en veelal onvolledig bij. In beperkte mate is men ervan op de hoogte dat derden bepaalde vormen van criminaliteit en onveiligheid registreren. Alles bij elkaar wekken de onderzoeksresultaten de indruk dat er bij veel corporaties te weinig zicht bestaat op de feitelijke situatie in en om de eigen woningcomplexen en van beleving van de bewoners zelf, om goede afwegingen voor adequate maatregelen te kunnen maken.

Samenwerking

De betrokken corporaties werken regelmatig met derden samen. De belangrijkste samenwerkingspartners zijn de diverse gemeentelijke diensten en (preventie)medewerkers bij de politie. De samenwerking met wijkopbouworganen en welzijnsinstellingen ligt op een lager niveau. Samenwerking wordt vooral gezocht voor maatregelen in de woonomgeving (opknabbeurt, aanpassen groenvoorzieningen, verbeteren van verlichting en dergelijke) en bij het betrekken van de bewoners bij het veiligheidsbeleid. Uit de reacties van de respondenten blijkt dat velen de samenwerking met derden graag willen intensiveren, vooral op het sociale vlak en bij de aanpak van de woonomgeving. Binnen de eigen organisatie van de corporaties zijn het in de

eerste plaats huismeesters die bij de veiligheidsproblematiek betrokken zijn, maar echter weinig bij de opvang en begeleiding van slachtoffers. Daarmee zijn vooral hoofden en medewerkers Verhuur en Bewonerszaken belast. Deze functionarissen en de hoofden en medewerkers Onderhoudstechnisch beheer hebben, naast huismeesters, verder de meeste betrokkenheid binnen de corporaties bij veiligheidszorg.

Functioneel, semi-formeel toezicht

Het functionele, semi-formele toezicht binnen de woonbuurten verdient speciale aandacht. Het effect van de aanwezigheid van huismeesters, toezichthouders en soms andere functionarissen die niet in de eerste plaats toezichthouder zijn, maar wel eenzelfde effect op potentiële daders sorteren, blijkt zeer groot te zijn (denk bijvoorbeeld aan winkeliers, postbodes, stratenmakers, buschauffeurs etc.) De waarde van deze vorm van toezicht achten de corporaties beslist groter dan die van bijvoorbeeld formeel politietoezicht. Ondanks de mening over het gunstige effect van functioneel toezicht maken de corporaties hiervan verhoudingsgewijs minder gebruik dan van enkele andere maatregelen waarvan zij het effect nog lager achten. Ook voor de toekomst zeggen relatief weinig corporaties plannen te hebben voor versterking van dit toezicht. Toch staat deze maatregel hoog op de verlanglijst van de respondenten. Kennelijk ontbreekt het hen aan mogelijkheden of middelen om dit te realiseren.

Overlast door jongeren en drugsproblematiek

Overlast door rondhangende jongeren is een veel voorkomend probleem. Toch heeft het ontwikkelen van maatregelen hiertegen bij de meeste corporaties geen hoge prioriteit. Het creëren van meer jongerenvoorzieningen bijvoorbeeld acht men weinig effectief. Ook voor de toekomst bestaan weinig concrete plannen om dergelijke maatregelen te treffen (in de grote steden overigens iets meer dan in kleine ge-

meenten). Toch is het de vraag of méér inspanning in deze richting niet zou kunnen bijdragen aan het bestrijden van achterliggende factoren van veelvoorkomende criminaliteit en onveiligheidsgevoelens van bewoners. (Denk aan factoren als verveling, werkloosheid, uitzichtloosheid geen eigen plek hebben, indruk willen maken op maatjes e.d.).

Bewoners ervaren jongeren die in groepjes rondhangen vaak als potentiële delictplegers. Bovendien gaat het om een leeftijdsgroep die de meeste plegers van veelvoorkomende criminaliteit voortbrengt. Vaak blijkt dat groepjes rondhangende jongeren tegen sociaal gedrag aanhangen en kunnen afglijden als niet wordt ingegrepen. Ten aanzien van deze groep is een scala aan maatregelen denkbaar. Buurtgerichte werkgelegenheidsprojecten, banenpools, Opzoomeractiviteiten, buurtbeheer (bedrijven) etc. zouden een zinvolle plek in de veiligheidszorg kunnen krijgen. In dit verband is het ook interessant naar de onderzoeken waarom corporaties niet méér samenwerking zoeken met wijkopbouworganen en welzijnsinstellingen.

Anders is dat met de drugsproblematiek. Hoewel niet één van de meest voorkomende onveiligheidsitems, vinden veel respondenten dat deze problematiek zeer dringend aangepakt moet worden. Dit hangt mogelijk samen met het feit dat veelvoorkomende vormen van criminaliteit vaak aan drugsproblemen gerelateerd zijn en zich vaak voordoen in zogenaamde probleemcumulatiegebieden die op allerlei wijzen in een negatieve vervalspiraal terecht (dreigen te) komen.

Aandachtspunten voor het Handboek Veiligheidszorg

In het rapport is een vergelijking gemaakt tussen de omvang van de toegepaste maatregelen en de mening over het effect daarvan. Op grond van de maatregelen die de respondenten in het onderzoek als zeer effectief ervaren, zouden corporaties geadviseerd kunnen worden om meer aandacht te besteden aan:

- het versterken van functioneel, semi-formeel toezicht;
- het afsluiten en privatiseren van semi-openbare ruimten.

De beide andere maatregelen die als zeer effectief naar voren kwamen:

- het verbeteren van de verlichting van de openbare ruimte rond de woningen;
- het opknappen van de woonomgeving.

De meeste corporaties is gevraagd welke knelpunten zij bij de uitvoering van veiligheidszorg en criminaliteitspreventie vooral ervaren. Dit levert een aantal aandachtspunten op voor het Handboek Veiligheidszorg.

• Het inventariseren van de bestaande situatie en het maken van een goede probleemanalyse kost nogal wat corporaties moeite. Met name het onderscheid tussen objectieve en subjectieve onveiligheid wordt moeilijk gevonden. Dat is niet onbelangrijk daar beide vormen van onveiligheid vaak geheel verschillend dienen te worden aangepakt.

- De subjectieve onveiligheidszorg wordt door veel corporaties als een moeilijk gripbaar probleem ervaren. Het Handboek zal expliciet aandacht besteden aan achtergronden en mogelijke aanpak van onveiligheidsgevoelens voor zover deze binnen het taakveld van de corporaties vallen.
- Een goede registratie vormt de basis voor het inzichtelijk maken van de feitelijke en ervaren situatie. Het ontwikkelen van een doelgericht signalerings- en registratiesysteem is dus wenselijk. Vooral moet duidelijk worden wat waarom door de corporaties zelf geregistreerd zou kunnen/moeten worden. Daarbij kan een overzicht van mogelijke externe informatiebronnen (buiten de eigen organisatie) behulpzaam zijn.
- Vrij veel corporaties hebben naar eigen zeggen te weinig zicht op de mogelijkheden voor de aanpak van veiligheids- en criminaliteitsproblemen. Het Handboek Veiligheidszorg zal een functie moeten hebben in de kennisoverdracht.

- Het Handboek zal een leidraad moeten vormen voor de vraag: welk probleem wanneer het beste aangepakt kan worden en welke belangrijkste activiteiten zijn om mee te beginnen.
- Daar waar de samenwerking met

er is behoefte aan meer coöperatie. Knelpunten in de samenwerking blijken vooral terug te voeren op afstemmingsproblemen en verwarringen over taakafbakening. Ook deze meer procedurele aspecten zullen in het Handboek hun plaats moeten krijgen.

Handboek Veiligheidszorg

derden beperkt is, blijkt doorgaans geen sprake van onwil van een van de partijen. De samenwerking met derden ervaart men over het algemeen als positief en

Tabel

Percentage corporaties dat genoemde knelpunten ervaart bij de uitvoering van veiligheidszorg en criminaliteitspreventie:

Knelpunten	Percentage wcp's
• De bewoners doen zelf te weinig	48%
• Er is te weinig informatie beschikbaar om de omvang van veiligheidsproblemen goed in te kunnen schatten	44%
• Financiële beperkingen	44%
• Er is te weinig kennis over mogelijke aanpak van subjectieve onveiligheidsbeleving van bewoners	40%
• Er is te weinig kennis over effecten en over voor- en nadelen van diverse strategieën en maatregelen	40%
• Het onderscheiden van objectieve feiten en subjectieve beleving levert extra problemen op	38%
• Duidelijke criteria om een afweging te maken tussen wel of niet ingrijpen ontbreken	34%
• Criteria om een afweging tussen individuele probleemoplossing of bredere preventieve aanpak te maken ontbreken	25%
• Er is weinig kennis over mogelijke aanpak van feitelijke gebeurtenissen van vandalisme en criminaliteit	22%
• De effectiviteit van de maatregelen is (te) gering	22%
• Er is te weinig kennis over achtergrond/aanleiding van problemen	17%
• De samenwerking met overige participanten (behalve politie) is moeizaam	17%
• Er is onvoldoende capaciteit beschikbaar	15%
• De samenwerking met de politie is moeizaam	13%
• De organisatie en beleidsmatige inbedding in de eigen organisatie is een probleem	11%
• De sociale vaardigheden bij de eigen medewerkers schieten te tekort.	7%

Je Maintiendrai

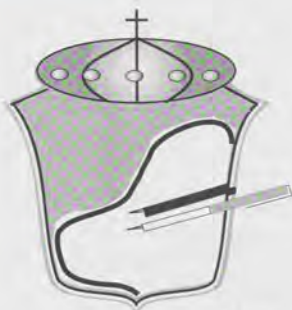
door drs. D. Hamersma, directeur Nationale Woningraad

Met het voorstel voor een Nationaal Programma Volkshuisvesting hebben NWR en NCIV, de landelijke centrales van woningcorporaties, een ambitieus, maar broodnodig initiatief genomen. Het meest in het oog springende onderdeel van dat programma is de aangekondigde bouw van 100.000 betaalbare huurwoningen tot het jaar 2000. Ambitieuus is dat zeker, omdat dat aantal aanzienlijk hoger ligt dan waarin het bouwprogramma van de Rijksoverheid voorziet. Maar het is broodnodig, om te voorkomen dat de tweedeling in de samenleving zich verder doorzet. Als er de komende jaren op de grote nieuwbouwlakaties niet voldoende betaalbare huurwoningen worden gebouwd en er wijken ontstaan die alleen voor groepen met hoge inkomens toegankelijk zijn, zal dat in versterkte mate tot ruimtelijke segregatie leiden. En dat is een gruwel voor sociale verhuurders in ons land, die op dat gebied een traditie hebben hoog te houden.

Het ontstaan van wijken waar de leefbaarheid onder druk staat, mensen zich niet veilig meer voelen en alleen diegenen achterblijven die geen andere keuze hebben, is natuurlijk niet alleen te keren door in de nieuwbouw voor voldoende differentiatie te zorgen. Ook in de bestaande wijken is een offensief nodig. Dat geldt voor de vooroorlogse wijken, waar met de stadsvernieuwing al veel bereikt is, maar waar ook nog veel is blijven liggen. Maar dat geldt zeker ook voor de naoorlogse wijken, waar de monotonie van de etagebouw en hoogbouw vaak een extra dimensie aan de problematiek geeft.

Voor zo'n offensief zullen de woningcorporaties zich inzetten, al was het maar uit goedbegrepen eigenbelang. Een belangrijk deel van hun woningbezit bevindt zich immers in de gevarenzone.

In het Nationaal Programma Volkshuisvesting is dan ook sprake van investeringen van corporaties in de leefbaarheid en de veiligheid van de woonomgeving. Verschillende corporaties zijn druk bezig met de aanpak en herpositionering van hun woningbezit in de wijken waar verval gesignaleerd of verwacht

Je Maintiendrai

wordt.

Het staat echter als een paal boven water dat een aanpak vanuit alleen de volkshuisvestingssector niet voldoende resultaat op zal leveren. Er moet veel meer gebeuren. Er moet gewerkt worden aan perspectief op werk en inkomen, er is een inzet nodig vanuit de zorgsector, het onderwijs, de politie, de welzijnsinstellingen. Niet voor niets heeft het kabinet in het grote stedenbeleid gekozen voor een wijkgerichte geïntegreerde aanpak van de problemen. De uitdaging ligt er nu hoe de lokale partijen zo praktisch mogelijk tot samenwerking weten te komen en hoe op gemeentelijk niveau de organisatorische lijnen worden uitgezet.

Op wijk- en buurtniveau staat het bol van de initiatieven, waarbij betrokken partijen elkaar prima weten te vinden. Tijdens het congres "Een stad om in te wonen", dat de NWR onlangs samen met het ministerie van VROM organiseerde konden we zonder veel moeite tientallen interessante projecten presenteren, waarin woningcorporaties samen met anderen opereren.

Wij zullen als NWR langs die lijn in ieder geval verder werken. Door praktijkvoorbeelden te inventariseren, de slaag- en faalfactoren vast te stellen en met de aldus opgebouwde kennis anderen van dienst

te zijn. Ook voor ons geldt daarbij dat we bereid moeten zijn over de schutting heen te kijken en de samenwerking met andere sectoren niet uit de weg moeten gaan.

Wijkbeheer Vrieheide

...een kwestie van samenwerken!

door Math Wierts, opbouwwerker Vrieheide, Heerlen

Tijdens de Landelijke Bewonersdag Sociale Vernieuwing op 17 juni jl. in het Tweede Kamergebouw werd voor de eerste keer de len Dales-trofee uitgereikt. Uit handen van Ton Dales, broer van de begin 1994 overleden minister van Binnenlandse Zaken, len Dales. De prijs werd toegekend aan de Heerlense bewonersorganisatie Stichting Wijkbeheer Vrieheide e.o.

Volgens de jury heeft de bewonersorganisatie bijna een "man tot man gevecht geleverd met de gemeente om aankoop van huurwoningen door bewoners met een uitkering mogelijk te maken". Daarmee werden twee vliegen in één klap gevangen: minima krijgen meer grip op hun woonlasten (ze zijn niet meer afhankelijk van jaarlijkse huurverhogingen) en het is een nieuw middel om verloedering van een wijk tegen te gaan.

Sociale Vernieuwingsbeleid kwam dus niet zomaar uit de lucht vallen. De invulling door de gemeente Heerlen van het Sociale Vernieuwingsbeleid zorgde voor nieuwe impulsen, een centrale rol voor bewoners en een coördinerende rol van het opbouwwerk. In deze sfeer startte in 1991 de Stichting Wijkbeheer Vrieheide e.o. haar werkzaamheden. Met de Stuurgroep Sociale Vernieuwing werd een convenant afgesloten. Op

Het lijkt een op zichzelf staande gebeurtenis, maar de werkelijkheid is anders. Het pleidooi om de aankoop van woningen door uitkeringsgerechtigden mogelijk te maken is een rechtstreeks gevolg van de activiteiten en werkzaamheden die de Stichting Wijkbeheer Vrieheide e.o. in het kader van de Sociale Vernieuwing heeft uitgevoerd. Met het opbouwwerk in de regisseurs-rol.

Wijkbeheer

Tot voor kort werd de wijk Vrieheide en omgeving (bestaande uit 6 buur-

ten, 2650 wooneenheden, 6500 inwoners) geassocieerd met 'Klein Chicago': onveiligheid, huisdealers, prostitutie, criminaliteit, werkloosheid. Kortom: de bekende vervalspiraal van verloedering en verpaupering had ook in Heerlen zijn intrede gedaan. Halverwege de jaren tachtig vervulde opbouwwerk al een voorname functie in projecten ter bestrijding van veel voorkomende criminaliteit, onderwijsvoor-rangsbeleid, sociale veiligheid, werkgelegenheidsinitiatieven en het runnen van een goed lopend buurtcentrum met zo'n 1000 bezoekers per week. De aansluiting met het

basis van een gedegen wijkanalyse werd een Wijkwelzijnsplan 1991-1994 opgesteld. Er werden vier hoofddoelstellingen benoemd:

"Het vóór 1994, via een samenhangend pakket van maatregelen, bereiken van een wijk met:

- een goede sociale structuur
- meer veiligheid
- minder verhuizingen
- een goed onderhouden woonomgeving".

De stichting kreeg voor haar plan van aanpak een budget van f 520.000,— toebedeeld. Vrij steedbaar, in overleg met de ge-

mandateerde gemeentelijke coördinator Wijkbeheer. Het bestuur besloot al snel tot het 'inkopen' van 20 uur professioneel opbouwwerk ten behoeve van de coördinatie.

De marsroute

Van oudsher is gewerkt aan een samenhangende wijze van werken. De keuze voor 'breed wijkbeheer' was vanuit deze invalshoek logisch. Dat betekende dat op basis van het Wijkwelzijnsplan 1991-1994 plan-

andere aanpakken buurtoverlast, imago-verbetering, instellen welkomstcomité). Het opbouwwerk heeft groeperingen, instellingen, gemeentelijke diensten en buurtorganisaties gemobiliseerd om daadwerkelijk werk te maken van een gedeelde verantwoordelijkheid voor een leefbare wijk. Na afloop van deze periode (31-12-1993) is een verlenging van het convenant tot 1996 overeengekomen met de Stuurgroep Sociale Vernieuwing. Het wijkbud-

teiten. Bewoners stonden versted van hun eigen mogelijkheden. Het zelfvertrouwen groeide zienderogen.

- Kleinschaligheid; betrek bewoners bij zaken die in de straat of op het plein spelen. Oftewel: concreti-seer grootschalige plannen op zo'n manier dat ze op straatniveau onderwerp van gesprek kunnen worden. Het uitgevoerde Woonomgevingsplan werd op onderdelen tot op de vierkante

matig werd gewerkt aan 4 speerpunten: 'versterken sociale structuur' (waaronder opvoedingsondersteuning, inzetten logopedie in voorschoolse fase, vergroten bewonersbetrokkenheid), 'opwaarderen woonomgeving' (woon-omgevingsplan, terugdringen vervuiling en verwaarlozing, vervanging straatmeubilair), 'integrale aanpak van 2 flatcomplexen' (slechte verhuurbaarheid, structurele jongeren-overlast) en 'verhogen aantrekkelijkheid woning-groep Vrieheide-de Stack' (onder

get werd aangevuld met zo'n f 300.000,—.

Succesfactoren

De volgende factoren zijn mede de basis geweest voor de successen die tot nu toe geboekt zijn:

- De werkzaamheden waren sterk gericht op de concreet ervaren problemen van bewoners. Dit leidde er toe dat de bewoners al snel een centrale plaats gingen innemen in alle werkgroepen en activi-

meter met bewoners besproken en aangepast. Maatwerk dus. Opknapperturen van speelterreinen werden met de omwonenden op poten gezet. De gemeente en woningbeheerders kwamen er bij toen de bewoners hun plannen rond hadden. Schoonmaakacties werden over de hele wijk uitgevoerd. Het accent van de activiteiten lag veelal in de straat of op het plein.

- Concreet en op snel resultaat gericht. Geen ellenlange verhalen

en waterige discussies. Maar op snelle en goede oplossingen gericht samenwerking tussen bewoners en beherende instellingen. Geen lange discussies over budgetten. Een sfeer van 'we gaan ervoor'.

- Creëren van 'win-win'-situaties. Geen van de betrokkenen moeten in het proces het gevoel krijgen iets te verliezen. Activiteiten zijn gericht op winst voor alle betrokkenen. Overleg op basis van argu-

tingsgebeuren van cruciaal belang bij de vormgeving van wijkbeheer.

- Gerichte publiciteit en communicatie binnen de wijk, door middel van wijkblad, folders rond specifieke activiteiten, affiches rond schoonmaakacties en in de regionale pers. Een permanent aandachtspunt. Het versterkt het beeld dat er goede ontwikkelingen plaatsvinden. Het levert vertrouwen op in de goede afloop. Zowel

ideeën. Wees alert op verkokering en voorkom te veel spelregels, ook binnen de bewonersorganisatie. Verlies van dynamiek en 'power' is het gevolg.

- Creëer mogelijkheden die leiden tot solidarisering. De jaarlijkse schoonmaakacties spelen hier heel sterk op in. Er wordt voor gezorgd dat er onderdelen in zitten waardoor mensen heel persoonlijk, huis aan huis worden aangesproken. "Wilt u een sticker of

menten, niet op basis van macht.

- Probeer in te gaan op de sterke kant van mensen. Spreek mensen aan op zaken die zij kunnen. Benadruk niet datgene wat ze niet kunnen: dat gebeurt al vaak genoeg.
- Het buurtcentrum als sociaal innovatie-centrum. Het reguliere buurtcentrum (in de jaren zeventig in een vochtige kelderruimte van het winkelcentrum gehuisvest) bleek met zijn orthodoxe ontmoe-

bij bewoners als bij gemeente en beherende instellingen. Het levert een imagoverbetering op. Vrietheid e.o. positief in het nieuws brengen, dat was het motto.

- Opbouwwerk is nog steeds levend. Ondanks alle trends en ondernomen pogingen tot centralisatie van het sociaal-cultureel werk, is de functie van de buurtgerichte opbouwwerker overeind gebleven en geprofileerd.
- Sta als organisatie open voor

affiche aan uw voordeur ophangen met de tekst 'onze wijk schoon, veilig en gaaf! Wilt u dat wij een trottoirtegels voor uw woning voorzien van de tekst 'samen houden wij de wijk schoon!' of 'Hondenpoep in de goot!.' Bij zo'n direct appél aan de bewoners moeten mensen even stilstaan bij de problematiek. Ze moeten kiezen. Er wordt een beroep gedaan op bewoners.

Met deze houding en instelling van werkers en zo'n 200 actieve bewo-

ners (in alle soorten en maten) werden tot op heden enorme resultaten geboekt in Vrieheide.

Resultaten

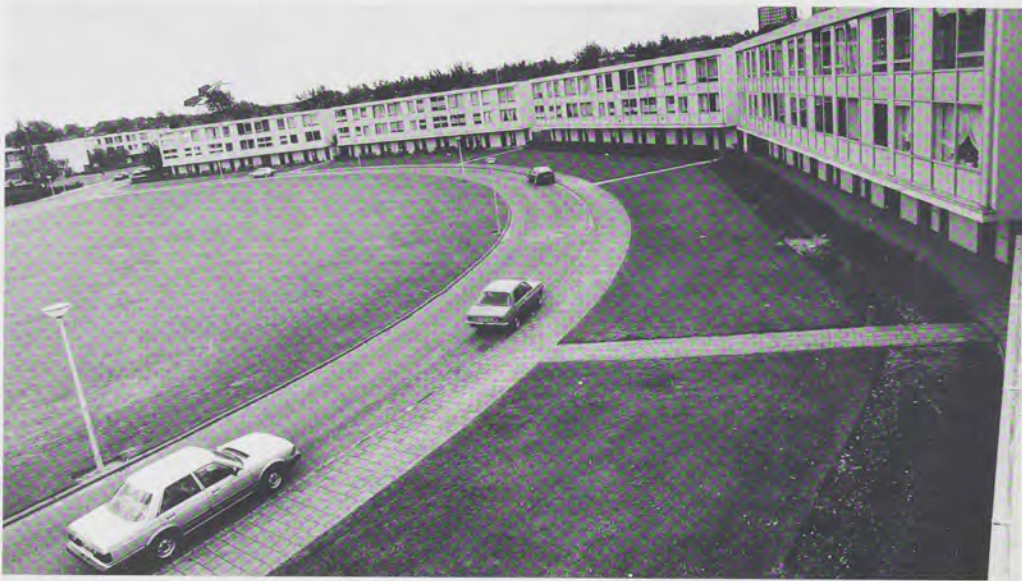
De wijk knapte zienderogen op. Bewoners die aanvankelijk cynisch of minstens afwachtend reageerden, werden actief. Het grote anonieme, en semi-openbare groengebied met name in de buurt Vrieheide-de Stack (de hele buurt, inclusief omvangrijke groenvoorzieningen zijn in handen van de woningeigenaar)

Stack. Er verscheen kleur in de wijk met bloeiende planten en struiken, heel divers aangelegde terrasjes, opritten, omheiningen etc. Onderhoudsarm en eentonig kijkgroen werd omgetoverd in persoonlijk getinte grondstukjes waar bewoners verschrikkelijk trots op zijn. De sneeuwbal rolt nog steeds door...

Tot 1991 was de leegstand in Vrieheide-de Stack (837 eengezinswoningen en 96 appartementen) een hardnekkig probleem.

meedoen van alle betrokkenen was het gevolg.

Door de positieve ontwikkelingen was er een groeiende groep bewoners die belangstelling had om de woningen te kopen. Waarom niet? Eigendom leidt tot sterkere belangen van bewoners. Het leidt tot stabiliteit, continuïteit in bewoning, het leidt tot het aangaan van banden met de omgeving. Deze argumenten werden ingebracht in het overleg met de woningeigenaar. De woningeigenaar stemde hiermee in. In 1993 begon een verkoopactie

werd in toenemende mate door de bewoners heroverd. De impulsen werden gegeven door het Woonomgevingsplan waarin de verkeersveiligheid, sociale veiligheid en privatisering van groen, centrale thema's waren.

De onpersoonlijke groengebieden werden gedeeltelijk ter beschikking gesteld aan de bewoners. De diversiteit aan voortuinen die als gevolg hiervan ontstond, leidde tot een doorbreking van de monotonie die ondanks het vele aanwezige groen kenmerkend was voor Vrieheide-de

Bewoners, opbouwwerk, basisschool, gemeente Heerlen en woningeigenaar gingen aan de slag. Meelifend op de ontwikkelingen die in de wijk op gang werden gebracht en ondersteund door advertentiecampagnes van de woningbeheerder liep de leegstand terug van 150 woningen tot ongeveer 50 woningen.

En toen stagneerde de verhuur. Ondanks alle inspanningen lukte het niet die hatelijke 50 van het planbord te krijgen. Meedenken, meepraten, meebeslissen en tenslotte

waardoor zittende huurders de mogelijkheid kregen hun huurwoning te kopen tegen 75% van de prijs in onbewoonde staat. De verkoopprijzen varieerden van f75.000 tot f95.000 vrij op naam. De leegstaande woningen werden eveneens te koop aangeboden. In een mum van tijd werden een 250-tal woningen verkocht. Dit leidde tot lagere woonlasten bij de kopers. Een ander gevolg hiervan was dat de nieuwe eigenaren aan de slag gingen met de woning. Er werd en wordt gebouwd, verbouwd en de

meegekochte stukken grond (oorspronkelijke groenvoorzieningen) ondergaan een metamorfose. Een nieuwe impuls in de goede richting.

Uitkeringsgerechtigden

Tijdens de verkoopoperatie gingen er ook steeds meer stemmen op bij bewoners met lagere inkomens en uitkeringsgerechtigden om te bekijken of zij hun woning ook konden kopen. Eind '93 werden de eerste reksommetjes gemaakt. Het leek er van meet af aan op dat koop van woningen door minima in ieder geval positieve gevolgen had voor de woonlasten.

De stichting legde het verhaal in februari '94 voor aan de toenmalige Wethouder van Volkshuisvesting en Ruimtelijke ordening van de gemeente Heerlen. Hij zou er zich hard voor maken om deze zaak nog voor de verkiezingen rond te breien. Maar de zaak dreigde te gaan slepen. Ambtelijke adviezen pakten negatief uit. Het bemiddelend orgaan zou negatief adviseren ten aanzien van de gemeentegarantie. Bovendien zou het financiële risico voor de gemeente Heerlen veel te groot worden.

Na de gemeenteraadsverkiezingen duurde het even voordat de Stichting Wijkbeheer weer met de nieuw samengestelde Stuurgroep Sociale Vernieuwing aan tafel kon zitten. Ondertussen was de stichting contacten aangegaan met een terzake kundig gemeenteraadslid. Dit raadslid begon via zijn fractie, waarin de nieuwe Wethouder van Volkshuisvesting zitting had, opnieuw met het aankarten van de voorstellen van de stichting. De kwestie kwam weer in discussie. Maar de tijd begon ook te dringen, want de huidige gemeentegarantieregeling zou per 1 januari op houden te bestaan.

De stichting Wijkbeheer Vrieheide e.o. voerde de druk verder op door in het eerste overleg met de nieuwe stuurgroep in oktober '94 een notitie ter discussie te stellen waarin een aantal op termijn negatieve gevolgen van het opwaarderen van de wijk Vrieheide de Stack werden belicht. Zo werd in de notitie onder an-

dere gesteld dat het niet ondenkbaar is dat bewoners met minimum inkomens, die vaak de motor waren van allerlei acties en andere activiteiten, als gevolg van de opwaardering van de wijk zouden moeten vertrekken. Want wat let de woning-eigenaar om de huren te gaan verhogen als de wijk weer aantrekkelijk is. Met andere woorden, het is niet denkbeeldig dat bewoners uiteindelijk aan hun eigen succes ten onder gaan. De notitie sloeg in. Nadenkend verliet de Stuurgroep Sociale Vernieuwing de bijeenkomst. Regelmatig aanhoudende telefoontjes van de Stichting Wijkbeheer met betrokkenen op het gemeentehuis leidde uiteindelijk begin december '94 tot een Collegebesluit om gemeentegarantie te verstrekken voor de bedoelde groep, mits men schuldenvrij was. De trein begon op de valreep alsnog te rollen, want per 1 januari '95 zou de gemeentegarantie vervangen worden door de nationale hypotheekgarantie. Daarmee wordt deze regeling in feite weer gecentraliseerd. En dat is verrekke jammer, want nu hadden we wat op een regeling, en nu verdwijnt ze.

Overigens, een paar dagen later kwamen de eerste reacties op het buurtcentrum binnen. Wat bleek, de woningeigenaar had maar een beperkt aantal bewoners aangeschreven. Informeren wat er nu weer aan de hand was. Het bemiddelend orgaan dat de hypotheek ten toetst op gemeentegarantiemogelijkheid beëindigde haar werkzaamheden per 31 december en was slechts bereid aanvragen tot 16 december gedaan in ontvangst te nemen. De verhuurder had dus maar niet iedereen aangeschreven, omdat hij de aanvragen dan wellicht niet tijdig verwerkt zou krijgen. Te gek, de huidige regeling geldt tot 31 december, dus aanvragen moet ook mogelijk zijn tot 31 december.

Weer naar de gemeente, overleg op de afdeling huisvesting. Daar werd de zienswijze van de stichting bevestigd. Faxen naar de woningeigenaar, overleggen met de verhuurder. Vervolgens bezorgden vrijwilligers van de stichting diezelfde avond nog brieven bij de overige 98 bewoners die in principe van de ge-

boden mogelijkheid gebruik konden maken. Uiteindelijk lagen er op 31 december 33 aanvragen bij het bemiddelend orgaan. Vanaf maart 1995 kwamen er 30 nieuwe eigenaren bij. De woonkostentoeslag werd via de sociale dienst geregeld. Een van de nieuwe eigenaren ventileerde op een bijeenkomst van de kopers. "Wat jullie gedaan hebben is prachtig. Dit geeft mij een doel, zoals ik er lang geen gehad heb!" De volgende stappen vanuit de stichting Wijkbeheer zullen er op gericht zijn om via het inmiddels uit de startblokken gekomen Buurtbeheerbedrijf 'De Brug' in samenwerking met de woningeigenaren, een plek te geven in het onderhoud van de woningen. Ook dit wordt weer ... een kwestie van samenwerken!

Rotterdam ongedeelde stad

Aldus luidt de titel van het Rotterdamse volkshuisvestingsplan. Hoe ziet de toekomst van Rotterdam en de Rotterdamse wijken eruit? Wordt het een dambord van arme en rijke wijken of wordt het een ongedeelde stad met zeer verschillende maar heterogene wijken. Wijken met arm en rijk, jong en oud, alleenstaand en kinderrijk, autochtoon en allochtoon door elkaar. Als het aan het gemeentebestuur ligt dan kiest men voor het laatste. Vandaar dat het volkshuisvestingsplan 1995 - 1998 ook de titel 'Ongedeelde stad' heeft meegekregen. Dit plan is op 29 juni door de gemeenteraad vastgesteld.

Het belang

Dat brengt ons al snel tot de volgende vraag. Is een volkshuisvestingsplan nog wel van deze tijd? Door de sterke veranderingen in de volkshuisvesting is het sturend vermogen van de overheid sterk afgenomen. Wordt de volkshuisvesting ook niet steeds meer overgelaten aan marktpartijen, inclusief de corporaties? Toch zijn er verschillende argumenten te noemen waarom een volkshuisvestingsplan hard nodig is. Deze argumenten zijn van principiële en van inhoudelijke aard:

a. Principieel:

Het publiek bestuur moet haar verantwoordelijkheid op het gebied van de volkshuisvesting, met name voor de groepen die niet zelf in hun huisvesting kunnen voorzien, maar ook op het punt van ruimtelijke ordening en de leefbaarheid, serieus nemen.

b. Inhoudelijk:

a. De maatschappelijke ontwikkelingen vragen om een toenemende aandacht voor de grootstedelijke problematiek: er dreigt een steeds nauwer ruimtelijk samenvallen van problemen als werkloosheid, criminaliteit, drugsoverlast, slechte huisvesting en dergelij-

ke. Mogelijk heeft het huisvestingsbeleid hieraan bijgedragen. De vraag is echter actueel hoe het volkshuisvestingsbeleid ingezet moet worden om deze tweedeling tegen te gaan.

- b. Er is een stedelijk kader nodig waaraan beslissingen op deelgebieden of lager schaalniveau kunnen worden getoetst (deelgemeenten, wijkniveau) maar ook om te kunnen opereren op regio-niveau.
- c. Juist door de nieuwe ordening binnen de volkshuisvesting is het nodig dat de overheid haar positie bepaalt en vandaaruit afspraken maakt met andere partijen, over te leveren prestaties waarop ze later getoetst kunnen worden.

Ontwikkelingen

De huidige ontwikkelingen worden gekenmerkt door een steeds grotere spanning tussen vraag en aanbod:

- a. Rotterdam groeit. Het aantal inwoners zal toenemen van circa 600.000 inwoners nu tot circa 712.000 in 2008. De groei is echter niet gelijkmatig over de stad verdeeld. De oude stadsvernieuwingswijken worden voller, door met name jonge migrantengezinnen, onderbezetting dreigt in de wijken met veel naoorlogse woningen.
- b. De huidige huurvoorraad bestaat voor 80% uit woningen met een bereikbare huur voor huishoudens met een minimuminkomen zonder dat de flatteeringsgrens van f 300,- wordt overschreden. Die woningen zijn echter onevenwichtig over de stad en over de verschillende woningtypen verspreid. Er zijn veel bereikbare woningen in de oude stadsvernieuwings- en de vroeg-naoorlogse wijken en weinig in de laat-naoorlogse wijken. Grote woningen en ouderenwoningen dreigen onbereikbaar te worden voor de minima.
- c. De bereikbare voorraad zal verder afnemen door sloop, samenvoeging en

woningverbetering. De kwalitatieve achterstand is groot in het oude vooroorlogse en het vroeg-naoorlogse particuliere huurbezit.

- d. De huidige plannen voor nieuwbouw zijn onvoldoende om aan de toenemende vraag naar woningen te voldoen. Een vraag die vooral ontstaat door de bevolkingsgroei en -ontwikkelingen.

Door deze ontwikkelingen komt de bereikbare voorraad steeds verder onder druk te staan. De toenemende vraag naar bereikbare woningen en een afnemend aanbod, tezamen met een forse gemiddelde huurverhoging (in Rotterdam hoger dan het landelijk gemiddelde) en de strakke flatteeringsgrens in de individuele huursubsidie geven het probleem in het kort weer. Gezien de te verwachten ontwikkeling van de werkgelegenheid in Rotterdam is er ook geen aanleiding om te rekenen op een toename van het inkomen.

Oplossingsrichting

Het gemeentebestuur staat dan ook voor een belangrijk dilemma. Behoud van de bereikbare voorraad kan in strijd zijn met het verbeteren van het kwaliteitsniveau, het realiseren van meer differentiatie in eenzijdig samengestelde buurten en het realiseren van een evenwichtige prijs-kwaliteitsverhouding. Het zo efficiënt mogelijk benutten van de goedkope voorraad kan leiden tot het bewust inspelen op de doorstroming van koopkrachtige gezinnen uit buurten die juist eenzijdig zijn samengesteld.

Gezien deze dilemma's heeft het gemeentebestuur een oplossingsrichting in de volkshuisvestingsnota aangegeven vanuit een vijftal uitgangspunten:

- Voldoende woningen om aan de grote en toenemende vraag te kunnen voldoen.
- De kwaliteit van de woningen zal in alle gevallen aan minimumeisen moeten voldoen. Maar ook aan hogere inkomensgroepen moet een goed woon- en leefklimaat worden geboden.
- Een voldoende aantal woningen

m

Samenlevingsopbouw

Katern

Olympiade
Conferentie
Vernieuwing van
na-oorlogse
wijken

Opzet Olympiade Conferentie

Op 11 mei 1995 vond voor de eerste maal een zogenoemde Olympiade-conferentie plaats. Thema van de conferentie was de vernieuwing van naoorlogse woonwijken.

De Olympiade is ontwikkeld door het Landelijk Centrum Opbouwwerk als een op vernieuwing gerichte vorm van 'conferencing'.

De term Olympiade verwijst naar vijf in elkaar grijpende ringen (groepen) van mensen, burgers, politici, deskundigen etc. Deze benaderen de vraagstelling vanuit verschillende invalshoeken. Door de samenstelling van de vijf ringen en de werkwijze kunnen originele en inspirerende inzichten tot stand komen.

De samenstelling van de ringen is afhankelijk van het onderwerp. Voor de conferentie over vernieuwing van naoorlogse woonwijken werd gekozen voor de volgende vijf ringen:

- 'generalisten', mensen die weliswaar een specifieke maatschappelijke positie innemen, maar van wie vast staat dat ze zich daarmee beslist niet vereenzelvigen
- bestuurders, cq. gemeentelijke politici die vernieuwingsvraagstukken in portefeuilles hebben
- volkshuisvesters, personen met een bestuurlijke of uitvoerende verantwoordelijkheid in de sector volkshuisvesting
- werkontwikkelaars, functionarissen uit de sector van werkgelegenheidsbevordering en arbeidsbemiddeling
- 'de basis', personen uit de kring van bewonersorganisaties en ondersteunings-instellingen.

De Olympiade is opgebouwd uit drie rondes, waarvan de laatste plenair. De werkwijze van de conferentie was als volgt.

1. Na een introductie ging elk van de ringen in een af-

zonderlijke ruimte gedurende drie kwartier van gedachten wisselen over de gesprekspunten voor de conferentie. De discussie werd afgesloten met het formuleren van conclusies. Aansluitend was een pauze van een kwartier.

2. Vervolgens kreeg elke ring de beschikking over de bevindingen van de eerste ring. Deze werden besproken op bruikbaarheid en vergelijkbaarheid met de eigen bevindingen waarna conclusies werden geformuleerd. Voor deze ronde was weer drie kwartier beschikbaar met aansluitend weer een pauze van een kwartier. De eerste ring gebruikte deze ronde voor analyse en vergelijking van de bevindingen van de vier andere ringen en noteerde haar belangrijkste conclusies.
3. Daarna volgde een plenaire ronde met een paneldiscussie waarvoor drie kwartier was uitgetrokken. Panelleden waren drie deelnemers van de eerste ring en een deelnemer van elk van de andere ringen.

Deelnemers aan de vijf ringen

Eerste ring, 'generalisten':

- J. van Eeden (tevens conferentie-voorzitter), voorzitter RBA Noord Holland
- J.G.C.M. Schuyt, directeur Stichting Experimenten Volkshuisvesting SEV
- M. Bierman, planoloog SISWO, Amsterdam
- Mevr. T. van den Klinkenberg, adviseur, projectleider grote stedenbeleid gemeente den Haag, Amsterdam
- N.J. van Putten, beleidsmedewerker Ministerie Binnenlandse Zaken
- Rapporteur A.F. van Veenen

Deze katern van MO/Samenlevingsopbouw bevat het **verslag** van een **Olympiadeconferentie** over vernieuwing van naoorlogse woonwijken.

Memo

De Olympiade is een nieuwe vorm van confereren die ontwikkeld is door het LCO. Het conferentiemodel leent zich goed om uiteenlopende visies en partijen te confronteren. Het is daarom goed bruikbaar als **instrument voor vernieuwing in situaties waarin diverse groepen en instanties gezamenlijk iets moeten ondernemen**. Het conferentie-model bevindt zich nog in het test-stadium en wordt in de praktijk verder ontwikkeld. Het verslag van de eerste Olympiade-conferentie geeft een beeld van deze wijze van confereren en het bevat de ideeën die zijn geproduceerd over vernieuwing van naoorlogse woonwijken door wonen en werken sterker te verwerven.

olofoon

Verslag Olympiade:
IGG- Voogt,
Wiertsema & van Veenen, Rotterdam

Redactieadres:
MO/Samenlevingsopbouw,
Prinsegracht 51,
2512 EX Den Haag

Tweede ring, bestuurders en (gemeentelijke) politici die vernieuwingsvraagstukken in portefeuille hebben:

- Mevr. M.C. Meindersma, wethouder Volkshuisvesting en Sociale Vernieuwing Zwolle
- J. Bugter, wethouder Ruimtelijke Ordening, Sociaal-economisch beleid en Vastgoed Deventer
- H. Kars, adj. directeur Dienst Stadsvernieuwing en beheer Gemeente Utrecht
- B.V.M. Teulings, medewerker grote-stedenbeleid VNG
- Rapporteur W. Wiertsema

Derde ring, volkshuivesters, bestuurlijk & executief verantwoordelijken uit de sector volkshuisvesting:

- E. de Ceuster, Woningbouwvereniging Middelburg
- H. Draaisma, directeur Woonstichting De Doelen, Amsterdam
- J. Franke, Woningbouwvereniging Het Oosten, Amsterdam
- H. Wals, adviseur volkshuisvesting, Hol Gerrichhuizen & Partners te Dordrecht
- W. de Bruin, hoofd beleidszaken NCIV
- Rapporteur B. Dubbeldam

Vierde ring, werkontwikkelaars, functionarissen uit de sector werkgelegenheidsbevordering en arbeidsbemiddeling:

- M. Königs, directeur Werkplan, Adviesbureau voor bedrijven en arbeidsprojecten, Utrecht
- Mevr. Th. Kleinlooh-Passon, landelijk coördinator Project Integratie Minderheden, Tuij
- A.K. van Geuns, directeur EconoSense, Amsterdam
- P. Kurpershoek, Heidemij Advies, Hoofddorp
- Rapporteur P.W. Voogt

Vijfde ring, 'de basis', personen uit bewonersorganisaties en ondersteuningsinstellingen:

- Mevr. T. van Hal, Bewoners-werkgroep Zuidelijke Tuinsteden, Rotterdam
- A.J. Voogt, Steunpunt Wonen/Rotterdams instituut bewonersondersteuning
- J. van der Meulen, Stichting de Twern, Tilburg
- G. Haest, Werkgroep '2duizend, Amersfoort
- P. van Emden, Steunpunt Wonen/Stichting O&O, Eindhoven
- Mevr. C. Sleewagen, Stichting Bewoners Ondersteuning, Den Haag
- Mevr. G. Verduyn, Morgenstondse Bewonersorganisaties De Drie Tochthoekjes, Den Haag
- Rapporteur W. van der Klift

Gesprekspunten Eerste Ronde

Op basis van het conferentie-paper 'Het ontwerpen van bestaande wijken, een uitdaging voor de komende jaren' (zie MO/Samenlevingsopbouw nr. 127, 1994) zijn de volgende drie gesprekspunten geformuleerd voor de discussie in de ringen.

1. Probleemstelling

De mono-functionaliteit van grote woonwijken leidt in combinatie met een verslechtering van de sociaal-economische positie van de bewoners tot maatschappelijke desintegratie.

De groeiende maatschappelijke problemen in de hoogbouw-wijken uit eind jaren zestig, begin jaren zeventig kunnen alleen worden opgelost wanneer de uitsluitende woonbestemming wordt losgelaten, en de werkgelegenheidsfunctie wordt ingewoven.

2. Ontwikkeling/kansen

De beschikbaarheid van (verhoudingsgewijs) goedkope en nabije werkruimten vormen belangrijke wapens in een strategie tot herverkaveling van werkgelegenheid ten gunste van de werkzoekenden in de wijk. Het gaat daarbij met name om vier typen bedrijven en werkgelegenheidsbronnen:

- a. werkgelegenheid die ontstaat door de reshuffling of herdefiniëring van kerntaken bij bestaande bedrijven en instellingen;
- b. nieuwe werkgelegenheid die ontstaat door vernieuwingen in wet- regelgeving en technologie;
- c. startende kleine ondernemers;
- d. experimenten in (nieuwe) vormen van dienstverlening, alsmede additionele arbeid.

3. Actoren

Voor het tengaan van de gesignaleerde processen van maatschappelijke desintegratie zijn nieuwe combinaties nodig van actoren in de volkshuisvesting, werkgelegenheidsbevordering en arbeidsvoorziening. Door hun unieke positie als eigenaar-verhuurder van (woon-)bebouwingen hebben de woningcorporaties ook een unieke medeverantwoordelijkheid bij het realiseren van werkgelegenheidskansen voor hun langdu-

Introductie:

Het ontwerpen van bestaande wijken'

Wij van de Leur
coördinator Landelijk Centrum Opbouwwerk

'Het ontwerpen van bestaande wijken' is een even noodzakelijke als boeiende uitdaging. Die uitdaging concentreert zich op de laat zesti-ger, begin zeventig jaren gebouwde wijken. Badinerend gezegd: de Van den Broek & Bakema en INTERVAM-wijken met veel hoogbouw, be-trekkelijk comfort en de benauwende zekerheid dat je er in rondlopend bij God niet weet of je in Leeuwarden, Maastricht, Arnhem, Delft of Den Helder zit.

Woonwijken waaraan de scheiding van functies: - U kent dat: hier wonen, daar werken, elders recreëren en dat al-les verbonden door de voortreffelijke functie verkeer - ten grondslag ligt, alsmede aanvaarde normen en waarden en gedragspatronen.

Die monofunctionaliteit is vandaag de dag een maat-schappelijke ontwerpfactor van de eerste orde om-dat de maatschappelijke feiten en ontwikkelingen vol-strekt haaks staan op deze ruimtelijke ordenings-stand-van-zaken. Niet voor niks wordt actueel zo gehamerd op sturingsprin-cipes als integraliteit en maatwerk.

Er moet dus, en dat is ook het eerste gesprekspunt van-middag, ingebroken worden! De monofunctionaliteit in deze wijken dient te verdwijnen. Bij voorkeur niet door ka-pitaalsvernietiging, oftewel afbraak, maar door met name de werkgelegenheidsfunctie in te weven in deze wijken door (delen van) de woonbebouwing te bestemmen voor werk.

Het is de enige manier om ontwrichting tegen te gaan en vitalisering te bevorderen

Het tweede gesprekspunt betreft de manier waarop dat inweven van de functie werk(gelegenheid) kan plaatsvin-den: deels planmatig, deels langs de 'laat duizend bloe-men bloeien'-route.

Essentieel daarin is de combi-kracht die geleverd wordt door de associatie van goedkope werkruimte enerzijds en het voorhanden zijn van veel laaggeschoolde werkzoe-kenden anderzijds in deze wijken.

Het derde gesprekspunt betreft de vitale rol die de wo-ningcorporaties bij deze uitdaging hebben in combinatie met andere actoren.

Omdat de corporaties de gebouwen in handen hebben, hebben zij een van de sleutels tot vitalisatie in handen. De bekommernis om leegstands- en/of degradatie-curves moet omgezet worden in een uitdagende bevinding dat er dus ruimte ontstaat om de werkfunctie in te weven en daarmee de toekomst van deze wijken en m.n. ook haar bewoners een enorme push te geven.

Met als opbrengsten:

- doorbreking van anonymisering en gebrek aan sociale controle
- versterking van de sociaal-economische positie van de huurders/bewoners
- vitaliteit en variatie in gebruik en aanzicht

+ spreiding van exploitatie-risico.

Kortom, het ontwerpen van bestaande wijken is de uitda-ging voor de komende jaren, een multi-sectorale uitda-ging zonder weerga.

Dat is ook de reden waarom we hier vanmiddag in het Olympiade-model bij elkaar zijn: het model van de in-el-kaar-grijpende-ringen, het model ook dat gericht is op het mee-doen en presteren.

Het ontwerpen van bestaande wijken is een aanpak waar-bij we al die waanzinnig vele mens- en kapitaals-goede-ren die er al zijn, die we al hebben, gewoon heel anders en veel beter gaan benutten.

*) De volledige tekst van het conferentie-paper 'Het ont-werpen van bestaande woonwijken' werd afgedrukt in MO-Samenlevingsopbouw 13/127, november 1994.

Eerste ronde ringgesprekken

Eerste ring van 'generalisten': Van Eeden, Schuyt, Bier-man, Van den Klinkenberg, Van Putten, Van Veenen (rapporteur).

"Uitmergeling van de stad"

De generalisten zetten vraagtekens bij de probleemstel-ling

De scheiding van wonen en werken is slechts een van de factoren die een rol spelen bij de sociale problemen in een aantal naoorlogse wijken. Demografische en sociaal-economische factoren zijn minstens zo belangrijk. Het gaat minder om monotonie als wel om eenzijdigheid, en met name eenzijdig samengestelde bevolking.

Het voorbeeld van Kattenburg (Amsterdam) wordt ge-noemd. Waarom gaat het in die wijk goed? Er zijn veel voorzieningen, van voetbal, speelterreinen tot clubhuis, met een samenwerkings-netwerk. Er is participatie via maatschappelijke activiteiten en er worden over en weer functies voor elkaar vervuld. Er is een mix van koop- en huurwoningen. Er zijn op de wijk betrokken voorzieningen met werkgelegenheid voor kunstenaars zoals kunstrou-tes, feesten e.a. Er is geen overwicht van één specifieke etnische groep. Het gemiddelde inkomens- en scholings-niveau is hoger dan in de doorsnee stadvernieuwingswijk. Belangrijker dan de ruimtelijke opzet van wijken is het voorzieningen-niveau. Het 'draagvlak per hectare' is te ge-ring o.m. als gevolg van demografische ontwikkelingen en migratie van koopkrachtige bevolkingsgroepen. Tekorten moeten elders, buiten de wijk, aangevuld worden. Veel

mensen zijn daartoe door lage inkomens niet in staat. De goedkoopste van delen van de naoorlogse voorraad werkt een eenzijdige bevolkingssamenstelling, sociaal-economisch en etnisch, in de hand.

Conclusie is dat de probleemstelling verbreed moet worden. Niet de vormgeving van naoorlogse wijken maar de eenzijdige bevolkingssamenstelling en het gebrek aan draagvlak voor voorzieningen vormen het probleem.

2. Grootste bedreiging vormen de geplande grootschalige nieuwbouwwijken aan de stadsranden op de zgn. VINEX-locaties. Dat leidt tot het wegtrekken van de meer weerbare en koopkrachtige bevolkingsgroepen. De stelling wordt geponeerd dat het VINEX-beleid leidt tot 'drainage' en 'uitmergeling van de stad'. In plaats van uitbreidingsplannen zijn investeringen nodig in de bestaande stad.

Enkele discussianten pleiten voor een bouwstop in uitleggebieden.

Er is consensus over de noodzaak van investeringen in de bestaande stad. Voorbeelden zijn de aanpak van de Bijlmer met gedeeltelijke sloop-nieuwbouwplannen om een gedifferentieerder aanbod te realiseren, in combinatie met een programma van upgrading van de flatgebouwen. Ander voorbeeld is de Vaillantlaan in den Haag met een mix van koop- en huurwoningen en een verbetering van de woonomgeving.

Dergelijke programma's gaan een maatschappelijke tweedeling tegen.

De stelling wordt geponeerd dat een gedifferentieerde bevolking ook een voorwaarde is voor werkgelegenheid in de wijk. Het levert vraag op naar diensten van velerlei aard. Werkgelegenheid in de wijk zal vooral gezocht moeten worden in de markt die in de eigen buurt aanwezig is. Die ligt vooral in de dienstensector.

Een manier om bedrijvigheid op dat terrein te stimuleren is 'groot-helpt-klein': grote bedrijven bieden hulp en advies aan starters.

Er wordt verschillend gedacht over belemmeringen van regelgeving en over regelrijke zones. Voor de dienstensector wordt dit niet gezien als doorslaggevende factor.

Tweede ring van bestuurders: Meindertsma, Bugter, Kars, Teulings, Wiertsema (rapporteur).

"Regelgeving vormt belemmering"

1. De probleemstelling roept vragen op. Moet werkgelegenheid gelokaliseerd worden in de buurt van de werklozen? Wonen en werken horen niet per definitie bij elkaar. Het klopt dat de scheiding van wonen en werken leidt tot een verschraving, maar belangrijker is het ontbreken van dynamiek in bepaalde wijken. Veel wijken 'kachelen' achteruit. Dat heeft sociale oorzaken.

Grote groepen hebben geen profijt van de werkgelegenheid die er is.

Gewezen wordt op de Bijlmer: er ontstaat veel werkgele-

genheid langs de randen met bijbehorende dynamiek, maar het leidt niet tot werk voor de mensen die er wonen

2.

Om werkgelegenheid te bevorderen moet overheid veel meer ruimte geven, ook op sociaal terrein (uitkeringen). Verder werkt veel regelgeving als een belemmering. "Er komt bijna geen onderneming meer van de grond in Nederland."

De herziening van bestemmingsplannen bij voorbeeld moet simpeler. Ook de wet geluidshinder scheidt problemen.

Werk moet vooral gezocht worden in de informele economie. Activiteiten die de mensen ten goede komen zijn kleinschalige projecten, wijkwerk. Dat vraagt een cultuuromslag bij de overheid en bij wijkinstellingen.

Andere mogelijkheid om werkgelegenheid te bevorderen is een koppeling van gemeentelijke opdrachten aan bedrijven met scholingsprogramma's voor mensen uit de wijk.

Conclusie van de eerste ronde: het probleem is te veel vanuit volkshuisvestings-optiek geformuleerd.

Alleen het overbrengen van werkgelegenheid naar de wijk is geen oplossing. Ook activering op andere fronten (b.v. welzijnswerk) is nodig.

Gepleit wordt voor:

- een gebiedsgerichte (integrale) aanpak
- het wegnemen van belemmeringen in regelgeving
- op ruimtelijk, sociaal (uitkeringen) en milieugebied (wet geluidshinder)
- het legaliseren van grijze en zwart-werk circuits
- het omzetten van uitkeringen in werk (verzakelijken van welzijn!)
- het stimuleren van het midden en kleinbedrijf dat kansrijk in de wijk is.

Derde ring van volkshuisvesters: de Ceuster, Draaisma, Franke, De Bruin, Wals, Dubbeldam (rapporteur).

"Sleutelwoord is wijkbeheer"

1.

Delen van naoorlogse wijken worden geconfronteerd met een neerwaartse spiraal. Een slechte arbeidsmarkt, financiële achterstand en het verdwijnen van de sociale cohesie zorgen voor probleemgebieden. Kapitaalkrachtigen verdwijnen en sociaal armen komen ervoor terug. Bewoners investeren dan ook zelf niet meer in woonomgeving.

Het ontwikkelen van werkgelegenheid is in deze situatie een druppel op een gloeiende plaat. Een deel van de werkgelegenheid die ontstaat kan een negatieve uitwerking hebben (koffie-shops, videotheken e.d.). Kernvraag is: hoe hou je de uitstroom tegen.

2.

Om de ghetto-vorming tegen te gaan moet goedkoop plaats maken voor duur. Er is differentiatie nodig: naast goedkope moeten er duurdere woningen komen, en huur-

woningen moeten verkocht kunnen worden. Een zeer eenzijdige woningvoorraad maakt en houdt een buurt kansarm.

Alleen een samenhangende aanpak van gemeente, corporatie en maatschappelijk veld kan deze buurten nieuw leven in blazen.

Slutelwoord is wijkbeheer. Het gaat daarbij om het opbouwen van een sociaal netwerk. Zorg ervoor dat bewoners betrokken blijven bij hun wijk.

Werkgelegenheid is daarbij een mogelijkheid maar dan zal de corporatie het voortouw moeten nemen. Voorbeelden zijn wijkpostbezorging, het laten uitvoeren van klein onderhoud door bewoners. "Een belangrijke taak voor corporaties is om zwart werk wit te maken: tuinen opknappen, schoonmaak, schilderen, behangen enz."

De corporatie kan een rol spelen door startende ondernemers actief te begeleiden.

Het gaat erom bewoners via werkgelegenheid weer betrokken te krijgen bij het schoon, heel en veilig maken van de eigen buurt. Daar mag de corporatie best in investeren.

3.

Een samenwerking tussen corporatie en gemeente is van belang als het gaat om vergunningen, de verkoop van huurwoningen, het veranderen van woonbestemmingen in bedrijfsruimtes.

Verder is samenwerking nodig met maatschappelijke instellingen om de sociale samenhang in de buurt terug te brengen. "Corporaties hebben de binding die ze van ouds her hadden met het gebied verloren. De relatie klant/corporatie is anoniem en zakelijk geworden."

Conclusies

Het probleem is veel breder dan alleen het ontbreken van werkgelegenheid. Het creëren van werkgelegenheid kan wel middel zijn. Door de corporaties wordt dit ook gezien als taak.

Belangrijker is echter om de differentiatie terug te krijgen. Dan stop je de neerwaartse spiraal.

Differentiatie van de voorraad moet gepaard gaan met wijkbeheer en samenlevingsopbouw. "Benut de mogelijkheden die er liggen bij de kansrijken, bouw een sociaal netwerk op, laat ze investeren in de woonomgeving, leefbaarheid daar draait het om."

Werkgelegenheid kan gekoppeld worden aan dienstverlening aan bewoners en wijkbeheer.

Wat doet de corporatie op dat terrein?

- eenvoudige beheerklussen uitbesteden
- aanbieden van dienstverlening (zwart werk witten)
- faciliteren van nieuwe ideeën
- het samenspel van bewoners en corporaties heeft effect op de sociale samenhang

Vierde ring van werkontwikkelaars: Königs, Kleinlooh-Passon, Kurpershoek, Van Geuns, Voogt (rapporteur).

"Iedereen kan productief zijn"

1.

De probleemstelling wordt al gauw in breder economisch perspectief belicht. De monofunctionaliteit is niet alleen een 'woonprobleem' maar een economisch probleem. Het leidt tot een veel te ver doorgevoerde functiescheiding (ook internationaal) onder uitsluiting van allerlei plaatselijke produktiemogelijkheden.

Dit leidt tot de volgende stelling: "functiescheiding en logistiek als verbinding is achterhaald paradigma."

Niet alle monofunctionele na-oorlogse wijken geven problemen.

Als handvat voor de discussie wordt gehanteerd:

- 50-er 60-er jaren buurten met hoogbouwflats,
- meer dan 20% werkloosheid,
- meer dan 50% benedenmodaal inkomen.

Corporaties moeten het probleem niet alleen zien als rendementsvraag.

Het gaat erom wat er aan de basis aan productie is te genereren.

Ideeen:

- Het gaat ook om het doorbreken van afhankelijkheidsdenken. Neem een voorbeeld aan initiatiefrijke Vietnamese loempiaverkopers.
- Alles is te steriel georganiseerd. Niet betuttelen, bewustwording op gang brengen; mensen zelf activeren.
- De stad heeft de neiging scherpe scheidingen te maken. "In het glas van de kantoorcomplexen zie je de achterstand gespiegeld."
- Het ontmoeten van diversiteit is een waarde op zich.

2.

Snel wordt geconcludeerd dat alle 4 genoemde ontwikkelingskansen goed zijn.

Vanuit ervaring bij de ontwikkeling van persoonlijke dienstverlening in de Kop van Zuid Rotterdam (wederzijds profijt project) wordt geconstateerd dat uitruil van diensten verder gaat dan tussen koopkrachtige bewoners en werklozen. Iedereen kan 'productief' zijn. Daarvoor is ook een cultuurverandering vereist.

De sociale wetgeving moet veranderd worden. Ook regelvrije zones worden genoemd.

Er bestaat scepsis ten aanzien van de wijkontwikkelingsmaatschappijen.

Ideeen:

- Begin met het inventariseren van potentie/productiemogelijkheden en vraag/behoefte
- Creëer een dienstpunt in de wijk (winkelcentrum) waar wijkbewoners hun diensten kunnen 'markten' (aanbrengen en halen); vergelijk het met het aanplakbord in

Albert Heijn, Combinatie met 'retourshops', of free-lance verzamelgebouw of telewerkcentrum.

- Ontwikkeling van productie/dienstverlening die import-ervangend is; sluit aan bij beleidsdoelstellingen van EZ.
- Beleggers (corporaties) aanspreken op hun belang.

Conclusies van de eerste ronde:

- Functie-scheiding is ook macro-economisch achterhaald. 'Het paradigma bestaat niet meer.'
- Geschetste ontwikkelingskansen worden onderschreven. Plus adagium: 'completer zijn op korte afstand.'
- Dienstencentrum waar wijkbewoners hun diensten aanbieden. 'Regelvrije zones'
- Actoren: breder dan alleen opbouwwerk, corporaties, werkbemiddeling.

Vijfde ring, 'de basis': Aart Jan Voogt, Tineke van Hal, Van der Meulen, Haest, Van Embden, Sleewagen, Verduyn, Van der Klift (rapporteur).

"Totaalbeeld van na-oorlogse wijken is miezerig"

1. Werkgelegenheid moet vooral leiden tot meer leefbaarheid. Dat moet centraal staan. Oppassen voor ghettovorming! Centrale vraagstuk is differentiatie van de woningvoorraad.

Probleemstelling gaat teveel uit van zaligmakendheid van betaalde arbeid. Betwijfeld wordt of het draagvlak aanwezig is voor deze aanpak. Kunnen de voorzieningen zichzelf economisch bedruipen?

Wat is de norm/het uitgangspunt? Monofunctionaliteit wordt door bevolking nl. ook gewaardeerd. Er wordt te veel uitgegaan van een relatie tussen de woon-plek en de plek waar je werkt. "Wil men wel in eigen wijk werken? Dat kan behoorlijk stigmatiserend zijn!"

Totaalbeeld van na-oorlogse wijken is miezerig. Dat beeld blijft eraan kleven. Nodig is om mensen meer eigen verantwoordelijkheid te laten dragen. Woningcorporaties moeten gebruik maken van netwerken van kleine ondernemers, die uit bevolking worden gerecruiteerd.

In na-oorlogse wijken wonen veel oudere mensen zonder werk. Voor hen is vooral van belang om sociale netwerken te ontwikkelen. Nuttig om vrijwilligerswerk te stimuleren.

2. Er zijn ervaringen met 'buurtbeheerbedrijven'. Die hebben werk georganiseerd in wijkbeheer waarvoor mensen in dienst worden genomen. Wil dat bedrijfsmatig lukken dan is een omzet nodig van 4 à 5 ton. Dat kan op 4000 à 5000 woningen en niet op 200. De schaal van een wijk is dus van belang.

Een heel ander verhaal is telewerken en thuiswerk. Dat leidt niet tot herstel van sociale banden. Gewezen wordt op leegstand van veel kantoor- en winkelruimte. Daarbij speelt het onduidelijke perspectief voor de langere termijn. Hoe lang kan bedrijfspand worden gehuurd? Investeren doe je alleen als er een helder per-

spectief bestaat en zekerheid over toekomstige middelen. Er bestaat ook een grote onzekerheid voor de woningcorporaties. Dat leidt dan weer tot voorzichtig en afwachtend beleid, dat haaks staat op noodzaak van flexibel en investerend ondernemen.

Er wordt op gewezen dat bewoners ambivalent staan ten opzichte van het terugbrengen van bepaalde soorten werkgelegenheid in de wijk. Kijk uit voor een paard van Troje!

3. Woningcorporaties kunnen rol spelen bij het tot stand brengen van werkgelegenheid, maar hun primaire taak blijft toch de leefbaarheid.

Samenvatting/conclusies:

- Monofunctionaliteit heeft te maken met (ontbreken van) werkgelegenheid maar ook met het eenzijdige woningaanbod en leefbaarheid.
- Kijk uit voor ghettovorming. "Woningbouwcorporaties moeten zich niet lenen voor het witwassen van overheidsproblematiek".
- Zorg vooral dat mensen weer eigen verantwoordelijkheid kunnen gaan dragen. Dat is niet altijd hetzelfde als betaald werk!
- Niet alle werkgelegenheid leidt tot meer sociale integratie, telewerken bij voorbeeld.
- Bewoners zijn ambivalent over werken in de eigen buurt en over bepaalde soorten van bedrijvigheid in de buurt
- Er zijn veel mogelijkheden voor het ontwikkelen van werkgelegenheid maar bureaucratische regelgeving staat in de weg
- De opstelling van woningbouwcorporaties is op het moment erg behoudend. Zebben eigen financiële ontwikkelingsperspectieven.
- Woningcorporaties moeten zich bezig houden met de ontwikkeling van werkgelegenheid

Gesprekspunten tweede ronde

Voor de tweede ronde van ringgesprekken werden door de eerste ring van generalisten de volgende stellingen geformuleerd.

1. Probleem Niet monofunctionaliteit maar eenzijdigheid van de bevolkingssamenstelling van na-oorlogse wijken is het probleem. dit is het resultaat van een combinatie van factoren:
 - ruimtelijk
 - functioneel (voorzieningen)
 - demografisch
 - sociaal-economisch.

2. Ontwikkelingen

Meeste bedreigende ontwikkeling is de uitmergeling van de bestaande stad.

De grootscheepse nieuwbouw in uitleggegebieden aan de randen van de stad (VINEX-lokaties) leidt tot drainage en vormt een bedreiging voor de bevolkingsopbouw van na-oorlogse wijken.

Het beleid moet gericht worden op het vasthouden van weerbare bewoners en op differentiatie van bestaande wijken.

Werkgelegenheid in de wijk is een gevolg: een gemengde wijk schept vraag naar dienstverlening.

3. Actoren

Er is een centrale rol voor de corporaties: primaire doel is het realiseren van een sociaal draagvlak via een gemengde bevolking.

gen te stimuleren; genereren van geld.

- 3) Volkshuisvesters moeten mede werk-huisvesters worden en medeverantwoordelijk voor gebiedsgerichte ontwikkeling!
- 4) Er is differentiatie nodig van bestaande wijken; dat kan door verkoop huurwoningen, verdichting, kwaliteitsverbetering met oog op hogere inkomens e.a. En er is differentiatie nodig van VINEX-lokaties door woningen met (relatief) lage huur te bouwen.
- 5) Behalve werkgelegenheid met uitkeringsgeld moet ook werk dat zichzelf bedruipt ontwikkeld worden.

Tweede ronde van ringgesprekken

Tweede ring van bestuurders: Meindersma, Bugter, Kars, Teulings, Wiertsema (rapporteur).

"Creativiteit en beleid maakt meer mogelijk dan gesuggereerd wordt"

In de tweede ronde worden in reactie op de stellingen van de generalisten de volgende ontwikkelingsrichtingen geformuleerd:

- 1) Pas op voor een te sterke volkshuisvestings-benadering. Ontwikkeling moet je organiseren. Werk komt niet (zomaar) achter inkomen aan.
- 2) Lage boekwaarde aangrijpen om nieuwe ontwikkelin-

Derde ring van volkshuisvesters: de Ceuster, Draaisma, Franke, De Bruin, Wals, Dubbeldam (rapporteur).
"Ghettovorming voorkomen"

De stellingen van de ring van generalisten sluiten aan bij de discussie in de ring van volkshuisvesters.

De stelling dat de nieuwbouwplannen voor de VINEX-lokaties een bedreiging vormen voor de differentiatie van naoorlogse wijken wordt onderschreven. Het biedt bewoners die weg willen weer een mogelijkheid om te vertrekken; vaak zijn dit juist ook de mensen (kader of potentieel kader) die zorgen voor een groter sociaal draagvlak van de wijk.

Eindconclusie is: zorg ervoor dat alle lagen van de bevolking in een wijk kunnen blijven/komen wonen, zorg voor sociale cohesie, werk samen met maatschappelijke instellingen om de buurt leefbaar te houden/te maken, ondersteun initiatieven van (startende) ondernemers die de leefbaarheid van de straat en buurt verhogen of op peil houden.

Maar zorg ook voor wetgeving waarbij het mogelijk is om huurwoningen te verkopen, om goedkopere woningen

te slopen en duurdere woningen terug te bouwen om differentiatie in de buurt terug te krijgen. Het creëren van werkgelegenheid in de buurt is daarbij een klein onderdeel van een veel bredere aanpak die nodig is om ghettovorming te voorkomen.

De volgende maatregelen zijn nodig:

- « differentiatie betekent sloop/nieuwbouw, verdichting, omzetten van huur- in koopwoningen;
- « het omzetten van woon- in werkruimte vereist een flexibeler manier van omgaan met de woonruimte;
- « er is een doelgroep-gerichte woonruimte-verdeling nodig, inclusief 'labelen' en sub-standaard;
- « en er is een doelgroep-gericht beheer nodig met voorzieningen voor ouderen (lift), jongeren (kinderopvang) en buurtbeheer (onderhoud in zelfbeheer).

Vierde ring van werkontwikkelaars: Königs, Kleinlooh-Passon, Kurpershoek, Van Geuns, Voogt (rapporteur),

"Zorg dat er meer 'gedoe' komt in de wijk"

De nadruk van de generalisten op het vasthouden van koopkrachtige bevolking (als afnemers van diensten) en op de rol van de corporaties vindt men te eenzijdig.

Corporaties moeten zich wel mede verantwoordelijk weten voor de woonomgeving. En ze kunnen allerlei initiatieven nemen of aan meewerken. (Geen top-down benadering).

Probleemoplossing kan ook als een markt worden gezien. De problemen worden breed onderkend. Ga na hoe mensen ondersteund of tegengewerkt worden.

Mogelijk is om garages (de saaie parterre-laag van veel flats) om te vormen tot kleine bedrijfsruimten. Overigens; de kleine bedrijvigheid is in de achterliggende decennia ook van karakter is veranderd. In de Jordaan hebben smederijen, timmermansplaatsen en bakkers plaats gemaakt voor restaurantjes, kunstenaars, vormgevers, galerietjes e.d.

Er moeten meer initiatieven genomen worden, desnoods tegen de stroom in. Je moet taai zijn in het voorbereidend stadium, omdat als je iets wil alleen de tegenstanders zich melden. Dat leert ervaring bij het oprichten van een Oosters badhuis en een bedrijfsverzamelgebouw voor etnische ondernemers (de laatste werd overigens betrokken door mensen van buiten de wijk).

Geconcludeerd wordt dat een herkenbaar trefpunt nodig is op wijkniveau voor informatie aan starters, aanmelding van initiatieven, aanbod en vraag van diensten, gekoppeld aan andere functies (bijv. retourshop). "Een lanceerpunt voor initiatieven". Beschouw idee-ontwikkeling en -uitwerking als 'Publieke Research en Development' en neem de initiatiefnemers

die onontbeerlijk zijn tijdelijk in dienst om die uitwerking mogelijk te maken.

Denk ook aan een 'ondernemer/manager' per wijk. Selecteer zo iemand op persoonlijke vaardigheden. Voor het creëren van voorzieningen en wijziging van de bevolkingssamenstelling is ook sloop van bestaande woningen nodig.

Stellingen:

1. Zorg dat er meer 'gedoe' komt in de wijk
2. Construeer een 'lanceer-installatie' voor initiatieven
3. Zet initiatiefnemers tijdelijk op de payroll ter bevordering van publieke Research en Development
4. Destructie van deel van de woningvoorraad is nodig ten behoeve van herbestemming
5. Bevordering de ontwikkeling door middel van een nieuw soort organisatie/fonds 'tot nut van 't algemeen'; culturele omslag van buiten overheidsapparatuur
6. Veranderingsstrategie: praat met iedereen maar trek je eigen plan! (alleen tegenstanders roeren zich).

Vijfde ring, 'de basis': Aart Jan Voogt, Tineke van Hal, Van der Meulen, Haest, Van Embden, Sleewagen, Verduyn, Van der Klift (rapporteur).

"Voor elke honderd woningen één baan"

De stellingen van de generalisten worden herkend. Dat de VINEX-wijken een drainage van bestaande wijken betekenen, wordt onderschreven. VINEX-wijken zijn concurrerend en een gevaar voor de na-oorlogse wijken. Hoe kan worden bewerkstelligd dat zowel de nieuwe uitleggebieden als de na-oorlogse wijken aantrekkelijk worden? Betwijfeld wordt of in de praktijk wel betaalbare huizen te realiseren zijn in de VINEX-wijken. De beoogde 30% sociale woningbouw zal niet worden gehaald.

Belangrijk voor de verbetering van de woon- en een leefsituatie in de naoorlogse wijken is dat corporaties een rol vervullen bij werkgelegenheidsbevordering. Het is een bescheiden rol, die echter wel concreet gemaakt moet worden:

- « een eis kan zijn: bij elke 100 woningen één baan
- « zorg voor win-win situaties; voorbeelden daarvan zijn huismeester, bewakingsdienst, onderhoudsploeg
- « laat corporaties inspelen op werkgelegenheids-stimulerende maatregelen; dat kan door het zelf te organiseren of door gebruik te maken van anderen

- » bied goedkope bedrijfsruimten aan
- » maak keuzelijst voor bewoners van extra diensten waarvoor extra wordt betaald; dat vormt een financieringsbron voor nieuw werk
- » verzin regelingen tussen corporaties en overheid die uitbreiding van beheer en extra dienstverlening opleveren, b.v. in het kader van servicekosten-regeling.

Gesprekspunten plenaire discussie

De eerste ring van generalisten praatte in de tweede ronde over de bevindingen van de andere ringen uit de eerste ronde. Deze tweede ronde van de generalisten leverde de uitgangspunten voor de plenaire discussie.

"Draagvlak per hectare"

De vraag wordt gesteld of de bestuurders niet te veel naar de gevolgen kijken in plaats van naar de oorzaken?

De volkshuisvesters zitten bij de kern van het probleem; de noodzaak van (bevolkings-)differentiatie. Vraag: welke gevolgen heeft dat voor het beleid ten aanzien van nieuwbouwwijken/VINEX en investeringen in de bestaande voorraad?

Een gemengde bevolking schept vraag naar diensten. Er is meer sociaal draagvlak nodig per hectare. De corporaties kunnen een belangrijke rol spelen bij het faciliteren van initiatieven. De meningen lopen uiteen over de noodzaak van regelvrije zones. Bepleit wordt een grotere flexibiliteit in de sociale zekerheid.

In een nabeschuiving komt men tot de volgende thema's voor de plenaire discussie:

- 1 De stelling is geponereerd dat de sociale problemen in na-oorlogse wijken verergeren door de nieuwbouw van wijken in uitleggebieden, de zogenaamde VINEX-lokaties. De reacties van de ring van bestuurders wekken de indruk dat de politiek met de rug tegen de muur staat.
- 2 Tweede thema is werkgelegenheid. Er is overeenstemming over de wenselijkheid van een meer gemengde bevolkingssamenstelling. Maar de vraag is of dat ook leidt tot meer werkgelegenheid.
- 3 Tenslotte de rol van woningcorporaties. Moeten corporaties ook werk-ontwikkelaars worden?

Derde ronde: plenaire panel-discussie

Het panel bestaat uit Jan van Eeden (voorzitter), Tineke van den Klinkenberg, Jim Schuyt, Jan Bugter, Henk Draaisma, Maarten Königs. Andere deelnemers schuiven in de loop van de discussie aan.

Conferentie-voorzitter Jan van Eeden legt het panel de drie thema's voor.

Tineke van den Klinkenberg vreest dat het VINEX-beleid de maatschappelijke twee-deling zal versterken. Ze sluit zich aan bij Marten Bierman die in de generalisten-ring sprak van 'drainage' en 'uitmergeling van de stad'. Ze pleit voor een stop op het bouwen aan de randen van de stad. Investeer in een grotere differentiatie van bestaande wijken. Doorbreek de monocultuur. De wijk is belangrijk voor maatschappelijke participatie en sociale cohesie. Werkgelegenheid is belangrijk, maar vrijwilligerswerk ook. Jan Bugter keert zich tegen afstel van de VINEX-projecten. Er moet gebouwd worden 'aan de stad' en 'in de stad'. Het VINEX-traject moet niet apart worden gezet van verbetering van de bestaande voorraad via een programma van sloop- en nieuwbouwprojecten. Er worden ook gebiedsgerichte stadsvernieuwings- en 'inbreidings'-programma's ontwikkeld. Op VINEX-locaties moet daarnaast ook goedkoop worden gebouwd. De woningcorporaties spelen daarin een centrale rol. Ze bezitten de grond en de woningen.

Jim Schuyt stelt dat op VINEX-locaties niet vanuit de bestaande stad wordt gebouwd. Ook in de beeldvorming is VINEX nieuwbouw, die wordt afgezet tegen de bestaande voorraad. Er moet prioriteit worden gegeven aan de bestaande stad. Henk Draaisma sluit zich daarbij aan. Op moment geldt VINEX als topprioriteit. Wat nodig is verdrinking van bestaande wijken.

Tineke van den Klinkenberg is bang dat inderdaad ghettovorming dreigt. Het volkshuisvestingsbeleid leidt tot vertrek van koopkrachtige groepen. De wijken worden daarnaast geconfronteerd met achteruitgang van inkomens en sociale voorzieningen. Er wordt geroepen om werk, werk, en nog eens werk. Maar dat werk komt niet.

Maarten Königs wil de discussie verbreden. Het gaat om andere functies dan alleen wonen. Wat zijn de economische effecten van een gedifferentieerde bevolkingssamenstelling?

Jim Schuyt legt een koppeling tussen een gemengde bevolking en de sociaal-economische positie van buurten. Wat is het perspectief als de koopkracht weg trekt? Königs vraagt zich af of je op die manier niet afhankelijk maakt van hogere goden. Ontwikkeling moet je organiseren!

Van Eeden concludeert dat breed zorg wordt geformu-

leerd voor drainage-processen die de VINEX-projecten kunnen veroorzaken. Dat kan de eenzijdigheid van de bevolkingsamenstelling in naoorlogse wijken versterken. Het heeft ook effecten voor de sociaal-economische ontwikkeling: het beperkt de mogelijkheden om diensten van elkaar te kopen. Vraag is of een koopkrachtige bevolking de enige manier om de wijkconomie te stimuleren. Kan niet iedereen onderling diensten uitruilen?

Henk Kars vindt dat je je niet teveel op de volkshuisvesting alleen moet richten. Kijk ook naar kleinschalige kantoor-ontwikkeling, en naar het midden- en kleinbedrijf. Corporaties kunnen ook op dat terrein veel doen. Draaisma vindt dat de corporaties faciliteiten moeten bieden, maar verwacht dat het effect beperkt zal zijn.

Jan Franke ziet een spanning. Er is vraagtuitval bij bestaande bedrijfsruimte. Dat doet zich in Amsterdam b.v. voor in de Westelijke Tuinsteden. Daar is redelijk veel ruimte die moeilijk is af te zetten. Corporaties moeten zich niet beperken tot het aanbieden van ruimte, maar ze moeten ook faciliteren, mogelijkheden opsporen, de helpende hand bieden. Het is een zakelijk belang van corporaties om een vervalspiraal te voorkomen. Verder is een extra beheer-inspanning nodig. Corporaties hebben dat teveel laten liggen.

Königs onderstreept het belang van het faciliteren van ideeën en plannen. Bezwaarmakers zijn legio. Initiatiefnemers moeten uit de wind worden gezet. Maak 'regelvrije cocons' rond personen! In de ontwikkelingsfase is het afvangen van gezeur cruciaal.

Schuyt wijst op ervaringen met buurtbeheerbedrijven. Belemmering is de starheid van het uitkerings-stelsel. Het is alles of niets en dat vormt geen stimulans om bij te verdienen.

Van Eeden oppert de gedachte van 'regelvrije zones' in de sociale zekerheid. Schep een keuze-mogelijkheid van een lagere uitkering in combinatie met een grotere vrijheid tot bijverdienen. Het beleid van deregulering op het terrein van sociale zekerheid loopt achter bij deregulering rond milieu- en vestigingseisen.

Königs pleit ervoor om het potentieel van initiatiefnemers te benutten door deze mensen een dienstverband aan te bieden. Beschouw dat als een vorm van publieke research en development, en faciliteer dat.

Bugter wijst op het idee van de werkcorporatie en op het voorstel voor een werkfonds om de verschillende regelingen voor additioneel werk kort te sluiten.

Van Eeden rondt af met een verwijzing naar het grote stedenbeleid. Een aantal suggesties die zijn gedaan zouden een plaats moeten krijgen in gebiedsgerichte experimenten.

Belangrijk in deze discussie over naoorlogse wijken blijkt opnieuw de samenhang van verschillende sectoren, en dan vooral de samenhang van leefbaarheid en werkgelegenheid.

Schriftelijke reacties van enkele deelnemers

Margriet Meindertsma, wethouder volkshuisvesting en sociale vernieuwing Zwolle:

"Stoppen met VINEX nu is kapitaalsvernietiging van miljarden en levert geen enkele oplossing voor de 'segregatie'-problematiek.

De ongedeelde stad vraagt om integraal stedelijk beleid. Op VINEX-locaties kan best gedifferentieerd en multifunctioneel gebouwd worden, alleen in andere percentages dan in de vroeg naoorlogse wijken.

Voor goedkoop bouwen kan geld gegenereerd worden middels stapeling van subsidies, integraal bouwen, goedkope grondprijzen in exploitatieopzet verrekenen enz. Het gebruik van alles wat met VINEX-locaties te maken heeft begint vervelend te worden. Creativiteit en beleid maakt meer mogelijk dan gesuggereerd wordt. Overigens is de opgave wel zwaar en betrokkenheid, inhoudelijke en financiële van allen (marktpartijen, corporaties, overheden) is duidelijk geboden."

Eric de Ceuster, Woningbouwvereniging Middelburg:

"Over Olympiade-conferentie 'vernieuwing van naoorlogse woonwijken'.

Een nieuw conferentie-model. Eerst ringgesprekken met eenzijdig samengestelde groepen. In die groepen worden ook de resultaten van de andere kringen besproken. Dan volgt een plenaire zitting over voorstellen. Het is een bruikbare methode gebleken.

Na-oorlogse wijken kennen grote sociaal-economische problemen, zelfs tweede generatie werklozen.

Opslossingen:

- Selectieve in- en uitstroom bijsturen door een gedifferentieerd aanbod. D.w.z. sloop/nieuwbouw, verdichten, samenvoegen, splitsen, omzetten huur in koop. Dan moeten er dus wat heilige huisjes om in (bestuurlijk) volkshuisvestingsland.
- Werkloosheid bestrijden door wijkbewoners werk te geven in (geïntensiveerd) beheer van woningen en woon-omgeving. Geen Haarlemmerolie voor de werkgelegenheid, wel veel effect op de leefbaarheid. Andere mogelijkheden om werk in de wijken te brengen werden niet kansrijk geacht.
- Doelgroepgericht beheer. Mensen met weinig geld en veel tijd nemen een deel van het eenvoudige verhuurdersonderhoud voor hun rekening. Mensen met twee lin-kerhanden en/of weinig tijd krijgen een abonnement

huurdersonderhoud. Tweeverdieners krijgen de mogelijkheid om klachten buiten kantooruren te laten verhelpen. Ouderen krijgen allerlei vormen van zorgverlening.

- Benut de aanwezige ruimte ook voor nieuwe recreatiemogelijkheden. Bijv. een kinderspeelplaats omzetten in tennisbanen.

Deze discussie raakt ook aan de taakstelling van corporaties. Vroeger (75 jaar geleden) een brede taakopvatting en geworteld in de gemeenschap. Door professionalisering en verzakelijking is dit verdwenen. Overigens zitten daar ook veel goede kanten aan. Is in sommige situaties echter niet opnieuw een bredere taakopvatting en nieuwe vormen van bewonersparticipatie nodig?"

Enkele conclusies

Sleutel voor de aanpak van sociale problemen in na-oorlogse woonwijken is differentiatie van het woningaanbod en van de bevolkingssamenstelling.

Een gemengde bevolking kan het draagvlak leveren voor voorzieningen in de wijken. Het schept ook vraag naar dienstverlening en bijbehorende werkgelegenheid. Grootschalige nieuwbouwprojecten aan de stadsranden op de zgn. VINEX-locaties kunnen een tegengestelde beweging veroorzaken en leiden tot een selectieve migratie uit de stad. Gepleit wordt voor prioriteit voor bouwen in de bestaande stad. Differentiatie vraagt om een reeks maatregelen zoals sloop/nieuwbouw, verdichting, omzetten van huur- in koopwoningen e.a.

Daarnaast zijn initiatieven nodig op het terrein van wijkbeheer en samenlevingsopbouw, zoals 'doelgroepgericht beheer' met voorzieningen voor ouderen (lift), jongeren (kinderopvang) en buurtbeheer (onderhoud in zelfbeheer).

Woningcorporaties spelen op deze terreinen een centrale rol. Ze kunnen ook een rol vervullen bij het scheppen van werkgelegenheid. Voorbeelden zijn huismeesters, bewakingsdienst en onderhoudsploeg, het tegen betaling aanbieden van extra diensten, en het koppelen van het aanbod van bedrijfsruimte met advies en faciliteiten. Om de ontwikkeling van werkgelegenheid te stimuleren wordt verder gepleit voor een 'diensten-centrum' waar vraag en aanbod van diensten van wijkbewoners wordt gekoppeld. Het trefpunt kan informatie verschaffen voor starters, ideeën faciliteren en fungeren als 'lanceerpunt voor initiatieven'.

Belemmeringen in regelgeving worden gesignaleerd bij het omzetten van woon- in bedrijfs-ruimten. Milieu-eisen zijn in de dienstensector geen belangrijke factor. Wat wel een grote rol speelt is de rigiditeit in de sociale zekerheid. Gepleit wordt voor een 'regelvrije zone' op dat terrein met meer flexibiliteit in uitkeringen en mogelijkheden tot bijverdienen. In het kader van het grote steden-beleid zou daarmee een experiment gedaan kunnen worden.

nhoudsopgave

Vernieuwing van na-oorlogse wijken

- Opzet Olympiade Conferentie
Memo
Colofon
- Gesprekspunten Eerste Ronde
- Introductie: Het ontwerpen van bestaande wijken
Eerste ronde ringgesprekken
- Gesprekspunten tweede ronde
- Tweede ronde van ringgesprekken
- Gesprekspunten plenaire discussie
Derde ronde: plenaire panel-discussie
- Schriftelijke reacties van enkele deelnemers

moet bereikbaar en betaalbaar zijn voor lagere inkomensgroepen.

- De woningen in de verschillende prijscategorieën moeten evenwichtig gespreid zijn over de stad.
- De verdeling en toewijzing van de woningen moet ervoor zorgen dat de Rotterdammers passend gehuisvest kunnen worden.

Hiermee wordt getracht een goed evenwicht tussen kwantiteit en kwaliteit tot stand te brengen. Rotterdam kiest voor het realiseren van zoveel mogelijk markt woningen in stadsvernieuwingsgebieden en het realiseren van een substantieel deel sociale nieuwbouw in de grote binnenstedelijke en buitenstedelijke nieuwbouwoorkolages. Dat vergt sturing, deels tegen de markt in, die kiest voor het eerst realiseren van projecten in de meest kansrijke situaties.

Richtpunt

Nu al constateert men in Rotterdam dat het volkshuisvestingsplan gebruikt wordt als referentiekader

voor overleg met deelgemeenten over de verdeling van de taakstelling. Voor het maken van wijkbeleidsplannen van corporaties en om het bouwprogramma op projectniveau te kunnen toetsen. Voor corporaties is het plan aanleiding geweest om grondig na te denken over hun positie en de wijze waarop gezamenlijk en apart met de gemeente kan worden onderhandeld. Op initiatief van de Federatie van Rotterdamse Woningcorporaties (FRWC) is er een inventarisatie uitgevoerd van de bereikbare voorraad van de corporaties, nu en zoals te verwachten in het jaar 2000. Dit is afgerond met een advies van de gezamenlijke corporaties en de stelling van de FRWC dat de partijen het in grote lijnen met elkaar eens zijn.

Ook met bewonersorganisaties en marktpartijen is veel overleg geweest. Daarbij functioneert het volkshuisvestingsplan als een goed aangrijpingspunt om de ontwikkelingen, de eigen positie en houding ten opzichte van andere partijen grondig te bespreken. Een werk-

baar kader voor de volkshuisvesting lijkt daarmee aanwezig in deze tijd waarin sturing middels subsidie afneemt en sturend beleid nodig is om een antwoord te geven op de volkshuisvestingsproblematiek van de grote stad. (Chris Veldhuysen)

Noot:

Met dank aan André Ouwehand, dienst Stedebouw en Volkshuisvesting, gemeente Rotterdam. Dit artikel is een bewerking van een artikel van zijn hand dat verscheen in 'Nieuw Tijdschrift voor de Volkshuisvesting', derde nummer, augustus 1995. Het materiaal is door de auteur zelf aan ons beschikbaar gesteld.

Meer informatie is verkrijgbaar bij de dienst Stedebouw en Volkshuisvesting.
Tel.nr.: 010 - 4896371

De toekomst van de arbeid *Symposium*

Aankondiging

Op zaterdag **25 november 1995** organiseert het Humanistisch Verbond een symposium over de toekomst van de arbeid. De bijeenkomst vindt plaats van 13.30 uur tot 17.00 uur in de Irenehal van het Jaarbeurscongrescentrum in Utrecht.

De arbeidsmarkt

Voor grote groepen zijn de kansen structureel slecht, terwijl anderen voortdurend meer moeten presteren om zich te handhaven. Is het mogelijk en wenselijk om van een 'vechtmaatschappij' op te schuiven naar een geïntegreerde arbeidsmarkt zonder outsiders? Kan ooit de werkloosheid worden terugge-

drongen? Welke ontwikkelingen zijn te voorzien en welke mogelijkheden tot beïnvloeding hebben we om een rechtvaardige samenleving te creëren?

Het Humanistisch Verbond kijkt aan de vooravond van zijn 50-jarig jubileum naar de toekomst van de arbeid met deskundigen op het terrein van arbeidsverhoudingen, afkomstig uit de wetenschap, het bedrijfsleven en de politiek.

Dr. Paul de Beer, auteur van het viersluks stuk over arbeid in het Sociaal Cultureel Rapport 1994, leidt het onderwerp in. Professor Arjo Klamer, hoogleraar economie van de kunst en cultuur aan de Erasmus-universiteit reageert op zijn bijdrage. Daarna is het tijd voor discussie met de zaal en een forum.

De toegang is gratis. Aanmeldingen kunnen telefonisch geschieden bij:

het Humanistisch Verbond, telefoonnummer: 030-2392129. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Dick Metselaar, telefoonnummer: 030-2329145 (op woensdag en donderdag op het kantoor van het HV aanwezig).

25 november 1995

13.30 uur tot 17.00 uur

in de Irenehal van het Jaarbeurscongrescentrum in Utrecht.

De Raambuurt in rep en roer

door Joris Hendriks, bouwwerker te Deventer

De vervuilde Deventer Raambuurt staat aan de vooravond van een aantal grote ingrepen. Na een onzekerheid van 15 jaar gaat er begonnen worden met het schoon maken van de grond, het renoveren van woningen en een gedeeltelijk herstructureren van de buurt. Aan de vooravond van deze grote operaties ligt er voor het opbouwwerk de schone taak om in de wirwar van procedures en processen, de bewonersinbreng te regisseren. In de Raambuurt betekent dit niet het afwachten van wat andere partijen aandragen, maar het actief ontwikkelen van een eigen visie en eigen plannen.

Vervuiling

De Raambuurt in Deventer is van oudsher een woon- en bedrijvenbuurtje grenzend aan de binnenstad. De buurt ligt binnen de oude stadsgrachten. Essentieel voor de vervuiling van de bodem waren een aantal bedrijven in de Raambuurt. De belangrijkste vervuilers waren een gasfabriek en een ijzergieterij. In het begin van deze eeuw zijn deze fabrieken afgebroken en zijn er woningen op de vervuilde bodem voor in de plaats gekomen. De vermoedens van de vervuiling in de buurt dateren bij de bewoners van de Raambuurt al van eind jaren '70. In 1981 wordt er door bewoners de buurtvereniging 'Raambuurt' opgericht, waarmee een kader ontstaat om krachten te bundelen. De vervuilingvermoedens van de bewoners worden eind 1985 bevestigd wanneer eerste onderzoeken een ernstige vervuiling aantonen en de gemeente de bewoners hierover officieel informeert.

In de periode tussen 1985 en 1990 volgt voor bewoners een periode van grote onzekerheid. Onderzoeken en studies laten lang onduidelijkheid bestaan over wel of niet noodzakelijke sloop van de gehele Raambuurt om de vervuiling weg te kunnen halen. Een stedenbouwkundige studie uit 1990 geeft van de Raambuurt het beeld van een compacte woonwijk met aan de rand kantoren en bedrijven. Bewoners

worden bij deze activiteiten slechts minimaal betrokken.

Verhuizingen

Om aan de onzekerheid en de daarvoor ontstane onvrede tegemoet te komen stelt de gemeente begin 1990 een aankoopregeling in. De ongeveer 200 particuliere eigenaren in de Raambuurt krijgen hierdoor de mogelijkheid hun woning aan de gemeente te verkopen. Ongeveer 60 eigenaren maken hiervan gebruik. De aangekochte woningen worden vervolgens verhuurd met tijdelijke contracten. In oktober 1991 wordt in de Raambuurt door minister Alders het Buurtburo Raambuurt geopend. Dit buurtburo biedt niet alleen een fysieke start

De inspiratiefase

De periode van 1990-1992 kenmerkt zich allereerst door een inzet om een sterk en breed buurtkader te vormen dat zelfstandig aan de slag kan. Een eigen buurtgebouw is hiervoor een noodzakelijk middel. Dit om naast vergaderingen ook kinderactiviteiten en recreatieve activiteiten voor de volwassenen te kunnen uitvoeren. Door de eerder genoemde aankoopregeling van de gemeente verdwijnt er ook weer veel kader uit de buurt. Het opbouwwerk wordt vervolgens de trekker van een nieuw project dat zowel als doel heeft om nieuw kader te werven als ook om te voorzien in een bestaande behoefte in de buurt. Het Buurt Onderhouds Project Raambuurt (BOPRA) gaat van

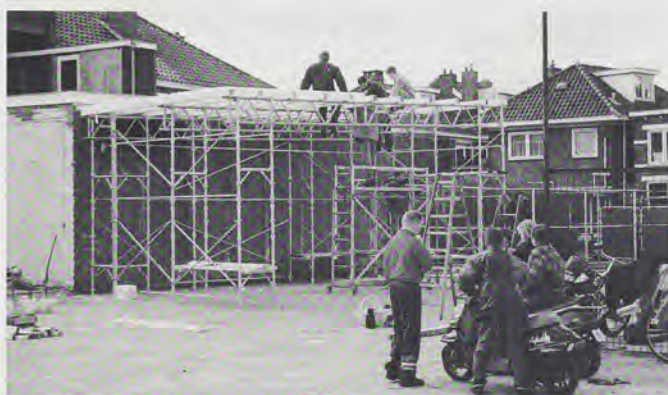

voor bewoners om samen te komen, maar is tevens start om een actievere rol dan voorheen te spelen bij alle ontwikkelingen in de Raambuurt.

Het opbouwwerk

De rol van het opbouwwerk in de Raambuurt vanaf 1990 kenmerkt zich door 3 fasen van verschillende inzet. Een rode draad door de jaren heen vormt een inzet van het opbouwwerk die niet blijft steken in de problemen van bodemvervuiling en dreigende sloop, maar vooral de dagelijkse leefbaarheid voor jong en oud een belangrijke rol laat spelen.

start. Ten behoeve van dit project stelt de gemeente f150.000 beschikbaar om verpaupering van de buurt te voorkomen in een periode dat de onzekerheid over wel of niet sloop voortduurt. Het gaat om een impuls voor zowel woningen als ook de woonomgeving. Doordat voor de uitvoering van dit project enkele langdurig werklozen via de banenpool in een bouw- en woonomgevingsploeg aan de slag gaan, snijdt het mes aan twee kanten. Bewoners kunnen de ploeg tegen een geringe vergoeding inhuren om aan hun woning instandhoudingswerkzaamheden te laten verrichten. Het opbouwwerk vormt de spil in dit

inspirerende project.

De continueringfase

De periode 1992-1994 kenmerkt zich voor het opbouwwerk door het continueren van een opnieuw opgezet sterk kader in de buurt. Met een toenemende inbreng van de bewoners wordt voor de bodemsanering de fase van oneindig veel onderzoeken doorlopen. Het Bopra-project onder aanvoerschap van het opbouwwerk draait in deze periode met ups en downs door.

vet: De regisserende fase

Eind 1994 start er voor de bewoners in het opbouwwerk een nieuwe fase. Aanleidingen hiervoor zijn:

- De toezegging vanuit het ministerie van VROM dat er daadwerkelijk geld komt voor de schoonmaak van de Raambuurt.
- De al eerder genomen beslissing dat voor de bodemsanering woningen niet hoeven te worden gesloopt.
- Het door de gemeente serieus werk maken van woningverbetering en herstructurering in de buurt.

Het opbouwwerk kan voor de noodzakelijk inzet in deze periode, de vruchten plukken van een in de loop der jaren opgebouwde, sterke en brede bewonersvertegenwoordiging. De drie processen die in de Raambuurt door elkaar gaan spelen, namelijk de bodemsanering voor de hele buurt, woningverbetering voor de helft van de buurt en herstructurering voor de andere helft van de buurt, vragen van het opbouwwerk een regisserende rol. Een rol waarin het van groot belang is om een zeer goed beeld te houden van de drie door elkaar lopende processen, daarbij met bewoners strategieën uit te stippelen en derden in deze processen proberen steeds stappen voor te blijven. Een werkwijze die resultaat oplevert omdat de bewonersinbreng zeer serieus wordt genomen.

De bewoners

Bewoners in de Raambuurt hebben zeker het laatste jaar de weg gekozen om de andere partijen in de verschillende processen (provincie en gemeente) proberen voor te blijven. In verschillende groepen werken ze hieraan.

vet: Bodemsaneringswerkgroep brood: De bodemsaneringswerkgroep richtte zich naast het beoordelen van het saneringsplan op het creëren van goede voorwaarden om de uitvoering van de sanering in te gaan. Voorbeelden hiervan zijn:

- Het ontwikkelen van een eigen deskundigen-netwerk dat ingeschakeld kan worden wanneer dat nodig is.
- Het bevechten van voldoende (financiële) middelen om tijdens de sanering een goede en actieve bewonersinbreng in stand te kunnen houden.
- Het kennis opdoen door bezoeken te brengen aan andere saneringsprojecten zoals in Kerkrade, waarvan tevens een fotoreportage werd gemaakt ter informatie van het thuisfront.
- Het werken met provincie en gemeente aan een goed communicatieplan en goede schadevergoedingsregelingen.

vet: Woningverbetering- en herstructureringwerkgroep

De bewonerswerkgroep die hier aan werkt kenmerkt zich door een aantrekkelijke mix van zowel veel buurtkennis als ook inhoudelijke kennis. In hoog tempo en daarmee vooruitlopend op de gemeente wordt gewerkt aan:

- Het maken van een gedegen inventarisatie van de huidige buurt met daaruit gefilterd, een beeld van wat er aan behoud- en sloopwensen bestaat.
- Het opstellen van uitgangspunten voor een structuurschets voor de buurt.
- Het vervaardigen van een eigen structuurschets waarin de toekomst van de buurt is aangegeven.

- Het steeds terugkoppelen naar de andere bewoners in de buurt om iedereen op de hoogte en betrokken te houden.
- Het opstellen van uitgangspunten voor een woonomgevingsplan.
- Het informeren van de politiek over de buurtplannen.
- Het onderhouden van een zo goed mogelijk overlegklimaat met andere partijen.

Tenslotte

Naast het werken aan de toekomst wordt er door opbouwwerk en bewoners ook veel inzet gepleegd op het 'hier en nu'. De Deventer Wijk-aanpak biedt bewoners de mogelijkheden om zich in te blijven zetten voor hun dagelijkse leefklimaat. Ondanks alle grote veranderingen die de buurt te wachten staat wordt er ook vandaag gewerkt aan de buurt:

- De Jongeren in de buurt bouwen hun eigen openlucht ontmoetingsplek.
- Voor de kleinere kinderen is een speelplaats opgeknapt.
- De jongeren bouwen een schitterende afrastering rond een trap- en speelveld in de buurt.
- Kunstenaars uit de buurt hebben het initiatief genomen om de buurt op te vrolijken.
- Er wordt gewerkt aan het opzetten van een veegploeg om de buurt schoon te houden.
- Jongeren verbouwen hun eigen ontmoetingsruimte.
- Regelmatig loopt een groep bewoners gezegd door mensen van verschillende instanties door de buurt en signaleren 'onvolkomenheden'. Hierover worden dan na afloop met de verschillende instanties spijkers met koppen geslagen.

Dit alles zijn de ingrediënten om een buurt waar in de nabije toekomst veel te gebeuren staat, zeer leefbaar te houden.

Voor het opbouwwerk is en blijft er in deze nu nog vervuilde wijk die schone taak om als een regisseur, de bewonersinbreng richting te geven.

Een leefbare toekomst voor steden

Nederland begint actiejaar rond VN-conferentie 1996

"De problemen waarmee steden - waar ook ter wereld - te kampen hebben, dienen opgelost te worden door prioriteit te geven aan decentralisatie, opleiding en training, rechtszekerheid en duurzaamheid". Dit zei staatssecretaris Tommel van Volkshuisvesting op een bijeenkomst ter gelegenheid van Wereld Habitat Dag, op 2 oktober. Op deze dag begon in Nederland tevens het actiejaar rond het thema "wereldwijd duurzaam wonen". Aanleiding hiervoor is de volgende grote VN Conferentie over de stedelijke problematiek, die in juni 1996 in Istanbul (Turkije) plaatsvindt. De onderwerpen voor deze conferentie zijn "huisvesting voor iedereen" en "duurzaam wonen". Aldus een gezamenlijk persbericht van de ministeries van VROM en Ontwikkelings-samenwerking, alsmede het Habitat Forum.

Uitgangspunt voor Habitat is de stelling: wonen is meer dan een dak boven het hoofd. Het zijn de voorzie-ningen in en om het huis en in de buurt die de kwaliteit van de leefomgeving bepalen. Daarvoor is het leggen van relaties tussen wonen, werken, onderwijs en veiligheid in de buurt (inhoudelijke aanpak) noodzakelijk. Maar ook een goede samenwerking tussen alle betrokken partijen: overheden, verhuurders, bewoners en anderen (procesmatige aanpak). In de snel en sterk urbaniserende wereld wordt de woonsituatie van mensen gemiddeld slechter en neemt de armoede toe, aldus staatssecretaris Tommel. Mondiaal gezien, maar vooral in de Derde Wereld, is er sprake van een enorme bevolkingstoename. Tussen nu en 2025 neemt de wereldbevolking van ruim 5 miljard toe tot een totaal van bijna 8 miljard. Tegelijkertijd vindt een explosieve verstedelijking plaats. In het 2000 woont meer dan de helft van de wereldbevolking in steden, vanaf 2025 zal dat zelfs tweederde zijn. Door een sterke toename van onveilig-

ligheid, het verkeer, overbelasting van het milieu en het achterwege blijven van primaire voorzieningen als water, riolering en afvalverwijdering in de steden, komen de leefbaarheid, het milieu, de gezondheid, werkgelegenheid en de economische ontwikkeling van steden in het gedrang. En dat terwijl steden moeten functioneren als motoren van de nationale economie. Verstikken de steden, dan stikt ook de economie. Dit verschijnsel is zowel zichtbaar in Derde Wereld landen, als in westerse landen - waaronder Nederland. Een en ander vormt de aanleiding voor de Verenigde Naties om - 20 jaar na de eerste Wereldconferentie in Vancouver 1976 - in 1996 opnieuw een conferentie over Habitat te organiseren: Habitat II, in Istanbul, Turkije.

Leefbaarheid

Volgens staatssecretaris Tommel ligt het accent van het leefbaarheidsbeleid in Nederland de komende tijd dan ook op:

- * Aanpak van 'probleemwijken' met integrale wijk- en buurtbeheerplannen, waarbij ook een grotere rol wordt toebedacht aan de corporaties (ook de landelijke centrales van corporaties hebben zich onlangs in hun National Programma Volkshuisvesting uitgesproken voor een intensivering van hun leefbaarheidsbeleid);
- * Differentiatie van de (eenzijdige) woningvoorraad in bestaande en nieuwe wijken, zodat de bevolkings-samenstelling in die wijken meer geméleerd wordt;
- * Het wegnemen van belemmeringen in het volkshuisvestings-instrumentarium die een dergelijk leefbaarheidsbeleid (mogelijk) in de weg staan en het aanbrengen van prikkels waar die ontbreken.

Het probleem van de leefbaarheid in steden raakt niet alleen Nederland. De kwaliteit van het stedelijk management, het verbeteren van het stedelijk woon- en leefmilieu, het organiseren van een infrastructuur, het creëren van werkgelegenheid, het bieden van een goede gezondheidszorg en scholing, het op peil brengen en houden van de

volkshuisvesting, het betrekken van bewonersorganisaties zelf bij zaken als buurtbeheer, zijn wereldwijd herkenbare actuele thema's. Tijdens de VN Conferentie in Istanbul gaat het behalve om aandacht voor de stedelijke problemen vooral ook om de aanpak bij het oplossen ervan.

Wereldwijde uitwisseling

Het wereldwijd uitwisselen van ervaringen is een belangrijk middel om te komen tot het formuleren van voorwaarden voor een toekomstig stedelijk beleid, waar ook ter wereld. De ervaring in Nederland op het gebied van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening, de ontwikkelde visies op duurzaam bouwen en wonen zoals recent door staatssecretaris Tommel zijn gepresenteerd, vormen een belangrijk onderdeel van de Nederlandse inbreng. Daarnaast wil Nederland de nadruk leggen op het belang van decentralisatie van beleid op het terrein van bouwen en wonen, op training en opleidingen van lokale bestuurders en uitvoerders, een goede kadastrale registratie (rechtszekerheid) en duurzaamheid - zowel in economische, ecologische als sociale zin.

Stedelijke armoedebestrijding

De wereld verstedelijkt in een hoog tempo. In het jaar 2000 leeft meer dan de helft van de wereldbevolking in steden. Voor het eerst in de geschiedenis wonen erdan meer mensen in de stad dan op het platteland. Hoe maken en houden we die steden leefbaar, is de cruciale vraag waarmee stadsbestuurders en stadsbewoners zich zien geconfronteerd. Toch zijn de problemen in de armste landen vaak het grootst. In Nederland bestaat ruime ervaring met stedelijke ontwikkelingsprojecten in andere landen, zowel in het voormalige Oost-Europa als in de Derde Wereld. Hiertoe heeft minister Pronk voor ontwikkelingssamenwerking enkele jaren geleden een apart programma voor stedelijke armoedebestrijding - als onderdeel van het Nederlandse ontwikkelingsbeleid - in het leven geroepen.

Buurtgericht werken aan gezondheidsachterstanden

Habitat Forum

De ervaringswerelden en kennisvelden met betrekking tot volkshuisvesting en ontwikkelingssamenwerking zijn verenigd in het Habitat Forum.

In dit forum zijn behalve de ministeries van VROM en Ontwikkelingssamenwerking meer dan 20 organisaties vertegenwoordigd, die werkzaam zijn op het gebied van huisvesting en/of ontwikkelingssamenwerking. Rond het thema 'wereldwijd duurzaam wonen' worden het komend jaar tal van voorlichtingsactiviteiten georganiseerd, vindt fondswerving plaats ten behoeve van projecten in de steden Addis Abeba (Ethiopië) en East London (Zuid-

Afrika) en wordt de Nederlandse inbreng bij de VN Conferentie verder ontwikkeld. Karakteristiek voor de projectsteden is een bundeling van activiteiten in één regio, alle gericht op het verbeteren van de woon-, werk- en leefomstandigheden van de armste bevolkingsgroepen. Daarbij staat bevordering van de samenwerking tussen overheids- en niet-overheidsorganisaties (NGO's) voorop. Aldus het persbericht van 2 oktober.

Opbouwwerk

Bijgevoegd was een Habitat-krant van oktober 1995. In die krant was een hoop informatie opgenomen over het 'waarom' van de campagne, het 'hoe' en vooral het 'wie'. Als voorbeeld van 'hoe wij in Nederland bezig zijn met buurtbeheer' was een uitgebreid artikel opgenomen over het Rotterdamse Opzoomeren. Het was een beetje sneu om te moeten constateren dat in dit wervende artikel over een, terecht veelgeprezen, project van het Projectbureau Sociale Vernieuwing te Rotterdam, één van de meewerkende partijen niet werd beschreven. Dat was namelijk het Rotterdamse opbouwwerk. Opbouwwerk en ontwikkelingswerk zijn niet inwisselbaar, dus is het jammer om te moeten constateren dat in, de in het persbericht genoemde 'kennisvelden' die in het Habitat Forum zijn verenigd' het landelijk opbouwwerk niet direct is vertegenwoordigd. □

Conferentie-aankondiging

Op 7 december a.s. organiseren de het Landelijk Centrum Opbouwwerk, de Landelijke Vereniging van Gezondheidscentra en het Netwerk Gezonde Steden (VNG) een conferentie over het buurtgericht aanpakken van gezondheidsachterstanden.

Wetenschappelijk is herhaaldelijk vastgesteld dat er sprake is van een toenemende gezondheidsachterstand bij groepen mensen met een lage sociaal-economische status, onder andere tot uiting komend in een lagere levensverwachting en het meer voorkomen van bepaalde ernstige ziekten. Deze gezondheidsachterstand komt voor in wijken van (middel)grote gemeenten met concentraties van bewoners met een lage sociaal-economische status. Dezelfde verontrustende situatie is te constateren bij dak- en thuislozen, alcoholtonen en drugsgebruikers.

De oorzaak van gezondheidsachterstand is complex. Leefstijl, genetische en omgevingsfactoren spelen een rol. Het terugdringen van de gezondheidsachterstand is derhalve een ingewikkeld vraagstuk, dat een intersectorale benadering vereist. De laatste jaren in in allerlei projecten ervaring opgedaan met een buurtgerichte werkwijze, die wordt gekenmerkt door actieve betrokkenheid van de burgers en een 'bottom up'-aanpak. Een dergelijke buurtgerichte werkwijze blijkt goede mogelijkheden te bieden om de gezondheidsachterstand aan te pakken. Het is tijd om de opgedane kennis en ervaring te gebruiken voor een structurele aanpak van de problemen via buurtgerichte programma's voor de langere termijn. Daarbij is een veelvoud aan actoren in het geding, zoals GGD'en, huisartsen, politici, ambtenaren, zorgverzekeraars, hulpverleners, thuiszorg, buurtwerkers en woningbouwcorporaties. Nieuw hierbij is de rol van de huisartsen, die meer en meer aangeven onder druk te staan.

Tijdens de conferentie wordt ingegaan op de mogelijkheden voor samenwerking voor de diverse partijen. Aan welke voorwaarden moet worden voldaan, wat zijn de huidige knelpunten en waar liggen mogelijkheden voor de toekomst wat betreft een effectieve aanpak van gezondheidsachterstand.

De conferentie is mede mogelijk gemaakt dankzij een financiële bijdrage van ZAO-zorgverzekeringen, de Landelijke Huisartsenvereniging (LHV), Het Praeventiefonds en Nuts-verzekeringen.

De heer professor dr. E.W. Roscam Abbing, hoogleraar sociale geneeskunde aan de KUN, zal optreden als dagvoorzitter. Onder de sprekers ullen zich onder andere minister Borst-Eilers (VWS), professor dr. M. de Haan, hoogleraar VU Amsterdam en huisarts in Amsterdam-Oost, de heer drs. H.L.M. Kemps, directeur Provinciale Raad voor de Volksgezondheid en Maatschappelijke Zorg in Noord-Brabant bevinden.

Datum en plaats:

7 december 1995 in het World Trade Center te Rotterdam.

Doelgroep:

Politici, bestuurders en ambtenaren van gezondheidsdiensten, DHV en gezondheidscentra, opbouw- en welzijnswerk, zorgverzekeraars en woningcorporaties.

Kosten en inschrijving:

De kosten bedragen f 150,-, inclusief lunch en congresbundel. U kunt zich inschrijven bij het Congres- en studiecentrum VNG, Postbus 30435,

2500 GK Den Haag.

Telefoon: 070-3738459/469 (doorkiesnummers),

fax: 070-3635682.

29 Wijken geadopteerd door kamerleden

Tijdens de bewonersdag op 17 juni is ondermeer geroepen dat kamerleden eigenlijk ieder een wijk zouden moeten adopteren om zo veel directer betrokken te raken bij de praktijk.

In overleg met een aantal van de betrokken bewoners is het LSA met dit gegeven aan de slag gegaan en aan ongeveer 50 Tweede Kamerleden de vraag voorgelegd of ze een wijk zouden willen adopteren. Het resultaat is nu dat in het totaal 25 parlementariërs één of zelfs twee

wijken gaan adopteren. Die 29 wijken liggen verspreid in 21 steden. In de vier grootste steden (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht) gaat het om 12 wijken, in Groningen ook twee wijken en in de overige steden steeds om één wijk. De adoptie van deze wijken is kamerbreed, de drie regeringspartijen partijen en het CDA doen volop mee en ook Groen Links is van de partij. De kamerleden die geen wijk wilden adopteren gaven daar meestal als reden voor op dat ze vonden dat wethouders - lokale politici dus - daarvoor eerder in aan-

merking zouden komen of dat ze geen tijd hadden om een wijk te adopteren. We hebben kamerleden gevraagd een voorkeur voor een bepaalde stad uit te spreken en op grond daarvan een verdeling gemaakt. De meeste bewonersorganisaties die nog niet van dit experiment gehoord hadden toen ze gevraagd werden mee te doen, zeiden meteen enthousiast ja. In een enkel geval moest een opbouwverinstelling links gepasseerd worden omdat zij het voor hun buurt niet geschikt vonden.

Overzicht van wijken die door kamerleden geadopteerd worden:

Stad	Wijk	Kamerlid
Amsterdam	1. Zuidoost, Bijlmer	J. Hoekema D'66
	2. Indische Buurt	J. van Nieuwenhoven PvdA
	3. Baarsjes	B. Dittich D'66
Den Haag	4. Schilderswijk	mw. M. v.d. Burg PvdA
	Schilderswijk	mw. J. van Nieuwenhoven PvdA
Rotterdam	5. Transvaal	W. Deetman CDA
	6. Oud Charlois	P. van Heemst PvdA
	7. Oude Noorden	mw. E. Kalsbeek PvdA
	8. Feijenoord	B. Bakker D'66
Utrecht	9. Hooggraven	T. Apostolou PvdA
	10.	mw. F. Oedayray Singh Varma Gr.L.
	11. Zuilen	M. Rabbae Groen Links
Eindhoven	12. Woensel-West	B. van Erp VVD
Nijmegen	13. Oud West/Midden	mw. N. Mulder-van Dam CDA
Arnhem	14. t Broek	H. Kamp VVD
Groningen	15. Oosterparkwijk	M. Zijlstra PvdA
	16. Korrewegwijk	mw. F. Giske D'66
Eindhoven	17. Boswinkel	mw. A. Bijleveld-Schouten CDA
	18. Hengelse Es Noord	mw. A. Bijleveld-Schouten CDA
Den Bosch	19. Hulpsector Oost/	D. de Cloe PvdA
	Samen Beter	
Almere	20. Kerkelanden/	B. Bakker D'66
	Nieuwstraatkwartier	
Maastricht	21. Wittevrouwenveld	mw. M. van der Hoeven CDA
Dordrecht	22. de Oude Schil	J. Gabor CDA
Leeuwarden	23. Schieringen	mw. J. Liemburg PvdA
Tilburg	24. Trouwlaan/	mw. N. Dankers CDA
	Uitvindersbuurt	
Breda	25. Heuvelkwartier	H. Hoogervorst VVD
Waalmond	26. Binnenstad	mw. N. Dankers CDA
Dordrecht	27. Krispijn	H. Fermina D'66
Meerjen	28. Vrieheide	mw. M. van der Hoeven CDA
Haarlem	29. Slachthuisbuurt	R. Vreeman PvdA

Wat houdt de adoptie in?

Het is de bedoeling dat kamerleden via de bewonersorganisatie gaan volgen hoe de gemeente samen met bewoners en instellingen de problemen in de wijk aanpakken, en hoe allerlei overheidsmaatregelen in de praktijk uitpakken. Dat kan van alles zijn op het gebied van veiligheid, werkgelegenheid, onderwijs en leefbaarheid. Concrete voorbeelden hiervan zijn bijvoorbeeld hoe de zogenaamde Melkert-banen en de banenpool worden ingezet, of de manier waarop drugsoverlast wordt aangepakt, of hoe met de politie wordt samengewerkt. Kortom al die zaken die binnen het zogenaamde Grote Stedenbeleid zullen worden aangepakt. De meeste steden waarin de adoptiewijken liggen doen mee aan dit Grote Stedenbeleid. De ingang voor de politici is de bewonersorganisatie waarmee ze een adoptieovereenkomst gesloten hebben, maar verder kunnen ze uiteraard overal hun licht opsteken. Aan het begin bij het sluiten van de adoptieovereenkomst vertellen bewoners waar ze mee bezig zijn en wat ze willen bereiken.

Het draait bij dit project natuurlijk om het dichter bij elkaar brengen van landelijke politici - die altijd het verwijt krijgen dat ze in Haagse kringen blijven ronddraaien - en bewoners die weinig vertrouwen in de politiek hebben. De bekende kloof tussen politiek en burger. Na een jaar bekijken beide partijen of de samenwerking zinvol is en wordt voortgezet.

Landelijk Bewonerscomité van start

Op initiatief van de bewoners die tijdens de bewonersdag van 17 juni in de Tweede Kamer met de kamerleden in debat gingen is het Landelijk Bewonerscomité Achterstandsgebieden (LBA) opgericht. Een club van 25 bewoners uit 21 steden die allemaal stuk voor stuk zeer actief bezig zijn als vrijwilliger in hun buurt of wijk. De vier grote steden hebben elk twee leden, de rest één. Deze mensen zijn lid op persoonlijke titel en spreken dus niet namens één of ander buurtcomité of stedelijk overleg. Wel weten ze wat er speelt in hun wijk en stad en dat zal nodig zijn ook, want dit comité zal een aantal malen met staatssecretaris Kohnstamm gaan praten over de voortgang van sociale vernieuwing en het grote stedenbeleid. Het zal gaan om een informeel overleg waarbij de staatssecretaris kan horen hoe "zijn" beleid uitpakt in de

steden en wat er van de voorgenoemen maatregelen naar het oordeel van de bewoners terecht komt. Daarnaast kunnen bewoners zelf ideeën naar voren brengen of problemen aankaarten die volgens hen in meerdere steden spelen. Het gaat om een experiment dat voorlopig tot het eind van 1996 zal duren. De eerste bijeenkomst zal in week van 11 december plaatsvinden. Nog niet alle namen van de comitéleden zijn bekend; in een aantal steden moet nog verder overlegd worden. De volgende leden zijn al wel bekend:

- mw. J. Stokhof uit Amsterdam
- mw. P. van Ginkel en G. Munshi uit Den Haag
- mw. H. Ferguson uit Rotterdam
- mw. A. Kuitenbrouwer en mw. N. Konst uit Utrecht
- mw. R. van Herk uit Eindhoven
- J. Himi uit Nijmegen
- N. van Vlaanderen uit Arnhem
- C. v.d. Veur uit Groningen
- W. Zwiep uit Enschede
- A. de Graaf uit Hengelo
- mw. N. Vorstenbosch uit Den Bosch
- J. van Balkom uit Maastricht
- mw. M. Voskullen uit Deventer
- J. Boetzkes uit Helmond
- D. Vogelenzang uit Dordrecht
- M. van der Heyden uit Heerlen

Naar alle waarschijnlijkheid zal hier nog een bewoner uit Zwolle aan worden toegevoegd.

Europese Vrijwilligersdag

Op 5 december as. wordt te Brussel de eerste Europese Vrijwilligersdag gevierd. Op deze dag worden de winnaars bekend gemaakt van vier prijzen die worden toegekend aan bijzondere vrijwilligersprojecten uit Europese lidstaten. De prijzen worden uitgereikt in twee categorieën. Voor de prijs in de categorie 'Jongeren voor verdraagzaamheid' wordt vanuit Nederland genomineerd het project 'School Zonder Racisme'. In de categorie 'algemeen vernieuwend' is nominatie toegekend aan de Stichting Idéële Reclame (SIRE).

De Europese Vrijwilligersdag wordt op initiatief van de Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk (NOV) georganiseerd door het European Volunteer Centre. Het is een voorzetting van de in 1986 door de Verenigde Naties uitgeroepen Internationale Vrijwilligersdag (IVD), die tot nu alleen op landelijk en lokaal niveau werd gevierd. Het uiteindelijk streven is om rond het jaar 2000 te komen tot een Europees Jaar van de Vrijwilliger.

Naast de uitkering van de prijzen

staan in Brussel onder andere op het programma:

- een hoorzitting voor leden van het Europese Parlement over de positie van vrijwilligerswerk in Europa.
- de aanbidding van een internationale gids van de vrijwilligerscentrales in Europa.
- presentaties van de IVD-vieringen in heel Europa.

Voor nadere informatie kunt u contact opnemen met:

de Nederlandse Organisatie voor Vrijwilligerswerk,
Christine Ruiter,
telefoon: 030-2319844.

Herziening Financiële verhoudingswet

door Fanny Galmitz

Naast al het klaroengeschal en gejuich over het Grote Steden-beleid, alsmede het zgn. G15-convenant (zie elders in deze MO), kunnen we ook morrende geluiden opvangen in de 'BV Nederland'. Als de herziening van de Financiële Verhoudingswet, zoals onlangs voorgesteld door het kabinet en inmiddels onderweg tussen Raad van State en Tweede Kamer, doorgaat, zal een fors aantal gemeenten (naar schatting 400 (Maks, p. 67) flink moeten bezuinigen op de begroting van 1997. En zoals dat volgens de regentenslogan gaat: 'Regeren is vooruitzien'. Dit houdt in dat vele gemeenten alvast bezig zijn om in het begrotingsjaar 1996 het nodige 'voorwerk' te verrichten, opdat de klap niet zo rauw op het lijf valt van de ingezetenen van de betreffende gemeenten. Minder geld uit het Gemeentefonds, houdt in ieder geval in dat er veelal meer onroerend zaak-belasting (OZB) moet worden betaald in de zogenaamde 'nadeel'-gemeenten. Maar er is meer aan de hand.

Inmiddels hebben zich ruim honderd gemeenten verenigd in de 'Initiatiefgroep Protest Hervredering Gemeentefonds', onder de bezielen de leiding van wethouder Han ter Heegde (VVD) uit Voorburg. De initiatiefgroep zegt namens een kleine driehonderd gemeenten te spreken, die slechter af zijn bij de komende verdeling van het gemeentefonds. Inmiddels heeft deze groep zich afgewend van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). De 'kleine gemeenten' (183 in getal), die zich keren tegen de gemeentelijke herindeling die de 'opheffing' van vele kleine zelfstandige gemeenten tot gevolg zal hebben, organiseren zich in het zogenaamde 'Loenens Beraad'. Het Loenens Beraad heeft het ook zwaar aan de stok met de VNG. Na de kleine gemeenten, zijn nu de 'nadeel'-gemeenten dus ook ontevreden over de belangenbehartiging van de VNG.

Kern van de kritiek betreft de ver-

deelsystematiek, die de beoogde (onbetwiste) doelstellingen niet naderbij zullen brengen, volgens de critici. Er is een onderzoek bekend van de hand van professor Hans Maks, van de Rijksuniversiteit Limburg, dat de gevolgen van de wijziging van de huidige wet, met name voor Maastricht en Heerlen heeft berekend. Ook, en dat lijkt veel belangrijker, heeft hij een poging gedaan om de, aan het nieuwe systeem ontspruitende, dynamische effecten in kaart te brengen. Uit het rapport van professor Maks:

"De doelstelling van de verdeling van het Gemeentefonds is gemeenten geleid op hun structurele omstandigheden, in staat te stellen een gelijkwaardig peil van voorzieningen te realiseren bij gelijke belastingdruk. Dit betekent dat men een rechtvaardige verdeling van middelen wil bewerkstelligen. Het huidige verdeelsysteem, dat grotendeels is gebaseerd op technische maatstaven als oppervlakte en inwonertal, lijkt daarvoor niet geschikt. Met de invoering van het nieuwe verdeelmodel verschuift de nadruk van technische maatstaven naar sociale en ruimtelijk-economische maatstaven. In zijn uitwerking pakt het model negatief uit voor gemeenten die hun sociale en economische structuur in de afgelopen jaren hebben verbeterd. Maastricht en Heerlen vormen een voorbeeld van dit effect van het model, maar hetzelfde geldt waarschijnlijk voor méér middelgrote steden: Amersfoort, Apeldoorn, Hilversum, Zaanstad en andere. (...)

Deze evaluatie (van 1990, van de FVW '84, red.) resulteerde in een voorstel voor een nieuwe verdeelsystematiek dat bepaalde structuurkenmerken zoveel mogelijk wil honoreren, opdat alle gemeenten hun inwoners een gelijkwaardig voorzieningenniveau kunnen bieden. Zo zullen gemeenten met veel uitkeringsgerechtigden een hogere bijdrage ontvangen omdat zij ook veel geld aan uitkeringen moeten besteden. Ander voorbeeld: gemeenten met een duidelijke centrumfunctie zouden méér moeten ontvangen omdat zij een groot aantal voorzieningen voor inwoners van omliggen-

de gemeenten in stand hebben te houden.

Naast de kosten van structuurverschillen wordt in het nieuwe model ook gekeken naar de mogelijkheden van gemeenten om zelf inkomsten te genereren. De waarde van het onroerend goed is hier van het grootste belang. Deze lokale belasting is immers de belangrijkste eigen inkomstenbron voor gemeenten. Daarom wordt op de Algemene Uitkering, AU, van elke gemeente de waarde van het onroerend goed maal een normtarief in mindering gebracht. Dat normtarief is gelijk aan het landelijk gemiddelde OZB-tarief.

Bij dit alles wist de RgF (Raad voor de Gemeentefinanciën, red.) zich gebonden aan één stringente regel: de overgang naar het nieuwe systeem moest budgettair neutraal verlopen. Er mocht geen groter beslag worden gelegd op de middelen van de rijksoverheid. Onder de aannahme dat het systeem budgettair neutraal wordt ingevoerd, heeft de RgF de effecten van dit nieuwe systeem voor alle Nederlandse gemeenten voor 1992 doorgerekend. De verschillen blijken zeer groot van de 647 (in 1995 633) gemeenten die het land telt, gaan 400 erop achteruit - 200 zelfs méér dan 10 procent; met uitschieters tot 40 procent. Ook bij de gemeenten die erop vooruit gaan, tref men uitschieters aan: 50 gemeenten krijgen méér dan 10 procent dan voorheen. (zie Maks, p. 67)

Na onderzoek van de effecten in meerjarenperspectief kan worden gesteld dat sociaal zwakke gemeenten, dat wil zeggen gemeenten met veel bijstandsontvangers, er fors op vooruit gaan. Voor dit type gemeenten is de verdeelsystematiek gunstig. Zo zou het nieuwe systeem ook voor Maastricht en Heerlen gunstig zijn geweest in de jaren vóór 1992. De eerder in gang gezet verbeteringen worden omstreeks 1992 zichtbaar in de sociale structuur, en dat is precies het keerpunt in de tijd dat verslechtering van de AU markeert.

Maks concludeert: "Gemeenten die een zwakke sociale structuur hebben en deze verbeteren, ontvangen

en 'de werkgemeenten'

in de nieuwe systematiek vervolgens een lagere algemene uitkering' (Maks, p. 68). De oorspronkelijke vraagstellingen van het onderzoek luiden:

1. Welke maatstaven zijn 'verantwoordelijk' voor het negatieve effect in 1992?
2. Welke maatstaven veroorzaken dat het gevonden effect niet constant is in de tijd?
3. Welke gevolgen kunnen we verwachten voor Rijksoverheid en de werkgelegenheid?

Hier valt de analyse van de OZB-maatregel op. Deze is bedoeld om een correctie aan te brengen in de financiële positie van forensengemeenten. Zij kunnen een hoog bedrag aan eigen inkomsten genereren dankzij de hoge waarde van het onroerend goed binnen hun gemeentegrenzen. Daarmee kunnen deze 'slaapgemeenten' een relatief hoog voorzieningspeil handhaven, hetgeen in strijd is met het genoemde beginsel van gelijkwaardigheid. Het probleem is dat de OZB-maatregel onbedoeld ook steden met een grote bedrijvigheid treft. Bedrijvigheid betekent dat er veel vraag is naar woningen en bedrijfspanden en dat drijft de waarde van het onroerend goed op. Maastricht en Heerlen ontwikkelen zich tot zo'n werkgemeente, hetgeen zich onder meer uit in een verbeterde sociale structuur.

Afgezien van de OZB-maatregel zijn het aantal woonruimten, het aantal uitkeringsgerechtigden ABW, de omgevingsadressendichtheid en het klantenpotentieel het meest verantwoordelijk voor de herverdelings-effecten. De omgevingsadressendichtheid (OAD) is een technische maatstaf en het klantenpotentieel een ruimtelijk-economische, die samenhangt met de centrumfunctie van gemeenten. In het geval van Maastricht en Heerlen leidt dit tot een negatief effect omdat de centrumfunctie alleen wordt bepaald door inwonersaantallen. De aantrekkelijkheid van een gemeente, door economische bedrijvigheid of de mate waarin bepaalde voorzieningen aanwezig zijn, speelt geen rol in de bepaling van de centrumfunctie.

Ook wordt geen rekening gehouden met het buitenland (voor sommige grensplaatsen wel degelijk relevant). De maatstaf OAD en klantenpotentieel lijken al te willekeurig te worden toegepast.

Als men de nieuwe (voorgestelde) systematiek doorrekent voor de periodes 1984-1998, voor de steden Maastricht en Heerlen ziet men voordelige en nadelige effecten optreden, ten gevolge van de gehanteerde maatstaven. De zogenaamde Technische maatstaven, en vooral de OZB-maatregel drukt een belangrijk stempel op de AU, deze doet de compensatie voor de centrumfunctie meer dan teniet. Ook wordt het negatieve herverdeel-effect ten gevolge van de OZB-maatregel na 1988 snel groter. Het positieve herverdeel-effect, van de categorie 'Sociaal' begint dan te dalen (minder ABW'ers). In 1991 compenseert de sociale maatstaf het verlies uit de categorie 'Technisch' nog net, daarna treedt een negatief saldo op.

Het onderzoek wijst uit dat (infrastructurale) projecten in Maastricht en Heerlen, met een positieve invloed op de werkgelegenheid, in de huidige systematiek minder kosten dan in de nieuwe. (Aan de hand van MECC (Maastrichts Expositie en Congres Centrum) en Geleendal (stads- en bedrijvenpark in Heerlen) bepaald.) Succes van deze projecten, in termen van werkloosheidsbestrijding, zou de kosten voor de gemeenschap doen toenemen met miljoenen per jaar. Algemeen wordt geconcludeerd dat de kosten van werkloosheidsbestrijding voor middelgrote gemeenten zullen stijgen. Dit zal uiteindelijk weer leiden tot een verlies van banen. Voor heel Nederland zou dit volgens Maks kunnen leiden tot 12.000 tot 34.000 meer uitkeringsgerechtigden. Het Rijk wordt dan geconfronteerd met een hogere uitkeringslast, en dus forse extra kosten.

Algemene conclusie luidt dan ook

dat er in het nieuwe systeem geen premie zit op economisch actief gedrag van gemeenten. Inlegendeel, het leidt zelfs tot kostenstijgingen in de vorm van een lagere AU. Maks zegt het zo: "De nieuwe systematiek stimuleert gemeenten tot het genereren van een zwakke economische en sociale structuur. Een en ander leidt waarschijnlijk tot zowel hogere kosten voor de overheid als een hogere werkloosheid." (Maks, p. 71)

Autonomie

Een ander argument dat door de critici uit de Nadeel-gemeenten wordt gebezigd is de aantasting van de autonomie van de gemeenten door dit systeem. Dit hangt samen met de vaststelling van de OZB-norm, die wordt gebruikt om de te verwachten inkomsten van gemeenten te kunnen begroten. Als een gemeente een hoger of lager tarief wil hanteren is deze daar vrij in (binnen zekere marges, zoals de politieke), maar het Rijk gaat er van uit dat er een bepaald bedrag aan onroerende zaak-belasting zal worden geïnd. Daarop wordt vervolgens de AU (mede)gebaseerd. In de praktijk zal dit veelal leiden tot OZB-erhogingen (of verlagingen) tot aan de OZB-norm, omdat dit voor een gemeente ook het meest overzichtelijk werkt. De Nadeel-gemeenten voelen zich daar althans toe gedwongen en betogen dan ook dat het betrekken van de belasting-capaciteit bij de vaststelling van de AU oneigenlijk is. De VNG heeft onlangs in een brief aan de gemeente Nootdorp laten weten dat het onderhavige zeer goed verdedigbaar is. (Binnenlands Bestuur, 20 oktober jl., p. 37)

Op zich lijkt mij dat eigenlijk ook, maar alleen in het geval er onderscheid wordt gemaakt tussen OZB-inkomsten uit woonruimten en OZB-inkomsten uit bedrijfspanden. Wellicht is het een suggestie om de OZB-inkomsten uit bedrijfspanden meer ten goede te laten komen aan de gemeenten zelf. Als een gemeente immers economische initiatieven ontplooit zou deze er zelf meer van profiteren. Voldedige afschaffing van de OZB-norm en her-

verdeling van de gelden uit het Fonds Sociale Vernieuwing, zoals de Initiatiefgroep Protest Herverdeling Gemeentefonds pleit lijkt op het oog een ingewikkelde oplossing. Ingewikkeld, omdat de RgF dan als het ware opnieuw kan beginnen, en omdat er dan een andere wet moet worden gewijzigd (TWSSV). Het enige bezwaar dat men tegen de nieuwe systematiek kan hebben is de afstraffing van de gunstige ontwikkeling van met name de sociale parameter (terugdringing ABW-gerechtigden) en geringe winst uit de ontwikkeling van de centrumfunctie. Deze 'hobbels' kan men eruit snijden door gemeenten meer van de baten van hun eigen initiatieven te laten profiteren. Dit is vast ook beter voor de werkgelegenheid.

Welzijn

Met het gegeven in het achterhoofd, dat er ongeveer 400 gemeenten aanzienlijk zullen moeten bezuinigen ten gevolge van de wijziging van de FVW kunnen we ons afvragen of dit nog consequenties zal hebben voor de welzijnsvoorzieningen ter plaatse. Met de zojuist uitgekomen editie van het Tijdschrift voor de Sociale Sector, dat de weergave van een ronde tafel-gesprek bevat, gevoerd door een wethouder, een ambtenaar, een instellingsdirecteur, een provinciaal consulent en een welzijnswetenschapper, opgetekend door Jos van der Lans (nummer 11, november 1995, p. 4) in de aanslag, kan ik er misschien hier iets over zeggen. Uit dit ronde tafel-gesprek blijkt zonneklaar dat allerlei vormen van welzijnswerk zich steeds opnieuw moeten legitimeren. Dit is niet van vandaag of gisteren, maar eigen aan de positie van de sector zoals die sinds de HLO-operatie en de decentralisatie vanaf 1994 naar de gemeenten, is ontstaan. Zoals men aanvankelijk wel eens heeft gevreesd dat Sociale Vernieuwingsgeldten zouden worden besteed aan 'lantaarnpalen' kan men bij veel gemeenten financieel gezien spreken van het 'primaat van de lantaarnpalen'. Dit betekent dat, indien er moet worden gekozen tussen aanwending van gemeen-

schaps gelden voor fysieke doeleinden of immateriële bestemmingen, er veelal wordt gekozen voor het eerste. Dat wil zeggen bestrating, bouw, onderhoud van huizen etcetera. Deze taken worden veelal verricht door het eigen ambtenarenapparaat. Welzijnsvoorzieningen worden of zijn vaak 'geprivatiseerd', de taken worden verricht door werkers buiten het eigen ambtenarenapparaat. En het hemd is nader dan de rok. In bepaalde gemeenten gaat het nog een stap verder, als er meer werk ontstaat voor een opbouwwerker (door uitgeoefende vraag), kan het antwoord zijn dat 'de afdeling Openbare Werken wel even een mannetje zal sturen om met de bewoners te spreken' over een bepaald probleem in de woonomgeving, dat onmiskenbaar ook een sociale component bevat. Door onderschatting, miskenning, ontkenning (?) van agogische en sociale aspecten aan vele op het oog technische problemen, worden bewonersondersteuning en andere vormen van welzijnswerk als 'overbodig' bestempeld. Wij leven in een samenleving waarin de vraagstukken en problemen bij voorkeur ook technisch worden geformuleerd.

Voorbeeld: In de laan waar ik woon ligt de rijbaan bezaaid met hondpoep. Viak bij is een zogenaamd hondetoilet aangelegd, waar echter 'geen hond' gebruik van maakt. In gesprek met de wethouder wees ik hem hier op. Als oplossing bedacht hij: er ligt teveel poep, er moet vaker worden geveegd.

Mijn oplossing was: het is een gedragsprobleem, mensen moeten leren hun hond uit te laten op de plek die er voor is bestemd. Hierbij kun je een opbouwwerker inschakelen. De oplossing van de wethouder houdt het probleem in stand, maar zwakt de vervelende gevolgen, de symptomen, af. Mijn oplossing kan leiden tot andere vormen van gedragsverandering van bewoners opdat de woonomgeving verder positief wordt beïnvloed. Zijn oplossing leidt alleen maar tot meer taken voor de Reiniging.

In een tijd als deze, waarin mensen minder sociaal gericht (blijken te zijn is juist stimulerend van de ontmoeting van mensen (zie Tijdschrift, bijdrage van Niko de Jong) van groot belang om allerlei problemen in de woon-leeftomgeving op te kunnen lossen. Ontmoeting leidt vaak tot het gezamenlijk nemen van initiatieven. Een initiatiefrijke bevolking is zelfredzamer dan een gemeenschap van 'stand alone's'. Alle reden dus, om in dat vermogen van mensen te investeren. Voorlopig houd ik echter mijn hart vast als ik aan die circa 400 bezuinigende gemeente denk. Een gemeente bezuinigt vooral daar, waar het het gemakkelijkst kan. Men heeft op zulke momenten een scherp oog voor 'posities'. En de positie van het welzijnswerk is slechts kwetsbaarder geworden, met het verstrijken van de tijd.

Er is mij een gemeente bekend waar de subsidies voor welzijnswerk, sport en andere vormen van particulier initiatief in bepaalde gevallen voor 100% wordt besteed aan huisvesting. De huisvester is de gemeente zelf. Men drijft bewonersorganisaties, jongerenwerk en sportverenigingen eerst in dure accommodaties, en subsidieert vervolgens niet veel meer dan de kosten die zijn verbonden aan het gebruik van deze accommodaties. Vervolgens klaagt men dan over het hoge kosteniveau van welzijnsvoorzieningen, maar het geld dat daar voor bestemd is gaat naar: de afdeling Openbare Werken die de panden onderhoudt en beheert. Deze gemeente is vast niet de enige gemeente waar het zo gaat.

Uit mijn onderzoek van veertig collegeprogramma's (MO nr. 125, juli/augustus 1994, Trends in lokaal beleid 1) bleek reeds hoezeer met name de kleinere gemeenten hun voorzieningenpeil in stand denken te kunnen houden door inschakeling van vrijwilligers. In menige gemeente heerst het idee dat men het zonder de vakkrachten wel afkan. Hier doet zich een soortgelijk effect als bij de herziening van de FVW voor. Als het welzijnswerk goed functioneert, zijn er gaandeweg problemen opgelost of gekanaliseerd tot hanteerbare prioriteiten. Aan deze status quo

Werken en Leren in Nederland 1995

ontleent men als gemeentebestuur vervolgens het vertrouwen dat het zonder die opbouwwerker, ouderenwerker of professionele instelling 'wel kan'. Een onderzoek als dat van Maks, zou eens moeten worden uitgevoerd naar de inbreng van welzijnsinstellingen op lokaal niveau. Inbreng versus 'positie'. Dan is er vast in vele gemeenten sprake van afstraffing van gunstige resultaten.

Het is de taak van de werker dit alles in zijn/haar eigen gemeente inzichtelijk te maken. Dit is echter niet zo'n simpele taak. Van één opbouwwerkinstelling ontvingen we al een noodkreet om aandacht vanuit het landelijke niveau voor het probleem van de bezuinigende gemeenten. In de laatste LSA-berichten staat een oproep aan werkers uit de getroffen gemeenten. Als dit type bezuinigingsproblematiek in uw gemeente ook speelt, laat uw stem dan horen. De redactie van MO publiceert graag uw verhaal.

Literatuur:

Voor werk: Gevolgen Hervredering Gemeentefonds Stedelijk Knooppunt Maastricht/Heerlen. Onderzoek Evaluatie Gemeentefonds. Professor J.H. Maks, drs. M.A. Haan, drs. A. Schukken. Maastricht, 1994.

Tijdschrift voor de Sociale Sector, nr. 11, november 1995. "De kern van het werk is gelegenheid bieden tot ontmoeting", Jos van der Lans.

Binnenlands Bestuur, nr. 41.

MO/Samenlevingsopbouw, nr. 125, juli/augustus 1994. Trends in lokaal beleid 1, Fenny Gerrits.

Na het succes van de vorige twee edities van de CBS-publicatie 'Werken en Leren in Nederland 1995' heeft het Centraal Bureau voor de Statistiek besloten om jaarlijks een nieuwe editie van Werken en Leren uit te brengen. Het boekje geeft een helder en beknopt overzicht van de stand van zaken op de arbeidsmarkt en in het onderwijs. Het wordt gebruikt door mensen die beroepshalve met arbeid of onderwijs te maken hebben.

Het boek begint met een jaaroverzicht van ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. In aanvulling hierop geeft het Centraal Planbureau een vooruitblik op de arbeidsmarkt in 1996 en Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid licht het arbeidsmarktbeleid toe. Daarna worden dertien actuele thema's op het terrein van arbeid en onderwijs uitgediept. Hierin wordt met een minimum aan vaktiaal informatie gegeven over allerlei aspecten van arbeid en onderwijs die in het nieuws zijn. Een greep:

- Een van de acht schoolverlaters in ongediplomeerd;
- Een op de drie scholieren heeft een bijbaantje;
- Steeds meer huishoudens zonder werkenden;
- Werkgelegenheid vanaf 1900 meer dan verdrievoudigd;
- Werkgelegenheid in de industrie fors teruggevallen;
- Positie van alloctonen op de arbeidsmarkt nog altijd niet rooskleurig;
- Twee van de drie bijstandsontvangers werken of willen werken.

Ten slotte bevat het boekje ruim zestig eenvoudige tabellen en grafieken met de meest belangrijke en actuele informatie over het onderwijs en de arbeidsmarkt. 'Werken en Leren' is onmisbaar voor iedereen die op de hoogte wil zijn van de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en in het onderwijs. Dat wil zeggen: op een hoog aggregatieniveau. En hiermee raak ik aan een schaduwkant van dit boekje: het handelt over Nederland in het algemeen. Cijfers worden sectorgewijs of naar schooltype weergegeven. Over de geografische spreiding van al die

gegevens komt men niet veel te weten, en dat is juist voor die vele werkers die zich bezighouden met arbeidsmarktproblematiek erg interessant. De enige statistieken die wel naar (RBA-)regio zijn opgenomen zijn die van de ontwikkeling van de werkgelegenheid in de industrie, de participatiegraad van personen van 15-64 jaar, alsmede hun onderwijsniveau, het aantal banen dat zij bezetten, per sector en het aantal werklozen en vacatures. Dit zijn allemaal CBS-statistieken. De rest van de gegevens zijn niet per regio weergegeven of kennelijk niet beschikbaar. Als men met die beperking kan leven, is het een zeer nuttig naslagwerk. (Fenny Gerrits)

'Werken en Leren in Nederland 1995' (ISBN 903571693) kan worden besteld bij:

GBS
Marketing en Verkoop,
Antwoordnummer 5050,
6400 WC Heerlen
Telefoon: 045-5707970,
fax: 045-570 62 68.

KIOSK

door Norbert Brounink

Woonfondsen: een revolutie op de huizenmarkt
(Piet Eichholtz en David Geltner)
ESB 30 augustus 1995.

Het bezitten van een huis brengt risico's met zich mee. De ontdekking van een verontreinigde bodem, aanleg van wegen of het bouwen van nieuwbouwwijk in de achtertuin, maar ook renteveranderingen zijn risico's voor woningbezitters waar ze geen invloed op hebben. Voor het bezitten van aandelen en obligaties gelden ook dergelijke specifieke- en marktrisico's. Om deze risico's te spreiden zijn diverse fondsen opgericht. De auteurs pleiten voor een gelijksoortig systeem voor de huizenmarkt.

Volgens dit plan, dat onlangs in de Verenigde Staten is gelanceerd wordt een huis met behulp van een woontonds gekocht. De woningbezitter is dan eigenaar voor een bepaald percentage van zijn huis (stel 20%). Het overige deel is in handen van het woonfonds (bijvoorbeeld een bank). In plaats van de aflossing van de hypotheek zou de woningbezitter maandelijks een aandeel in het woonfonds kunnen kopen (bijvoorbeeld tot een bedrag van 80% van zijn eigen huis). Uiteindelijk is het gehele woonfonds in handen van individuele woningbezitters.

Groot voordeel van het systeem is de spreiding van het risico. Nadelen van het systeem zijn er ook. Zo zorgen eigen huis bezitters over het algemeen beter voor hun huis dan mensen die huren. Hierover zouden contractuele afspraken moeten worden gemaakt. Om het systeem op te starten moeten financiële instellingen een initierende rol spelen, hetgeen alleen interessant is als het gaat om een goede belegging. Ook de overheid zou de ontwikkeling van dergelijke fondsen kunnen stimuleren door het woondividend gedeeltelijk aftrekbaar te maken. Volgens de auteurs is het verlagen van het financiële risico door middel

van woonfondsen een maatschappelijk nut dat een welvaartsvermeerdering oplevert voor de hele samenleving.

De randstad staat op barsten
(Tjits van den Boomen)

Intermediar, nr. 37, 15 september 1995.

Dit artikel illustreert de discussie die gaande is over het Groene Hart. Moet het gehandhaafd blijven of mag het in de toekomst volgebouwd worden? De grote steden in de randstad zijn naarstig op zoek naar nieuwe bouwlocaties, want in de komende twintig jaar moeten er 580.000 woningen bijkomen. Ook de kleine dorpen in het Groene Hart breiden uit (tussen '85 en '92 met 18%) om de jeugd en middenstand vast te houden.

Uit onderzoek van VROM blijkt dat driekwart van de mensen graag een huis heeft met een tuintje en een eigen puntdak. Eén en ander geeft aanleiding om zich af te vragen of het taboe op bouwen in het Groene Hart niet doorbroken moet worden. Architectuurhistoricus Vincent van Rossum is hiervan voorstander. Men moet tegemoet komen aan de wensen van de mensen en kan met de opbrengsten van de (dure) woningen de verpaupering van de grote steden tegen gaan. Het baseert zich op de situatie van Los Angeles; een zee van suburbs verbonden door highways. De Delftse hoogleraar stedsbouw Dirk Frieling is voorstander van de bescherming van het Groene Hart. Hij kiest voor een verdichting van de grote steden omdat anders de economische draagvlak en culturele ontwikkeling van Nederland afneemt. Openbaar vervoer als trams e.d. blijven daardoor betaalbaar. Ook ziet hij de stad als drager van de cultuur omdat zij over voldoende potentieel beschikt (kunst, wetenschap, politiek) en de mogelijkheid tot wisselwerking.

IPC biedt werk en veiligheid
(Coby van Geffen)
Doen, nr. 79, september 1995.

Het Inbraak Preventie Team in Amsterdam zuid-oost bestaat 6 jaar en heeft 7.500 woningen van individuele klanten beveiligd. Hierdoor is het aantal inbraken in beveiligde woningen sterk gedaald. Het dienstenpakket is in die 6 jaar uitgebreid naar grootschalige projecten als de beveiliging van een hele straat en het werkterrein naar 11 stadsdelen. Behalve beveiliging verzorgt het IPC ook de opleiding van een aantal buurt-concigrés. 'Ouderen zijn altijd een belangrijke doelgroep geweest' verteld manager Victor van Loon. Onlangs zijn in Slotervaart/Overtoomseveld in 110 woningen drempels verlaagd, koelkasten verhoogd en diverse handgrepen in douche- en toiletruimtes geplaatst. Het project is en blijft een 'werkgelegenheidsproject'. De opzet was vooral bedoeld voor JWG-ers, maar na twee jaar is men overgestapt op Banenpoolers. De begeleiding van de jongeren koste te veel tijd en ze konden niet zelfstandig op pad. Momenteel werken er 15 mensen via de banenpool en 6 via de JWG. Het bevat de meeste zo goed dat ze voorlopig niet weg willen.

Wie heeft het meest belang bij een goed woonwagengebeleid
(Karin van der Linden)
Imca Context, nr. 3, september 1995.

In dit artikel worden alvast enkele bevindingen gepubliceerd uit een onderzoek van Jos Overbeeking, naar de scholing en werksituatie van woonwagengezitters in de provincie. Het onderwijsniveau van de woonwagengezitters is iets geste-

gen en ook de huisvestingsituatie is verbeterd, maar minder dan bij mensen die in een huis wonen. Het gevolg is dat de kloof alleen maar groter is geworden; het tegenovergestelde van de bedoeling van het huidige woonwagengebeleid.

De meeste gemeentelijke instanties weten niet wat ze moeten ondernemen en doen dan ook maar niks. "Dan kunnen ze ook geen fouten maken." De emancipatie vordert heel langzaam, door de JWG is het zicht op de jongeren verdwenen en de kans is nog vrij groot dat de woonwagebewoners gediscrimineerd worden. Met als gevolg dat beide groepen zich terug trekken en "onbekend ook onbemind maakt." In het artikel worden aandachtspunten en tips gegeven om tot een doeltreffender woonwagengebeleid te komen, waardoor de woonwagebewoners de aansluiting eerder maken.

*De handicap voorbij
(Marjan van Zuylen)*

Handicap & Beleid, nr. 3, 1995.

Het Centraal Coördinatie Punt voor Toegankelijkheid (CCPT) is een ambtelijke commissie die adviseert over toegankelijkheidsvraagstukken. Het uitgangspunt is: "dat iedereen in staat moet worden gesteld onafhankelijk en gelijkwaardig gebruik te maken van de gebouwde omgeving". Er is een verschuiving gaande van categoriaal naar integraal ontwerpen. In het nieuwe Handboek voor Ontwerpers is dit terug te vinden. Dit is een standaardwerk voor iedereen die bij de ontwerp, bouw en inrichting betrokken is (van studenten tot fabrikanten). Integraal ontwerpen zorgt voor huizen die later kunnen worden aangepast en met de situatie van mensen kunnen 'meegroeiën'. Zo hoeft iemand die gehandicapt wordt minder snel te verhuizen wat kostenbesparend is. De komende tijd zal het

CCPT via voorlichting veel aandacht besteden aan standarisatie en normalisatie om toegankelijk bouwen vanzelfsprekend te maken

*Het verschil zit 'm in de details
(Han te Brummelstroeta)*

Handicap & Beleid nr. 3, 1995.

De wijk Galecop in Nieuwegein is de eerste nieuwbouwwijk in Nederland waar integraal, aanpasbaar gebouwd wordt en waar speciaal geteld wordt op de sociale veiligheid. Om een dergelijk project te laten slagen moet een draagvlak ontstaan onder alle betrokkenen. Dit kost veel tijd, zo bleek in Nieuwegein, maar levert wel het gewenste resultaat. Dit draagvlak is bereikt door het aanstellen van een coördinator met de verantwoordelijkheid voor de voortgang van het proces. De eisen moesten vanwege het wijkniveau tot de essentie worden teruggebracht (tot enkele A4-tjes). Dit kernpakket bevatte kernelementen met als belangrijkste kenmerken:

- Financiële nul-optie (aanpasbaar bouwen mag in beginsel niet duurder zijn).
- Optimale toegankelijkheid (alle burgers moeten deel kunnen nemen aan het maatschappelijk leven).
- Bouwen voor iedereen (ook voor delen voor mensen zonder handicap).

Dit alles heeft een voor het oog normale woonwijk als resultaat. De verschillen zitten in de details. Zoveel mogelijk ruimte scheppen in de huizen (plaatsing toilet, draairichting deuren etc.). Het vermijden van hoogteverschillen door het aanbrengen van verhoogde kruisingen. Bevorderen van het Openbaar Vervoer. Geen blinde gevels en overzichtelijke stratenpatronen.

*Kleur in onze omgeving
(Machteld Kruitbol)*

Vastgoed, oktober 1995.

F.J. Zandvoort is stedenbouwkundige en secretaris van de Stichting Kleur Buiten (SKB). Door nieuwe technieken in bouwmaterialen is de mogelijkheid van gebruik van kleur in en op gebouwen enorm toegenomen. "Deze ontwikkelingen dwingen tot een kleurkeus" vindt van Zandvoort. Vanwege de verschillende omstandigheden, klimaat, bebouwing van de omgeving en het verkeer moet bewust en voorzichtig met kleurgebruik worden omgegaan. Kleur kan een bindend element zijn in en tussen wijken. Vaak zijn winkelcentra en galerijen deprimerend en doen koud aan. Bewust gebruik van kleur en licht kan een warm gevoel creëren en er zou een fascinerender stadsbeeld ontstaan.

Grote Stedenbeleid

door Hénk Cornelissen, LSA

Nadat in juli van dit jaar met Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht al een *convenant* was afgesloten is nu ook op 30 oktober een dergelijk document met 15 "kleinere" grote steden getekend door minister president Kok en staatssecretaris Kohnstamm namens het kabinet en bestuurders van de gemeenten. Het gaat om de volgende steden: Almelo, Arnhem, Breda, Deventer, Eindhoven, Enschede, Groningen, Helmond, Hengelo, Den Bosch, Leeuwarden, Maastricht, Nijmegen, Tilburg en Zwolle.

Daarnaast zijn er nog 8 steden die ook mee willen doen maar tot nu toe nul op het rekest kregen. (Alkmaar, Delft, Dordrecht, Haarlem, Heerlen, Leiden Schiedam en Zaanstad.) Beide convenanten zijn in feite een lijst van afspraken tussen gemeenten en kabinet over een groot aantal maatregelen en geldstromen die vanuit verschillende ministeries richting de steden gaan. In de komende vier jaar gaat het in totaal bij

de 15 steden (G15) om ongeveer een miljard gulden, en bij de grote vier (G 4) om ongeveer 2,5 miljard. De grootste post wordt gevormd door de z.g. Melkerbanen. Daarnaast is er ook extra geld voor economische ontwikkeling en stimulering van de werkgelegenheid en integrale programma's wijk en buurt-beheer.

In de overeenkomst met de 15 steden zijn twee voornemens opgenomen die nog verder moeten worden uitgewerkt n.l. een vitaliteitsfonds waarin bundeling van geldstromen tot grotere besteedingsvrijheid moet leiden en de invoering van commissies van *onafhankelijke deskundigen* die de prestaties van de gemeenten moeten gaan beoordelen.

Inhoudelijk gezien lijkt er sprake van een accent verschuiving; spreken we een jaar geleden nog van sociale vernieuwing en het inlopen van achterstanden met de nadruk op eigen initiatief van burgers, nu gaat het bij deze "derde golf" over revitalisering (nieuw leven inblazen) en economische ontwikkeling van de stad als geheel in samenhang met het uitdrukkelijk bij de vooruit-

gang van de stad betrekken van achterstandswijken. Dit moet in grote lijnen gebeuren door middel van verandering van de sociale structuur en de woningvoorraad en het stimuleren van economische bedrijvigheid (en dus werkgelegenheid) in die wijken. Men gaat daarbij uit van een periode van minstens 10 jaar.

Het elders in dit nummer al genoemde Landelijke Bewonerscomité heeft n.a.v. deze convenanten het eerste gespreksonderwerp met Staatssecretaris Kohnstamm al klaar: de invloed en betrokkenheid van bewoners zelf bij dit professionele geweld van ambtenaren en deskundigen. Tot nu toe is er over deze convenanten bij bewoners in de wijken en steden nog weinig bekend.

VROM-handleiding voor woongebieden

Het ministerie van VROM heeft een handleiding gepubliceerd voor het ontwerpen en inrichten van woongebieden. Deze handleiding (kwaliteitswijzer woonomgeving), ontwikkeld in nauwe samenspraak met de Bond van Nederlandse Stedebouwkundigen, is bedoeld voor gemeenten en ontwerpers. Staatssecretaris Tommel van VROM heeft op 13 oktober jl. het eerste exemplaar overhandigd aan burgemeester Opstelten van Utrecht, tevens voorzitter van het Regionaal Beraad Utrecht (RBU). Hij deed dit tijdens een bijeenkomst naar aanleiding van de bereikte overeenstemming tussen Rijk en RBU over het VINEX-uitvoeringscontract. Met de kwaliteitswijzer is beoogd om in de vorm van wenken, basis-

normen aan te geven waaraan stedebouwkundige plannen voor woongebieden zouden moeten voldoen om een goede gebruikskwaliteit van de woonomgeving te waarborgen. Hiermee wordt tevens ingespeeld op de behoefte aan een gemeenschappelijk referentiekader voor zowel planmakers als plantoetsers en opdrachtgevers.

De Kwaliteitswijzer woonomgeving, deel A, omvat een zo compleet mogelijk overzicht van kwaliteitsvoorwaarden - onderscheiden naar wettelijke voorschriften, richtlijnen en aanbevelingen - voor elf woonomgevingsobjecten (onderdelen van de woonomgeving) op kavel en blokniveau. Dat betreft onder andere de objecten: woningkavel, woonstraat, woonerf, parkeerplaats op straat,

parkeerterrein, speelplein en blokgroen. Waar relevant wordt verwezen naar een catalogus van ontwerpelementen, die deel uitmaakt van het handboek.

De Kwaliteitswijzer woonomgeving is tegen betaling van 125,- (en met enige volharding), te bestellen bij het Distributiecentrum VROM. Tel. 079-449 449.

Staatssecretaris Kohnstamm heeft onlangs een bezoek gebracht aan een Amerikaanse stad om te kijken of er van de aanpak daar een les voor Nederland te leren is. Wij ontvingen van hem daarover onderstaand artikel.

Nieuwe kansen voor onze grote steden door J. Kohnstamm, staatssecretaris van Binnenlandse Zaken.

Onze grotere steden zijn niet meer goed bereikbaar door de toenemende verkeerscongestie en ook binnen haar grenzen staat leefbaarheid onder druk. Ook bieden zij thans te weinig werkgelegenheid; integendeel, arbeid lekt weg naar de rand van de stad. Daarnaast worden zij als onvoldoende veilig ervaren. Daarom geeft dit kabinet hoge prioriteit aan het grote stedenbeleid. Wil dit echter werkelijk kans van slaan hebben, dan zullen de overheden onderling én tezamen met het bedrijfsleven en het maatschappelijke privé-initiatief een hechte samenwerking moeten aangaan. We willen immers niets minder dan gezonde steden, die de economie, het sociale en het culturele leven van ons land werkelijk aandrijven. Ook de ingezetenen met weinig kansen moet weer perspectief geboden worden. En dat is hard nodig voor het te laat is.

Baltimore:

Omdat samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven reeds lang vorm gegeven wordt, heb ik een kort bezoek aan de Verenigde Staten gebracht. In een stad als Baltimore is te zien wat zo'n samenwerking vermag. Toen de laatste grote industrie zo'n dertig jaar geleden haar poorten gesloten had en Baltimore hard op weg was naar volstrekte verpaupering, legden plaatselijke ondernemers het gemeentebestuur een plan voor om de stad opnieuw in te richten. Het resultaat: een stralend stadscentrum, met een fraai stadion, veel kantoren en bedrijven en jaarlijks miljoenen toeristen.

Maar het succes is beperkt. In de

wijken buiten dat centrum is de verloedering doorgegaan; drugshandel is er de belangrijkste bedrijvigheid. Aids slaat om zich heen en niemand lijkt er zich iets van aan te trekken, op wat initiatieven uit kerkelijke kring na.

Niet genoeg

De wederopbouw van de stad was nodig. Baltimore heeft laten zien dat stadsbestuur en bedrijfsleven in staat zijn de economie van een stad krachtig te laten opleven. Maar het was niet genoeg. Ook de sociale component, ook het lot van wie ver van de macht staat, moet ingebouwd worden in de gezamenlijke operatie. Er moet een geschakelde aanpak ontwikkeld worden: onderwijs moet verbonden zijn met de arbeidsmarkt; koopkracht moet terug naar de stad en dus moeten er meer hoogwaardige woningen beschikbaar komen. Dat betekent tevens meer sociale woningbouw in de omringende gemeenten.

En dan lijkt de reikwijdte van het lokaal bestuur te gering. Een krachtig regiobestuur is nodig om alle krachten te mobiliseren en de stad ook vanuit haar ommeland te versterken. Rijk, regio en gemeenten moeten dan met zowel het bedrijfsleven als het sociale privé-initiatief gezamenlijk stap voor stap toewerken naar het weer gezond maken van de stad.

K-zone:

President Clinton heeft in de zomer een nieuw initiatief genomen voor de Amerikaanse steden: door publiek-prive samenwerking worden stadsbesturen in staat gesteld achtergebleven wijken te ontwikkelen met fiscale en andere faciliteiten. Het bedrijfsleven moet weer geen investeren in dat type wijken en de bewoners ervan betrekken bij hun bedrijvigheid. Gebieden die nu zonder perspectief zijn, krijgen weer nieuwe kansen. Hoewel er politiek en inhoudelijke haken en ogen zitten aan zo'n concept meen ik dat introductie van kansen-zones in het Nederlands beleid een goede aanvulling op het grote stedenbeleid

kan zijn. Met ook hier moeten we bewust en op flexibele wijze economische opbouw verbinden met het benutten van de sociale potenties van de wijkbewoners. Zo zou een bedrijf dat faciliteiten gebruikt van zo'n, als tegenprestatie twee-derde van zijn personeel uit de wijk zelf betrekken.

Convenanten:

Op 12 juli sloot het kabinet met de vier grootste steden een convenant om samen de stad weer sterk te maken. Op 30 oktober is ook zo'n convenant gesloten met de besturen van vijftien andere grotere steden. De nodige samenwerking tussen rijk en gemeente en tussen overheid en de private sector ligt daarin verankerd. Nu komt het erop aan, daar vorm aan te geven. Maar het goede en de slechte voorbeelden van Baltimore voor ogen weten we dat een maximale samenwerking tussen alle partners geboden is. Die samenwerking moet in samenhang gericht zijn op de mobilisatie van niet alleen de economische, maar ook de sociale potentie van de stad. Het beleid is alleen dan geslaagd als het de stadsburger opvalt dat de stad een keer ten goede aan het maken is.

Opbouwwerk voor ouders

door Hedy J. Peltzer en Erna Thart, St. v.m. Meeuw, Rotterdam

Drie jaar geleden is een experiment opbouwwerk voor jonge kinderen (0-6 jaar) en hun ouders gestart. Het experiment is uitgevoerd in twee wijken in Rotterdam, het Oude Noorden en Spangen, en is beëindigd per 1 september 1995. Initiatiefnemer van het experiment was Stichting de Meeuw, een stedelijke organisatie welke zich richt op het bestrijden van onderwijsachterstanden bij kinderen. Een belangrijke taak van Meeuw is om nieuwe wegen te zoeken naar effectieve bestrijding van onderwijsachterstanden. Het is gebleken dat het noodzakelijk is om ouders te betrekken bij het bestrijden van onderwijsachterstanden. Belangrijke bouwstenen in een positieve ontwikkeling van kinderen zijn een goede leefomgeving, betrokken ouders en goed onderwijs.

Het opbouwwerk kan daarin een bijdrage leveren, omdat het zich kenmerkt door het hanteren van een integrale aanpak om de achterstandsproblematiek aan te pakken. Het gaat er om dat de potentie die ouders, kinderen en instellingen uit de diverse sectoren in zich hebben, positief wordt aangewend. De functie opbouwwerk 'voor ouders met jonge kinderen' is ingezet in het project Meertaligheid, een voorbeeldproject sociale vernieuwing. Het project Meertaligheid beoogt de (taal)ontwikkeling van anderstalige kinderen in de leeftijd van 0-6 jaar te stimuleren teneinde hun kansen in het basisonderwijs te verhogen.

Aanleiding

De redenen om een functie opbouwwerk voor kinderen met onderwijsachterstanden te ontwikkelen waren divers. Het opbouwwerk in Rotterdam kent geen specifieke functie opbouwwerk die zich richt op ouders en hun jonge kinderen in achterstandssituaties, met de daarbij behorende problematiek. Onderwijsachterstand vormt een belangrijk onderdeel van de

achterstandsproblematiek. Dat betekende voor de Meeuw dat als zij opbouwwerk in wilde zetten, zij zelf het initiatief moest nemen om deze functie te ontwikkelen.

De twee opbouwwerkeren zijn gestart per 1 september 1992. Het opbouwwerk is bekend met het werken in achterstandswijken, alsmede de integrale aanpak van het bestrijden van achterstanden, het organiseren van burgers, belangenbehartiging, netwerkontwikkeling, werken in open structuren en heeft ervaring met het samenwerken met zelforganisaties. Deze expertise zou zeer wel bij kunnen dragen aan het realiseren van de doelstelling van het project.

In het project Meertaligheid was het van belang om zoveel mogelijk allochtone ouders te bereiken. Veel allochtone ouders, met name moeders, worden niet of onvoldoende bereikt door instellingen en scholen die zich bezighouden met deze doelgroep. Het idee was dat juist het opbouwwerk in staat zou zijn deze ouders te benaderen. Aan ouders werd gevraagd om oog te hebben voor de voorschoolse periode van hun kinderen en om in deze voorschoolse periode te investeren. Centraal hierin stond de boodschap van het belang van een goede taalontwikkeling bij jonge kinderen en het begrip 'spelen is leren'.

Hoe heeft de functie zich gedurende de experimentperiode ontwikkeld?

De functie is ontwikkeld op de werkvloer in de twee wijken. Samenwerking is gezocht met het Rotterdams Instituut voor het Opbouwwerk, diverse instellingen in de wijk, kinderopvang, onderwijs, gezondheidszorg, migrantenorganisaties en de bibliotheek. De functie heeft zich inhoudelijk ontwikkeld in de afgelopen drie jaar. De opbouwwerkeren zijn er in geslaagd om de doelgroep te bereiken en de daarbij behorende belangen en problematiek onder de aandacht te brengen van diverse instellingen en deskundigen. Dat de functie tot ontwikkeling is gekomen heeft mede te maken met het feit dat de maatschappelijke aandacht en waardering voor het investeren van deskundigheid en tijd in

kinderen met achterstanden gegroeid is. Het belang van de voorschoolse periode in de ontwikkeling van het kind wordt meer en meer ingezien. Spelen is leren, kinderen kunnen hun capaciteit op een positieve manier verbeteren. Opvoeden heeft ook leuke kanten. Als ouders kun je daar een belangrijke bijdrage aan leveren.

Deze ontwikkeling van de functie vertaalde zich ook in de naamsverandering. In het begin spraken we over peuteropbouwwerk. Nu, na drie jaar, spreken we over opbouwwerk voor kinderen en ouders in achterstandssituaties. Velen, waaronder collega opbouwwerkeren, glimlachen minzaam als de opbouwwerker zich voorstelde als 'peuteropbouwwerker'. Vaak werd je geïdentificeerd met peuters en alleen maar met peuters. Ondertussen is dat veranderd. Bij de betrokken organisaties in de twee wijken is waardering ontstaan voor de ontwikkelde functies. Het opbouwwerk en de kinderopvang zien de noodzaak in van opbouwwerk voor kinderen en ouders in achterstandssituaties.

Resultaat

Er is meer aandacht gekomen voor kinderen en ouders in achterstandssituaties en de daarmee samenhangende problematiek. Specifiek voor de opbouwwerkeren in de desbetreffende wijken geldt dat zij een functie hebben gekregen, gericht op het bestrijden van achterstanden bij kinderen. Organisaties welke zich bezighouden met kinderopvang en opvoedingsproblematiek, zoals scholen, maatschappelijk werk, consultatiebureau's en de kinderopvang, zijn sterk op hun eigen werkgebied en hun eigen organisatie gericht. Kenmerkend is dat deze verschillende instellingen een duidelijk te onderscheiden eigen werkcultuur kennen.

De functie opbouwwerk heeft een belangrijk aandeel gehad in het doorbreken van deze traditie. Dit door samenhang aan te brengen in de problematiek en samenwerking te organiseren tussen deze organisaties en de deskundigen die zich met deze doelgroepen bezighou-

den. Op dat moment ontstaat de problematiek het instellingsniveau. De problematiek wordt in een breder kader geplaatst en men kan door middel van samenwerking een veel betere aanpak organiseren. Hierdoor wordt de dienstverlening van iedere instelling verbeterd en effectiever ingezet.

Concreet vertaalde zich dit in netwerkontwikkeling in de wijken. Samenwerking tussen scholen, gezondheidszorg, hulpverlening en kinderopvang. Er is afstemming en samenhang tot stand gekomen tussen de onderbouw van de basisschool en de kinderopvang, dit in verband met de doorgaande ontwikkelingslijn van de kinderen. Er zijn interculturele voorlichtingen georganiseerd over opvoedingsondersteuning en voorzieningen in de wijk met de basisscholen, de consultatiebureaus en de migranten zelforganisaties. Ouders hebben ondersteuning gekregen bij het verbeteren van speelvoorzieningen, het organiseren van laagdrempelige conversatielessen en het organiseren van kinderopvang voor hun kinderen.

Aanbevelingen

De eerste aanbeveling geldt het instellen van een vervolg op de 'expe-

riment functie'. Enerzijds om de resultaten goed in te bedden, en anderzijds om meer ervaring op te doen met het mobiliseren van ouders en kinderen met onderwijsachterstand. Het is dan ook van belang dat het opbouwwerk zichzelf de ruimte en de tijd gunt om hierin nieuwe wegen te bewandelen.

De tweede aanbeveling betreft de deskundigheid. Gebleken is dat de desbetreffende functionaris ervaring moet hebben in het opbouwwerk. Daarbij moet deze persoon, zeker in de startsituatie deskundigheid bezitten op het gebied van opvoedingsproblematiek en inzicht hebben in de diverse werksoorten zoals het onderwijs, gezondheidszorg, kinderopvang en de hulpverlening. Om initiatieven te kunnen nemen en om te kunnen samenwerken is het noodzakelijk dat er kennis voorhanden is over de diverse werkculturen die er in het veld bestaan.

De functie heeft alles in zich om te groeien. Specifieke thema's hierin kunnen zijn, de hele ontwikkeling rondom dienstverlening, opvoedingsondersteuning en het kindvriendelijk maken van de woon- en werkomgeving. De verdere ontwikkeling, met name gericht op ouderbetrokkenheid bij de kinderopvang en de basisscholen verdient veel

aandacht. Netwerkontwikkeling en samenhang organiseren tussen de diverse sectoren en disciplines in de wijken, blijft noodzakelijk. Voor beide opbouwwerksters, ondersteund door de instellingen in de wijken, geldt dat ze het jammer vinden dat, met het aflopen van het experiment, de formatieplaatsen in de wijken verdwijnen. Delen van het werk zijn overgedragen aan het reguliere opbouwwerk en de kinderopvang. De conclusie is dat de opbouwwerksters er in geslaagd zijn om de doelgroepen en de daarbij behorende belangen en problematiek onder de aandacht te brengen van diverse instellingen, deskundigen en ouders. Opbouwwerk, gericht op kinderen en ouders in achterstandssituaties, werpt vruchten af.

Het experiment is geëvalueerd door de Universiteit van Tilburg, het verslag is verkrijgbaar bij de Meeuw.

Voor verdere informatie kunt u terecht bij de Meeuw en/of bij de opbouwwerksters van het experiment:
St. de Meeuw,
Postbus 57688,
3008 BR Rotterdam
Telefoon: 010-4863 022

Bericht van de uitgever

In de afgelopen jaren is de abonnementsprijs van het vakblad MO/Samenlevingsopbouw gelijk gebleven; dat ondanks allerlei - soms scherpe - prijsstijgingen. Dit maal ontkomen we niet aan een aanpassing van de abonnementsprijs.

Om die zo bescheiden mogelijk te laten zijn, is nagegaan of de kosten ook nog door efficiency-vergroting "gedrukt" kunnen worden. In het overleg daarover tussen uitgever en redactie stond daarbij de vraag centraal: is het mogelijk om de informatie die nu op jaar-basis uitgebracht

wordt in 10 edities zonder verlies aan kwaliteit en kwantiteit te concentreren in 8 edities?

Na enig gepuzzel, meet- en regelwerk zijn uitgever en redactie tot de conclusie gekomen dat deze vraag bevestigend beantwoord kan worden en ook leidt tot de beoogde efficiency-winst.

Een en ander betekent dat MO/Samenlevingsopbouw met ingang van 1996 (tenminste) acht edities per jaar zal uitbrengen. Het betekent eveneens dat de ver-

hoging van de abonnementsprijs beperkt kan blijven tot f 2,- op jaar-basis.

De uitgever

Terugtrekkende overheid zet kansarmen in de kou

door Henk Rozema, LCO

"In een hardere samenleving dreigen de langzamen en de tragen, de zwakken en de minder begaafden het te gaan verliezen van de snelle jongens die het allemaal gaan maken. En de overheid is er om daaraan en daartegen iets te doen."

Burgemeester drs. H. Smit (CDA) van de gemeente Hardenberg sprak deze woorden bij gelegenheid van de opening van het nieuwe onderkomen van Stichting Samenlevingsopbouw de Stuw op 8 september j.l. in Hardenberg, Overijssel.

Hij haalde met instemming de volgende passage aan van de voorzitter van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), mr. Donner:

"Een terugtrek van de overheid die slechts berust op efficiency en economische vrijheid, heeft ook geen keerpunt. Geleidelijk worden alle waarden en kwaliteit ondergeschikt aan economische krachten. Uiteindelijk verliest iedereen, omdat niemand nog greep, structuur of houvast heeft. Ieders leven wordt dan beheerst door 'blinde krachten' en als voorheen bepalen economische positie, kracht en macht de verhoudingen".

Smalend spreken over de maakbare samenleving is niet terecht, zo vindt de burgemeester; niet alles kan aan het vrije spel van de maatschappelijke krachten worden overgelaten. Het verleden heeft ons dat geleerd, hij noemde als voorbeelden: volkswoningbouw en gezondheidszorg. De overheid wil zich nu uit tal van sectoren terugtrekken, maar ze dient zich wel af te vragen of anderen de ruimte vullen die de overheid achterlaat. In veel sectoren zal dit volgens hem niet gebeuren. Smit plaatste nadrukkelijk kanttekeningen bij de trend om de zorg voor de zwakken in de samenleving niet meer als een kerntaak van de overheid te beschouwen.

"Veeleer is ruimte voor de sterken het devies, in de overtuiging dat in het kielzog van hun ongeremde expansie de zwakkeren vanzelf

mee worden opgetrokken. Wie de discussie tussen economen volgt, bijvoorbeeld over loonmatiging en het minimumloon; het Russische model versus het Amerikaanse; wie leest wat het kamerlid van der Ploeg beweert of het nationale 'enfant terrible' Pim Fortuyn ... die beseft, dat wij langzamerhand kamerbreed aangeland zijn in een heel ander klimaat, waarin op zijn best ruimte is voor een basisinkomen voor ieder en het verder aan het initiatief en de vechtflust van de individuele Nederlander wordt overgelaten om zich een hogere plaats te veroveren op de maatschappelijke ladder. Iedereen heeft zijn kansen. Je moet ze alleen wel grijpen.

En wij hier ... dwars daartegen in, huisvesten eigenlijk alleen maar instellingen die kansarmen en kanslozen willen helpen, of mensen die hulp zoeken. Ik denk aan de woonwinkel, het Bureau Sociaal Raadslieden, Provinciaal Patiëntenplatform, Platform Helpende Handen, de Algemene Hulpdienst, de Vrijwilligers Vacature Bank, en dan hebben we ook nog een 'inloop- en opvangvoorziening' voor mensen die elders de drempels te hoog vinden: blijvers in de bijstand, allochtonen; mensen, die moeilijk de weg naar een betaalde baan kunnen vinden en hun plaats in de samenleving dreigen te verliezen."

Burgemeester Smit vraagt zich af of de lokale overheid de verkeerde weg bewandelt door de activiteiten van de Stuw te blijven steunen. Zijn conclusie is dat zorg voor kansarmen en kanslozen een taak blijft voor de overheid en instellingen die nauw aan de overheid verbonden zijn, zoals de stichting Samenlevingsopbouw de Stuw. Daarmee is meteen duidelijk dat de Stuw veel medewerking van de gemeente heeft gekregen bij het vinden en bekostigen van een nieuw onderdak in een voormalige gymzaal. Stichting Samenlevingsopbouw De Stuw is onlangs ontstaan uit een fusie van de stichtingen Opbouwwerk Hardenberg/Gramsbergen, Welzijn Ouderen Gramsbergen/Hardenberg en Sociaal Cultureel Werk Hardenberg. De gemeente Hardenberg telt 33.500 inwoners, waarvan de helft

H. Smit, burgemeester Hardenberg

in Hardenberg woont en de andere helft in een aantal kleinere dorpen. De gemeente Gramsbergen heeft 6.200 inwoners. De Stuw vermeldt onder andere in haar werkplan:

- tiener- en jongerenwerk in stads- wijken en dorpen.
- het project KansArmen Nieuwe Start (KANS), een samenwerkingsverband tussen hulpverleningsinstellingen, gemeente, kerken en onderwijsinstellingen om een integraal hulp-aanbod te kunnen doen aan jongeren en ouderen.
- werkgroep acceptatie vluchtelingen.
- uitwisselingsprogramma met jongeren uit Erfurt (voormalig Oost Duitsland).
- inloop voor en opvang van mensen zonder werk.
- ouderenwerk.
- platform gehandicaptenorganisaties.
- ondersteuning aan verenigingen van plaatselijk belang in de dorpen (leefbaarheid).
- regionaal ontwikkelingsproject Noordoost Overijssel (platteland-sproject ter versterking van de regio).

Voor meer informatie kunt u contact zoeken met de Stuw.
J.H. Prongertaan 23
Hardenberg, tel. 0523 - 267.478.

Huisvesting in relatie tot armoede

Armoede en (dreiging van) dakloosheid hebben veel met elkaar te maken. Mensen die economisch, psychisch en/of lichamenlijk weinig reserves hebben en die niet terug kunnen vallen op een netwerk dat wél over de nodige middelen beschikt, komen bij tegenslag (vaak buiten hun schuld) in de risico-zone van dakloosheid. Het lijkt erop dat bezuinigingen, de gevolgen van globalisering van de ecomie en migratie eenzijdig terecht komen op de zwakste schouders in onze samenleving (denk aan woningnood en huurschulden).

Tegelijkertijd lijken tolerantie en solidariteit in de samenleving af te nemen, of mensen worden onverschillig voor wat hun medemens overkomt. De overheid heeft vanouds een beschermende functie naar de zwakste groepen in de samenleving. Decentralisatie, eenzijdige nadruk op betaalde arbeid en jarenlange bezuinigingen in de sociale sfeer, hebben van dat beschermende schild een gatenkaas gemaakt, waar steeds meer mensen doorheen (dreigen te) vallen. Maatschappelijke instanties, zoals bijvoorbeeld woningcorporaties en welzijnsinstellingen zijn gedwongen om marktconform te opereren. De arme klant (die misschien wel om een grotere inspanning vraagt) is dan geen aantrekkelijke doelgroep. In Nederland zijn op dit moment minstens 25.000 thuislozen, een PLOTT-onderzoek onderbouwt de verwachting dat het er in het jaar 2000 50.000 zullen zijn. Volgens recente onderzoeksgegevens (FNV-rapport) verkeren op dit moment 250.000 Nederlandse huishoudens in ernstige huurschuldproblemen. Een veelvoud hiervan moet leven met de voortdurende angst voor huurschuld en afsluiting van energie. In veel gevallen verkeren vrouwen in een nog kwetsbaarder en afhankelijker positie dan mannen en zijn zij onzichtbaar als probleemgroep. De laatste jaren zijn er zoveel (ongunstige) maatregelen over de hoofden van mensen met een

zwakke positie in de samenleving uitgestort, dat er geen cumulatie van lasten op hun schouders terecht komt, die niet te dragen is. Deze bedreigende situatie dient goed in kaart gebracht te worden, zodat overheden en instellingen preventief beleid kunnen ontwikkelen voor groepen burgers, die balanceerend op de rand van dak- en thuisloosheid.

Deze mensen wil EAPN-Nederland in samenwerking met het LCO aan het woord laten om vanuit hun optiek, hun ervaringen (met instanties), hun beleving, ideeën aan te dragen voor verbetering van het beleid, voor oplossingen van knellende problemen en voor preventie. 'EAPN' staat voor het European Anti-Poverty Network, een Europees verbindingscomité. Vanuit Nederland is een delegatie afgevaardigd in de EAPN, en deze Nederlandse afdeling geniet ondersteuning vanuit het Landelijk Centrum Opbouwwerk.

Binnen EAPN-Nederland leeft het idee dat vrijwel alle huisvestingsbeleid eenzijdig ontwikkeld wordt vanuit de optiek van beheerders. Een aanvullende benadering vanuit de andere kant lijkt een belangrijke bijdrage te kunnen leveren aan een humaan, rechtvaardig huisvestingsbeleid en een navenante praktijk. Het plan is om tot een publicatie te komen die kan worden gepresenteerd op de Habitat-conferentie in de zomer van 1996 in Istanbul. De publicatie zal worden gevormd rond een aantal thema's zoals 'Huisvesting en sociale grondrechten', 'Huisvesting en inkomensvererving', 'De relatie huursubsidie - verarming', 'Voorzieningen voor dak/thuisloze vrouwen', 'Voordeurdelerskorting en inwonende meerderjarige kinderen', 'Huisvesting en het bijeen houden van (bedreigde) gezinnen' en wat die meer zij.

In een latere fase zal de publicatie worden gepresenteerd aan de minister van VROM en aan de EU-commissaris sociaal beleid. Voorts zal er ook een seminar worden georganiseerd in overleg met EAPN-Europa over 'Huisvesting en Armoede in Nederland en Europa, de bruikbaarheid van deze aanpak in andere EU-landen'. Alvorens echter

van start te kunnen gaan moeten er nog de benodigde fondsen worden geworven. Daar is EAPN-Nederland druk mee doende. Wellicht valt er in het kader van het Nederlandse actiejaar (zie p. 24) voor EAPN-Nederland wel iets te regelen vanuit VROM.

Voor nadere informatie kunt u contact opnemen met:

LCO,

Ans van de Scheur,

Prinsengracht 51,

2512 EX Den Haag,

Telefoon: 070-3801431.

Werkconferentie

'Buurt-samenleven door sociale zelfredzaamheid'

Aankondiging

Leefbaarheid en veiligheid in buurten staan sterk in de belangstelling. Op verschillende manieren wordt aan verbeteringen gewerkt. Bijvoorbeeld door middel van een integrale aanpak waarbij de betrokken instanties nauw samenwerken, of door het vergroten van het vermogen van buurten om hun eigen problemen op te lossen, de sociale zelfredzaamheid. Wat betekenen deze ontwikkelingen voor contact-functionarissen en wijkwerkers bij de politie en het opbouwwerk? Deze thema's staan centraal op de werkconferentie 'Buurt-samenleven door sociale zelfredzaamheid'. De conferentie neemt de beroepservaring van de deelnemer zelf als uitgangspunt, hij/zij kan deze toetsen aan ervaringen en inzichten van collega's. Workshops over projecten sociale zelfredzaamheid geven een illustratie van praktische toe-

passingen. De conferentie wordt georganiseerd door samenwerking tussen de Stichting Maatschappij en Politie, het Landelijk Centrum Opbouwwerk en politieopleidingscentrum De Boskamp.

De SMP vindt bevordering van sociale zelfredzaamheid een belangrijk thema voor de jaren negentig. Met publicaties en projecten tracht zij de samenleving op dit gebied te activeren. Met het LCO is zij in 1994 een project gestart in zeven steden, waarbij een opbouwwerker en een politieambtenaar nauw samenwerken om buurten te ondersteunen bij het verbeteren van veiligheid en leefbaarheid. Politieopleidingscentrum De Boskamp richt haar activiteiten op de executieve politieambtenaar en beschouwt diens professionele ontwikkeling als een belangrijke doelstelling. Zij wil als expertisecentrum fungeren op het terrein van sociale zelfredzaamheid en organiseert trainingen en werkconferenties. Datum: 29 november

Tijd: 9.30 uur (om 9.00 uur is de zaal open)
Kosten: f 125,-

Aanmelding:

Politieopleidingscentrum
De Boskamp
Dick Hulsmans
Appelweg 1,
3832 RK Leusden.
Telefoon: 033-4679421.

(Maak f 125,- over op bankrekening 28.50.48.082 van de Bank Nederlandse Gemeenten tnv. politieopleidingscentrum De Boskamp o.v.v.: 'Conferentie van 29 november'. Het gironummer van de bank is 1081.)

Cursus Sociale zelfredzaamheid

Politie Opleidingscentrum De Boskamp organiseert in samenwerking met Stichting Maatschappij en Politie een praktijk-theorie cursus van 8 studie-werkdagen -winter 1995/voorjaar 1996, waaraan 16 politiemensen en opbouwwerkers kunnen deelnemen. Dit op voorwaarde van eigen inbreng van ervaringen, bereidheid tot 'thuiswerk', en zo mogelijk: zelf trainer worden.

je kritische maatschappelijke opbouwfunctie?*

De studie-werkdagen starten met de twee meest uitdagende problemen in het eigen werkgebied van de deelnemers, de pogingen deze problemen aan te pakken, en de belangrijkste knelpunten om tot een doelgerichte en samenhangende werkwijze te komen.

De kosten bedragen per deelnemer f 1440,-, inclusief studiemateriaal, maaltijden, excursies. Dit bedrag dient na aanvaarding van de inschrijving, en vóór de start (15-11-'95) van de trainingscursus te worden voldaan door overboeking op de NV Bank Nederlandse Gemeenten, bankrekening 28.50.48.082, tnv. POC De Boskamp, o.v.v. 'training zelfredzaamheid'.
Inschrijving geschiedt schriftelijk bij

Politie Opleidingscentrum De Boskamp, Appelweg 1, 3832 RK Leusden, ter attentie van dhr. Dick Hulsmans. Gaarne niet alleen naam en volledig adres vermelden, maar ook de functie in het dagelijkse werk.

Introductie

Hoe ontwikkel je als politiefunctionaris agogische deskundigheid met behoud van de specifieke maatschappelijke functie op het terrein van opsporing, openbare en hulpverlening?
Hoe kom je als opbouwwerker tot indringende samenwerking met politiefunctionarissen met behoud van

* In tegenstelling tot wat in de folder wordt gesuggereerd, is het Landelijk Centrum Opbouwwerk niet betrokken bij de organisatie van deze cursus. Wel wordt er een excursie georganiseerd, in het kader van de cursus, naar twee van de SMP/LCO experimentengebieden. Overigens bevelen we deelnemende opbouwwerkers aan om MO/Samenlevingsopbouw nr. 133, getiteld 'Zelfredzaamheid bevordert veiligheid' ter voorbereiding te raadplegen.

HSA001000130
135
Tijdschriften MO